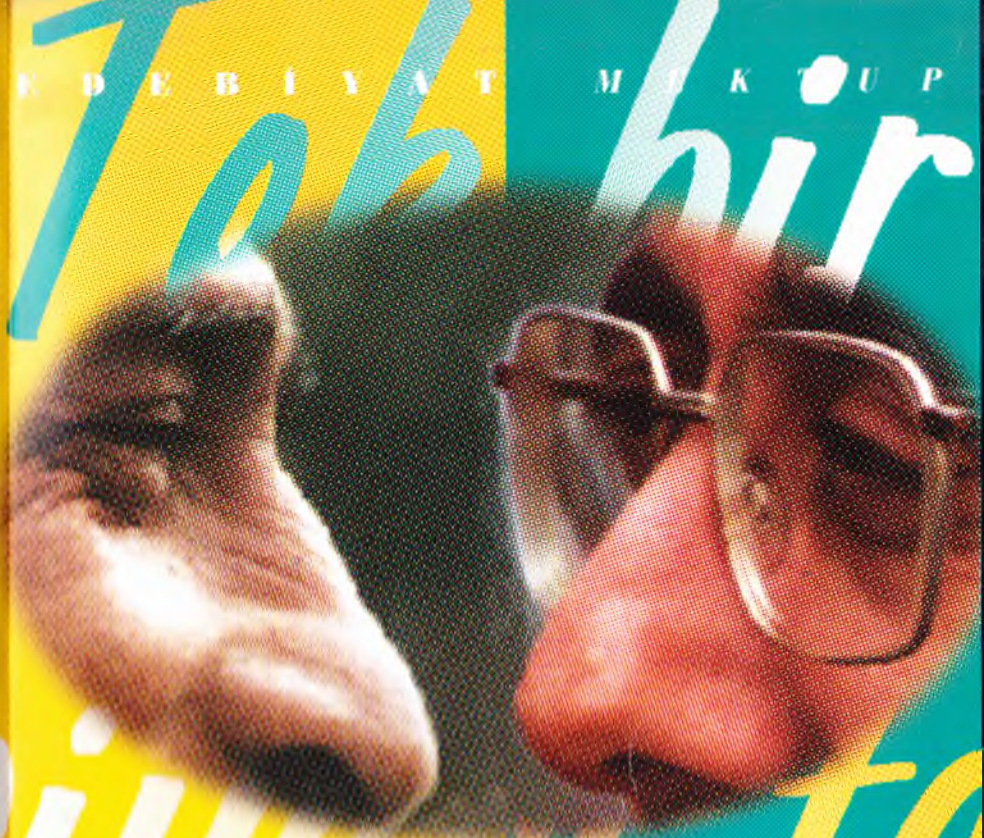
EDEBİYAT MEKTUP

GENÇ BİR ŞAİRDEN GENÇ BİR ŞAİRE MEKTUPLAR

Ataol Behramoğlu
İsmet Özel

A.BEHRAMOĞLU-İ.ÖZEL-GENÇ BİR ŞAİRDEN GENÇ BİR ŞAİRE MEKTUPLAR-OĞLAK-EDEBİYAT/MEKTUP

GENÇ BİR ŞAİRDEN GENÇ BİR ŞAİRE MEKTUPLAR

Ataol Behramoğlu
İsmet Özel

OĞLAK / EDEBİYAT / MEKTUP

Genç Bir Şairden Genç Bir Şaire Mektuplar / Ataol Behramoğlu - İsmet Özel

© Ataol Behramoğlu - İsmet Özel / Oğlak Yayıncılık ve Reklamcılık Ltd. Şti., 1995
Bu yapıtın bütün hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntıların
dışında yayımcının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Kapak ve iç tasarım: Serdar Benli
Fotoğraflar: Senay Haznedaroğlu
Dizgi düzeni: Fenice light 11 / 18 pt.
Ofset hazırlık: Oğlak Yayınları
Baskı: Şefik Matbaası, Tel: 551 55 87

Oğlak Yayıncılık ve Reklamcılık Ltd. Şti.
Genel Yönetim: Senay Haznedaroğlu
Yayın Yönetmeni: Raşit Çavaş
Meşrutiyet Caddesi, Kıblelizade Sokak 1 Tepe Han D:6
Şişhane-İstanbul Tel: 251 71 08-09, Faks: 293 65 50

Birinci basım: Nisan 1995
ISBN 975 - 329 - 039 - X

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZLER

Şiir Bizi Bir Kez Daha Buluştururken **11**

Kedi Şiirinde Dizgi Yanlışı Yok **19**

MEKTUPLAR

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 1. Mektup **27**

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 1. Mektup **29**

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 2. Mektup **36**

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 2. Mektup **42**

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 3. Mektup **44**

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 3. Mektup **46**

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 4. Mektup **47**

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 4. Mektup **50**

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 5. Mektup **51**

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 5. Mektup **53**

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 6. Mektup **61**

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 6. Mektup **64**

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 7 Mektup **71**

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 8. Mektup **73**

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 9. Mektup **75**

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 7. Mektup **77**

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 10. Mektup **79**

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 8. Mektup **80**

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 1. Telgraf **83**

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 1. Kart **83**

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 9. Mektup **84**

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 11. Mektup **85**

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 2. Telgraf **87**

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 12. Mektup **87**

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 10. Mektup **89**

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 13. Mektup **92**

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 11. Mektup **94**

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 14. Mektup **96**

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 12. Mektup **97**

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 13. Mektup **100**

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 15. Mektup **102**

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 3. Telgraf **104**

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 14. Mektup **104**

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 16. Mektup **106**

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 15. Mektup **109**

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 16. Mektup **111**

113 Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 17. Mektup
115 İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 17. Mektup
116 Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 18. Mektup
122 Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 19. Mektup
125 İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 18. Mektup
127 Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 20. Mektup
133 Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 21. Mektup
134 Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 22. Mektup
139 İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 19. Mektup
142 Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 23. Mektup
144 Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 24. Mektup
149 Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 25. Mektup
152 İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 20. Mektup
155 Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 26. Mektup
160 İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 21. Mektup
163 İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 22. Mektup
167 Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 27. Mektup
171 Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 28. Mektup
176 İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 23. Mektup
177 Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 29. Mektup
178 İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 24. Mektup
179 Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 30. Mektup
179 İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 25. Mektup
183 Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 31. Mektup
187 İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 26. Mektup
189 Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 32. Mektup
193 İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 27. Mektup
194 Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 33. Mektup
197 İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 28. Mektup
200 Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 34. Mektup
204 İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 29. Mektup
206 İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 30. Mektup
210 Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 2. Kart
210 Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 35. Mektup
215 Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 36. Mektup
218 İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 31. Mektup
220 Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 37. Mektup
225 İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 32. Mektup
228 İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 33. Mektup
229 Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 38. Mektup
231 *ÖZEL ADLAR DİZİNİ*

ÖNSÖZLER

ŞİİR BİZİ BİR KEZ DAHA BULUŞTURURKEN

İsmet Özel'le Çankırı Lisesi'nden tanışıklığımız henüz bir arkadaşlık değildi. Ben ablası Aysel'le aynı sınıfdaydım ve arkadaştık. O kardeşim Namık'la, bizden bir sınıf geride, aynı sınıftalardı. Geçtiğimiz yaz (uzun yıllar sonra) bir iki saatliğine ziyaret ettiğim ve her şeyi (görkemli bir taş yapı olan lise binasını, dere boyundaki meşe ağaçlarını, Atatürk Anıtı'ndan pazar yerine doğru uzanan tertemiz, parke taşlı yokuş caddeyi, ailemle oturduğumuz bütün evleri, çocukluk ve ilk gençliğimin geçtiği neredeyse bütün sokak ve caddeleri, su deposunu, Hazreti Ali'nin Mağarasını, mahfeli, ilkokulumu, istasyon binasını ve kahvesini ve bütün bu şeyleri tıpkı o yıllardaki gibi aydınlatan pırıl pırıl yaz güneşini) elimle koymuş gibi bularak çok etkilendiğim bu küçük Orta Anadolu kentinin, o yıllardaki (1950'ler) lise ortamının, daha başkaca şeylerin şair kişiliklerimizin oluşumunda etkileri üzerine düşünmek bu yazının kapsamı dışında kalıyor. Ben kendimi oldum bittim şair sayan biriydim. İsmet Özel o sıralarda şiir yazar mıydı, bilmiyorum. Arkadaşımın kardeşi, kardeşimin arkadaşı İsmet'ten bende o yıllardan kalan silinmez görüntü, belki bir kır

gezintisinde, bir toplantıda, koyu renk takım elbisesi içinde, Nat King Cole özentili bir sesle, kısık gözler, meydan okurcasına küstah ve erotik bir gülüşle İngilizce şarkı söyleyen, kendi de Nat King Cole'e benzeyen, ince, kavruk bir oğlandır.

Aysel'le Ankara Hukuk Fakültesi'ne aynı dönemde girmiştik ve Aysel, yanılmıyorsam eğer, İsmet'in şiirler yazdığından o sırada söz etmişti. Ben Hukuk'tan ayrılmış, bir süre Felsefe okumayı denemiş, sonra Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı bölümünde karar kılmıştım. Puslu bir Ankara akşamı (63 kışı olabilir) İsmet fakülteye çıkageldi. Memet Fuat'ın edebiyat yıllığında benim "İkinci Uykusuz Adam" adlı şiirim yayınlanmıştı. Şiirimle ilgili bir şey söylediğini anımsamıyorum; fakat bir şiirimin böyle prestijli bir yayında yer almasından ötürü beni kutluyordu. Kendi şiirlerini de getirmişti. Sonradan "Geceleyin Bir Koşu"da yayınlanacak bu şiirler tazelikleriyle beni hemen etkilemişlerdi. Özellikle "Kuşun Ölümü":

"Kuş damdan düşünce
sarışın bir yürüyüşüdür artık ölümün
bir yağmurdur açılan kuraklığa
bir yağmurdur kulübesi nisandan
ve onun ayaklarına dolanan o gökyüzü
kansız yüzleridir diri kuşların
kuş düşünce damdan

kuş öldü kanadının altındaki o yara
yağmurun karanlığını getiriyor geceye

yağmurun ırmaklarını getiriyor geceye
kuş öldü
küçücük bir yorgunluktu ölmeden önce"

Bu şiir, imgelerdeki yenilik ve saflıkla; çocuksu, acıtan duyarlığıyla beni etkilemişti. Ben Orhan Veli ve Attila İlhan şiirinden geliyordum. "Galile Denizi"ni (İ. Berk) yeni keşfetmiştim. İkinci Yeni sularına henüz açılmış değildim. (Kendime haksızlık etmiş olmamak için şimdi kitaplığıma baktım: "Galile Denizi"nin iç kapağında 3 Nisan 1962 tarihi ve "İlhan Berk, beni bağışla" sözleri yazılı... Cebeci'de, Abdullah Nefes' le kaldığımız odada bu iki satırı yazdığımı bugünmüş gibi anımsıyorum... "Dünyanın En Güzel Arabistanı"nın iç kapağında ise adım ve 5.III.1963 tarihi yazılı. "Geyikli Gece" ilk okuyuşumda beni çarpmış olan bir şiirdi. Fakat yine de Orhan Veli'ye, Attila İlhan'a, Dağlarca, Külebi vb. şairlere daha yakın duyuyordum kendimi.) "Kuş öldü kanadının altındaki o yara/yağmurun karanlığını getiriyor geceye" vb. dizelerde, yeni bir imge anlayışına daha gözüpek bir açılış vardı. Üstelik, benim küçümsediğim, günün modası mekanik-biçimci şiirlerden farklı olarak somut tematiklere, elle tutulur, somut dünyalara sahipti bu şiirler. İsmet Özel'le beni, şiir ilk kez böylece buluşturuyordu.

Sonra bizi Türkiye İşçi Partisi buluşturdu. Partinin Kızılay Bulvarı üzerindeki lokalinde buluştuğumuzda (H. Aker, E. Berköz, A. Nefes, başka arkadaşlar) birbirimize yeni şiirlerimizi okurduk. İsmet'in her yeni şiiri, her zaman bir sürp-

riz, bir parıltıydı; beklenmedik sözcükler, imgelerle örülüydü:

"tanrım, Pekos Bil'im uçur beni"

"uyurken bir kadına doyar gibi kanardı ayaklarım"

"doğrudur gebe kaldığım coşkun bir akarsudan"

Bunlar yepyeni imgeler, yepyeni şiirlerdi. Sözcüklerin renkleri, tınıları ve ritmleriyle, sözcükler arasındaki alışılmadık ilişkilerle etkileyen, büyüleyen şiirlerdi. Şiirleri üstüne düşüncelerimi söylerken, kimi dizelerin altını çizmemden, onları özellikle sevdiğimi söylememden pek hoşlanmazdı. Şiirini bütün olarak değerlendirmemi isterdi. İsmet'le anlaşmazlığım da bu noktadaydı. Şiirlerinde, olağanüstü güzel dizeler (imgeler) yanında, doldurma, sıradan sözcükler ve dizeler de bulunduğunu görüyordum. Şiir laboratuvarına herhangi bir kimsenin girmesine izin verdiğini sanmıyorum... Birden, bitmiş bir şiirle, bir sürprizle çıkardı karşımıza. Bir gün, nerede olduğunu anımsamıyorum, üzerinde daktiloyla muntazam yazılmış dizeler bulunan bir kâğıt gördüğümde elinde, doğal bir hareketle alıp bakmak istedim. Göstermedi, kıskançlıkla sakladı kâğıdı. Sonradan, bunun salt bir biçim çalışması olabileceğini, bir "meslek sırrı" olarak saklamış olabileceğini düşündüm. O sıralarda laboratuvar çalışması diyebileceğim çalışmalarım pek olmazdı benim; içimden gelirdi ve yazardım... Yazdıklarım üzerinde de sonradan pek fazla değişiklik yapamazdım. Şiirin "organikliğini" bozacak olmaktan korkardım. (Laboratuvar çalışması diye niteleyebileceğim çalışmalara, 70'li yıllarda, yaklaşık olarak otuz yaşıma doğru başladığımı söyleyebilirim.) İsmet Özel ise, sanıyorum ki, teknik beceriler edinme-

nin, şiirde laboratuvar çalışmalarının önemini, çok erken yaşlarda anladı. Erken ve büyük başarısının çok önemli bir nedeni, sanıyorum ki budur.

İsmet Özel'le sırdaşlık düzeyinde yakın bir arkadaşlığımız hiç olmadı. Daha doğrusu, o dönemde de yakın arkadaş çevrelerimiz farklıydı. Bizim Buhara meyhanesindeki (yukarda adını ettiğimiz arkadaşlar dışında, Veysel Öngören'li, zaman zaman Metin Altıok'lu, seyrek de olsa Turgut Uyar'lı), partiden, üniversiteden, sanat ve siyaset çevrelerinden pek çok arkadaşla buluştuğumuz (Buhara dışında Tavukçu'da, Mehmet Kemal'in Kalem'inde, Ankara Sanat'tan arkadaşlarla Atak'ta) muhabbetlerimizde İsmet Özel hemen hemen hiç görünmezdi. (Bunda yaşamını -bizlere oranla bile- daha dar bir bütçeyle sürdürmek zorunda oluşunun da rolü olduğunu sanıyorum. Yoksulluk, tutumluluk, kibir derecesinde bir onurunu koruma kaygısı, bu niteliklerle pek de ilintisiz sayılamayacak bir gösterişçilik, İsmet Özel'in bence değişmeyen bazı kişisel özellikleri olagelmiştir.) Kişisel yaşam ayrıntılarında çok yakın arkadaş değildik belki, fakat şiir bizi buluşturmuştu ve buna siyaset de eklenmişti. 1965 yılında onun "Partizan"ı benim "Bir Gün Mutlaka"yı yazışlarımızla, bu buluşmalar, yazgısal bir birlikteliğe dönüştü.

"Partizan"da ve "Bir Gün Mutlaka"da, şair ve insan olarak, ortak yanlarımız da, farklı ve hatta karşıt yönlerimiz de kolayca görülebilir. Yazımın amacı böyle bir karşılaştırma yapmak değil. Önemli olan, ortak ve özgün bir noktada buluşmuş olmamızdı. Bu noktaya önceden çizilmiş bir progra-

ma göre gelmemiştik. Kişisel birikimlerimiz, toplumsal koşullar ve bir bir sayılıp dökülmesi belki olanaksız birçok neden bizi orada buluşturmuştu. Her iki şiirde, toplumcu ve gerçeküstücü özellikler taşıyan modern Türk ve dünya şiirinden izler ve sentezler vardır. Toplumcu şiiri, bir geriye dönüş olarak değil, şiirin modern olanaklarıyla ileriye doğru gidiş olarak anlamaktı bizi o sırada ve bu şiirlerle birleştiren...

"Yıkılma Sakın"lar efsanesine burada değinmek gerekebilir... 1969'da ben Malazgirt'te yedek subay, sürgün ve hapistim. İsmet Özel Muş'ta er ve sürgündeydi. Ağrı Askeri Cezaevi'nde başladığım, sonra oda hapsinde tamamladığım şiirimi, beni ziyarete gelen ortak arkadaşımız Zülküf Şahin eliyle, okusun diye İsmet Özel'e gönderdim. Ondan, (şimdi anımsamıyorum, hangi yolla), bana ithaflı, eşsiz güzellikte yerleri olan "Yıkılma Sakın" geldi. Bu iki şiirle, yazgılarımız bir kez daha buluşuyordu... (Onun "Yıkılma Sakın"ı, bence, "Partizan"a göre bir ilerleme, benim "Yıkılma Sakın"ım ise, yine bence, "Bir Gün Mutlaka"ya göre, hiç değilse bazı bakımlardan, bir gerilemedir. Fakat, yukarda da değindiğim gibi, bu yazının amacı böyle karşılaştırmalar yapmak değil.)

"Yıkılma Sakın"larımız, İsmet'in önerisi ve girişimiyle "Yeni Dergi"de, yayınlandı... Sonra terhis olduk, Ankara'da buluştuk. Önce "Ant" dergisindeki dörtlü çıkış, sonra daha çok İsmet'in tasarıları ve çabalarıyla "Halkın Dostları" hareketi gerçekleşti... Sonra ben 1970 güzünde yurt dışına çıktım. İsmet'le mektuplaşmaya 1965'te ("Dönüşüm" dergisinin yayını sırasında) başlamış olmalıyız. Ben yurt dışında olduğum

sırada bir süre sıklıkla mektuplaştık. Bana en son mektubu, sanıyorum, içinde "Akdenizin Ufka Doğru Mora Çalan Maviliği" başlıklı o trajik ve büyük şiirin bulunduğu mektuptur. "Geçiyorum ayaklarım altında kumları hıçkırtarak/Kara yaz! Karanlık yaz! Kararan vücutlardan/ rıhtıma varmayan ceset elbette hatırlanmaz" Yaşamıyla ilgili ciddi kaygılar duyduğumu (ve kimi ortak arkadaşlarımızı mektupla uyardığımı) ve yine o sıralarda, düşüncelerindeki köklü değişimlerle ilgili haberlerin bana ulaştığını anımsıyorum.

1975 yazında, Antalya yakınlarında bir tatil yöresinde, daktilomun başına geçerek, günlerce süren bir çalışma ürünü, 30-35 daktilo sayfalık yazımı yazdım: "İsmet Özel Üzerine" "Militan" dergisinin Kasım 1975 tarihli sayısında, daha sonra "Yaşayan Bir Şiir" adlı kitabımın "Broy" yayınlarındaki ilk basımında yer alan ve şimdilerde "Adam" Yayınevince basıma hazırlanan "Şiirin Dili-Anadil" adlı kitabımda yer alacak olan bu yazıyı, bana İsmet Özel konusunda soru soran ve birkaç cümlede yanıt bekleyenlere okumalarını öneregeldim ve öneriyorum. İsmet Özel pek çok övgüye mazhar oldu ve olmakta. Daha çok siyasal ve etik kökenli olmakla birlikte, yergiler de eksik değil. Şiirlerinin niteliği konusunda küçümseyici eleştirilere, imalara da rastlanıyor. Fakat onun şiiriyle ilgili (yukarda anılanın dışında) tek bir ciddi, kapsayıcı eleştiri görebilmiş değilim. Umarım ve dilerim ki gözümden kaçmış olan birşeyler vardır.

İsmet Özel'in bana söylediği (ya da yazdığı) bir sözü kulağımda hep çınlayagelmiştir. Belki kendisinin de şimdi a-

nımsamayacağı bu söz şuydu: "Herkes her şeyin bayağısına teşne" İlk gençliğimizden, 60'lı yıllardan bu yana edebiyatta, siyasette, bu toplumun bütün alanlarında yaşadıklarımız, yaşamakta olduklarımız, bu saptamayı ne yazık ki hep doğruladı. Gerek onun gerek benim şiirlerimize yönelik hayranlık ya da yergiler, çoğu kez yüzeysel oldukları için, bana ne yazık ki bu bayağılıktan uzak görünmüyorlar... İsmet Özel yeni şiirlerini her zaman büyük merakla beklediğim, kendisiyle ölçündüğüm bir şair olmuştur. Bugün de öyledir. Son şiirlerinden, uzun soluklu "Of Not Being A Jew" yayınlanmamış olsaydı, benim uzun soluklu şiirim, "Attila Jozsef'in Şehrinde Bir Köprüden Tuna'ya Bakmak" daha az emekle yayına hazır görünebilirdi bana... İsmet Özel'le, şair ve insan olarak, ortak yanlarımız kadar, farklı ve hatta karşıt yönlerimiz de bulunduğuna yukarda değinmiştim. Bugünkü trajik karşıtlığın nedenlerine ve anlamlarına, belki de buralardan iz sürülerek varılabilir. Tek bir şeyden ise hiç kuşku duymadım: Bizi buluşturan şeyler, dün olduğu gibi bugün de, "bayağı" olmayan şeylerdir.

Ataol Behramoğlu

14.12.1994

KEDİ ŞİİRİNDE DİZGİ YANLIŞI YOK

I saw the best minds of my generation destroyed (...)
Allen Ginsberg

Aysel ablam Ankara Hukuk Fakültesi'nde okurken Orman Bakanlığı'nın memurelerinden biri olmak zorunda kaldı. Fakülte'de devam mecburiyeti yoktu, ama onun anlayışlı müdürü bazı günler dersleri izlemesine olanak tanımıştı. Bu günlerden birinde müdür ablamdan asılan listelere bakarak bir sınavın sonucunu öğrenmesini rica etti. Bursa'daki meslektaşlarından biri telefon ederek oğlunun notlarını sormuştu. Ablam sonucu öğrenip bildirmiş, verdiği haber onun da keyfini kaçırmıştı. Zira çocuk üssü mizandan kalmıştı; yani hiç zayıf not almamış, ama not ortalaması yedinin altında kaldığı için sınıfı geçememişti. Çocuğun ismi Ataol Behramoğlu'ydu ve Aysel ablam onun Çankırı Lisesi'ndeki sınıf arkadaşı Ataol Gürus'la aynı kişi olabileceğini aklına bile getirmemişti. Bunu daha sonra, Fakülte'de karşılaştıkları zaman öğrenebildi.

Doğrusu bu soyadı değişikliğine ben de ihtimal vermezdim. Çankırı Ziraat Müdürü Haydar bey bizim Tarım dersi

öğretmenimizdi. Girdiği ilk derste tahtaya soyadını Gür us olarak yazmış ve gür akıl diye açıklamada bulunmuştu. Yani soyadından onun bir şikâyeti olduğu izlenimi edinmemiştim. Namık Gürus lise birde sınıf, tarih derslerinde de sıra arkadaşım oldu. Kabadayı tabiatlıydı Namık. Bir keresinde onunla fizik laboratuvarında itişirken dolaplardan birinin camını kırdık. Ödeme konusunda hiç oralı olmadı. Ben Çingene Arastası'na giderek camı kestirip taktırdım. Sonra yakın arkadaş olduk Namık'la. Bizden iki sınıf yukarda olan ağabeyi Ataol'u bilirdim, ama pek konuşmuşluğumuz yoktu. O dönem aramızdaki yaş farkı mesafeyi artırıyordu nedense. Kitaplarla ilgilenen bütün memur çocuklarına özgü iletişim elbette sözkonusuydu. En azından ben onun Varlık okuduğunu, şiirle ilgilendiğini bilirdim. Edebiyat merakına rağmen fen şubesine gidişinin sebebi; konuştuğu esmer, kısa saçlı, minyon çehreli kızla aynı sınıfta bulunma isteği miydi? Ataol'un zihnimde Çankırı'dan kalan en belirgin resmi bir kış günü ceketsiz, sırtında Amerika'dan yeni dönmüş babasının getirdiği mavi ekose gömlekle okula gelişidir. Pek emin değilim, ama galiba bazan "maracas" çalardı bir akordeon ve bir bateriden müteşekkil ve benim solisti olduğum hafif müzik orkestra (!) mızda.

Şiire ilişkin bağlantımız, ben Ankara Gazi Lisesi'inde okurken ve Ataol henüz Hukuk Fakültesi'nden ayrılmamışken kuruldu. Beş-altı kadar şiirimi (yazdıklarımın tümüydü kuşkusuz) Aysel ablama vererek Ataol'a ulaştırmasını istedim. Ataol yazdıklarım hakkındaki görüşlerini yazılı olarak bana iletti. Bu yazılar ne yazık ki şimdi kayıp.

Ataol Behramoğlu Hukuk Fakültesini bırakıp DTCF Rus Filolojisine geçtiğinde, ben de artık Siyasal Bilgiler Fakültesinde öğrenciydim. Bir gün Ataol ve bir grup Dil-Tarih'li SBF kantinine geldi. Gerçek tanışmamızın başlangıcı o gündür. Ayrılırken Ataol aralarından birinden sözederek: "Turgay Gönenç'ten daha iyi şairdir" dedi. Sözünü ettiği, görece suskun arkadaş Egemen Berköz'dü. Karşılaştırmayı Turgay'la yapmasının sebebi belki Turgay'ın bizim Fakülte'nin son sınıfında okuması, o günlerde Sanat Sevenler Derneği'nde şiir ve resimle ilgili konuşmalar yapan, umutla bakılan bir genç sanatçı oluşuydu.

Kısa bir süre sonra Ataol'a bir iade-i ziyarette bulundum. Doğrudan DTCF Rus Filolojisi'ne gittim, daveti üzerine onunla Polonyalı bir öğretim elemanının verdiği dersi izledim. "Mişka" (farecik) kelimesini öğrendim Rusça'dan. Çıkışta Kızılay'a doğru yürüdük. Şiirlerimi okudum Ataol'a. İçten bir ilgiyle dinledi beni. Bana öyle geliyor ki benim yazdıklarıma bakışı o gün esas itibariyle belirginleşti ve belki bugüne kadar o belirginliğin sınırları korunageldi. Sanıyorum onun gözünde şiirlerim şiir olma özelliğine (belki olgunluğuna) erişmeleri bakımından dikkati hakediyorlardı, fakat... işte o günden başlayarak yıllarca bu "fakat" konuşuldu aramızda. Çünkü her ikimiz de büyük diye bildiğimiz bir şiire emek verme niyetindeydik. Her ikimizin de kendimize özgü "fakatlarımız" vardı.

Ataol'la tanışıklığımız kısa sürede riyasız, içten bir dostluğa dönüştü. Bunda siyasi tavrımızın olduğu kadar edebiyata ve şiire bakışımızın yönündeki koşutluğun rolü büyüktü

kuşkusuz. 1963 yılının Ankara'sında kendimi yönleri görece birbirinden farklı iki öbek üniversiteli öğrenci çevresiyle ilişkili bulmuştum. Modern ve modernist bir sanat çevresi vardı. Bir de yaklaşımı CHP cumhuriyetçiliğinden başlayıp o günlerin moda deyimiyle "aşırı sol"a kadar uzanan siyasi ilgileri yoğun çevre vardı. Ataol'a ve bana her iki çevrenin de "uç" noktaları çekici geliyordu denebilir.

Bu gün Ataol Behramoğlu'nun ve benim hem şiir anlayışı hem de dünya görüşü bakımından farklı yerde oluşumuzun ne kadarı derinlerdeki sebeplere bağlanabilir; ne kadarını Türkiye şartlarına bağlayabiliriz? Bunları uzun uzun konuşmak gerekebilir. Gerekebilir, ama büyük bir ihtimalle gerçekleşemeyebilir. Gençliğimizin bir kaç yılında Türkiye için de fırsat sayılabilecek bir atılım umudunu tatmıştık. Ben kendi payıma bu umudun süreği olarak müslüman kimliğe sahip çıktığımı savunuyorum. "Nostalji" suçlamasına muhatap olmayayım diye o günlerin havasından sözetmekten geri duruyorum. Fakat karşı bir suçlamada bulunmaktan da geri durmayacağım: Benim atılım umudu adını verdiğim, o günlere özgü ülke duyarlığı kısa sürede, siyaseten kısa sürede "manipüle" edilmiştir. Kuşku yok ki bizim "real politik" denen alandaki sınırsız cehaletimiz daha ilk adımı atarken bile neyin içine düştüğümüzü bilmemize engeldi. Ataol Behramoğlu ile bugün ayrı yerlerde bulunuşumuzda, kendi payıma benim o manipülasyondan salim kalma çabamın hesaba katılacak bir rolü olduğu iddiasındayım. Nalıncı keseri gibi kendi tarafıma yonttuğumu sananlar çıkacak biliyorum. Oysa ben o umut

atılımı günlerindeki arkadaşlarım ki Ataol Behramoğlu bunlardan yalnızca biridir, ne oldu diye soruyorum şaşkınlıkla ve kederle. Bence o günlerde yaşadığımız sosyalizm coşkusu ülkemizin maruz bırakıldığı batılılaşmanın vicdan azabıydı. Ve o günlerin irili ufaklı sağcıları bunu hiç anlayamadı. Yıllar geçti. Kuşağımın sosyalist görüşlü olanlarının da sosyalist olmaya verdikleri ağırlığı solculuğa kaydırdıklarına şahit oldum. Yani onlar için batılılaşmanın vicdan azabı sözkonusu değildi artık. Ataol Behramoğlu bunlardan biriydi. O günlerde nasıl bir düşünce canlılığı olduğunu, sosyalist eğilimli kişilerin hangi kaygıları taşıdığına misal getirebilmek için ve görüşlerimi daha iyi anlatabilme beklentisiyle o günlerin Ataol'una dair bir kaç anımı aktaracağım:

Türkiye İşçi Partisi'nin Atatürk Bulvarı'na bakan Genel Merkezindeyiz. 1964 yılının baharı olsa gerek. Terasta kimi ayakta, kimileri sandalyelere oturmuş sohbet ediyor insanlar. Ataol, bir Hukuk Fakültesi öğrencisi (soyadını yanlış hatırlamıyorsam) Savga Ural'la tartışıyor. Neyi tartıştıklarını bilmiyorum, ama bir süre sonra Ataol'un sesi yükseliyor: "Bunu, diyor elindeki kitaba vurarak, "senin Marx'ın bile anlayamaz!" Tartışma sona eriyor.

Bir evdeyiz, Ankara Koleji'nin hemen İncesu yönünde arkasında oturan (adını hatırlayamadığım) bir kızın evinde. Soba yandığına göre mevsim kış. Odada oturanların susup düşüncelere daldığı bir sıra âdeta bağırarak sessizliği bozuyor: "Şairler memur olamaz!" Türkiye'de kurulacak muhtemel bir sosyalist toplumda sanatçı-devlet ilişkisi imiş meğer zihnini meşgul eden.

Her ikimiz de askerliğimizi bitirdikten sonra, yine Ankara'da Ekim yayınlarının balkonunda Jose Marti'den konuşuyoruz. Benim Pete Seeger'ın bir plağından "Quantanamera-"yı ezberlemeye çalıştığım günler: Yo soy un hombre sincero! Şöyle soruyorum Ataol'a: Şu bizi heyecanlandıran şeylere bak! Nelerle meşgul hep kafamız! Biz sosyalist falan olduğumuzu söylüyoruz ama, yoksa sadece milliyetçi miyiz? Kısa bir sessizlikten sonra Ataol cevap veriyor: "Evet, gidip Vietnam'da çarpışmadığımza göre...

Dış görünüş bakımından bir çevreyi terketmiş olan veya bir çevre bakımından kayıp olan benim. Ama bu giriş yazısı vesilesiyle vurgulamak istediğim, bir çok arkadaşımın, bu arada şiirdeki duyarlığına çok güvendiğim Ataol Behramoğlu'nun kuşağımıza mahsus bazı şeyleri terkettiği, bir çok bakımdan onların kayıp olduğudur. Okuyacağınız mektuplar ne demek istediğimi daha iyi açıklayabilecektir umarım.

İsmet Özel

MEKTUPLAR

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 1. mektup

*(Tarihsiz)**

Ataol,

Mektup yazmam şaşırtır belki seni. Belki bunca hırgürden sonra ilişkilerimizin edebiyat konuşamayacak değin gergin olduğu kanısı uyandı sende.**

Kaldı ki (yalnız kalınca anlamışsındır sanırım) çok yukarı düzeyde (ya da temel düşünce ayrılıklarında) olmadıkça bu kerte yeğin bir çatışmaya girmek bizim harcımız değildi. Bunun ayrıntıları konuşulabilir. Ve ben Dönüşüm serüveni içinde (birkaç nokta dışarda olmak üzere) benim ve arkadaşlarımın haklı olduklarını savunmaya ve senin açıklığına güvenerek buna seni kandırmaya hazırım. Şimdilik bunu geçiyorum. Dilersen ikinci bir mektupta uzunca anlatırım.

Türkiye'nin devrim sancıları çeken şu döneminde, zaten köksüz değil ama kökünden habersiz (üstelik durgun ve giderek yozlaşma tehlikesiyle karşı karşıya) olan edebiyatımızın, daha doğrusu şiirimizin önemli kişileri olma durumundayız. Nasıl 1917'ye değin toplumlar bilinçli bir yönetimden uzak, sarsak ve rastlantısal bir evrim geçiriyordu iseler şiir de Türkiye'de bize dek böyle gelişti. Biz yönetimi ele almak zorun-

---

*1965 sonları ya da 66 olmalı. "Dönüşüm" yayınlanmakta olduğu sırada İ. Özel Ankara'dan ayrılmış. Trakya'da bir kente (Tekirdağ ya da Edirne) gitmiş, mektubu oradan göndermişti.

**"Dönüşüm" dergisinin yayınıyla ilgili tartışmalar

dayız. Yani kararlı, planlı, bile bile bir şiir kurmak; bunu kendimizin bir sonucu kılmak zorundayız. Bu toplumun bizden istediği biraz da budur.

Şiirini sevmedim demiştim.* Bu, biraz ayrımı belirginleşen bir şiir anlayışının sonucudur. Ama biraz, çünkü iyi şiir karşısında iyi şairin takınacağı tavır çok uzak da olsalar olumludur. Ayırım senin şiirde yaratmak istediğin çağrışımla, benim yaratmak istediğim çağrışımın ayrımıdır. Sende daha çok hayata bir sığınma, nerdeyse bir başeğme ve sıkıntının rahatlığı var. (Var mı?) Sanki o lânetlikten hoşlanır gibisin. "Sizin düzeniniz kötü ben de o kötülüğe sürgünüm ve size kusmuk lekeleri gösteriyorum" der gibi. Ama burada patlamanın eşiğinde bir çirkinlik, aşmaya yönelen sıkıntı yok. Kısaca ozanı düşününce "edilgin" sıfatı kolayca akla gelebiliyor.

Ama bütün bunlar iyi şiir, büyük şiir yapmaya engel değil bilirsin. Tersine belki bir olanaktır.

Benimse çağrıştırmak istediğim başka dünyalar özlemidir. Metafizik olarak değil ama insanı başka yere (neresi olursa değil) çağırmak. Burada, olduğu yerde durmamasını öğütlemek istiyorum. Çıkışım bu. Bütün sanat kollarının yönelmesini beklediğim nokta da bu. Kısaca böyle bir duygu kapmadığım yapıta ısınamıyorum bir türlü.

Turgut Uyar'ın o şiiri sevmesini de şiiri kendine yakın bulmasına bağlıyorum. O da sıkıntısını anlatan ama yalnızca anlatan bir edilgin ozan. O. Veli etkin. Nazım etkin. Mevlana

---

*"Yeniden, Hüzünle" adlı şiirim olsa gerek

etkin. Hatta Ece Ayhan kelimenin (yer yer çarpık ve rastlantısal) ağırlığını öylesine koyuyor ki şiire, ona da etkin bir ozan diyebilirim. Düşüncemi açmamı istediğin yönde geliştirebilirim. Hatta (başka yerler özlemi) kavramı da soyut ve pek geniş bulunabilir. Bütün bunları ikinci bir mektuba bırakıp sana son şiirimi* gönderiyorum. Düşüncelerinle, varsa şiirini bekliyorum.

Sevgi, içtenlik, oradakilere selâm.

İSMET

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 1. mektup

28.Temmuz.965
İST.

Kardeşim,

Mektubun şaşırtıcı ve sevindirici oldu. Uygarca bir davranış. Veya öyle denir. Beğendim.

İlk günler gerçekten çok öfkeliydim. Meseleyi kafamda döndürüp duruyordum. Bir ara Ali Faik Cihan'ın kitabını okudum.** Öfkem kalmadı. Bu pis dünyada aklı başında bir kaç adamın birbirine girmesini saçma buluyorum. Namussuzlar

*Şiiri anımsayamadım.
**"Sosyalist Türkiye"

bizi boğmak için tetiktelerken.

Ama doğrusu ben de kendimi ve arkadaşlarımı haklı buluyorum. Bu konudaki görüşlerimi açıkça yazmak isterim. Dönüşüm serüvenine başından katılmadığım doğrudur. Ama dergi popüler olduktan sonra katıldığım da söylenemez. Birinci sayının satışı sırasındaki kavgayla* başlayan zincir uzayıp gitti. Bu dergiyi çıkarmayı düşünmenin bunu düşünenlere bir üstünlük, bir fazla yetki tanıyabileceğini içtenlikle anlayamıyorum. Üstelik dergiyi çıkarmayı düşünen arkadaşların sonunda böylesine patırtılı bir dergi olacağını tasarladıkları da söylenemez sanırım. Derginin varlığı için bir takım adamlar yürekten, özveriyle ve içtenlikle emek harcadılar. Kendimi de bu adamların içinde sayarım. Yurdakul da, Ümit de, Abdullah da bu adamlardan sayılmalıdır. Demek istediğim çok açık: Alper, Hüseyin, sen ve bir de Ömür bu işi başından düşündünüz. Ama sizin dışınızda da sizin kadar becerikli, akıllı, yürekli adamlar vardı. Bu işi benimsediler. Onlar da bu işe kafalarını ve yüreklerini koydular. Böyle bir ayrıcalığı geliştirmeye hakkınız yoktu.

Bir de beşinci sayının bulvarda satışı hikâyesi var. Bu meselede de kendimi suçlu bulmuyorum. (Olayları sağduyuyla eleştirmeye çalıştığıma inanmanı isterim.) O günler yine bir düzensizlik sürüp gidiyordu. Oysa olaylar adamakıllı çatallanmış, sorumluluğumuz artmıştı. Doğru dürüst, düzenli toplanamıyorduk. Dergi bulvarda satılsın mı satılmasın mı

*Kızılay bulvarındaki satış sırasında ÇKMP'li faşizan gençlerin saldırısıyla başlayan kavga.

meselesi dejenere olmaya yönelmişti. 5. sayı bu hava içinde çıktı, dergiye getirildi. Ve namusumla söylüyorum ki "Dergi bulvarda satılmasın" diye kesin olarak karar verilen herhangi bir toplantıda bulunmadım. O sırada dergide olanlar içinde Ümit, Yurdakul ve sanırım Abdullah da vardılar ve onların da böyle bir şeyden haberleri yoktu. Ama Siyasalda ve Orta Doğuda derginin bulvarda satılmaması yönünde bir eğilim olduğunu biliyordum. Bu eğilimlerin karar organlarında karara bağlanıp bağlanmadığı hakkında bir bilgim yoktu. Üstelik bu konuda son ve kesin kararın bu işle fiilen ve her bakımdan uğraşan bir kaç kişinin arasında verilebileceğini sanıyordum ve hâlâ da bunu savunurum. 5. sayı dergiye geldi. Orada bizden başka bir kaç kişi daha vardı. Pis bir tereddüt ve korku havası vardı hepimizin üzerinde. Bir karar vermek sorumluluğunu duydum. Orada öylece kalamazdık. Sen Edirnelerde idin, Alper görünmüyordu, Hüseyin de sabahtan beri yoktu. Ya da öğlen uğrayıp gitmişti. Böylece, bence bu çok önemli durumda, bir karar verilmeliydi. Eğilimim o sıralarda 5. sayının satılması yönündeydi. Ayrıca şunu da belirtmek isterim; bunun cesaretle ilgisi yok. Tamamen bir yararlılık-yararsızlık meselesi. Nitekim, dergi bulvarda satılsın dedim ve yüreğim çarparak dedim. Oradaki arkadaşlar da bunu isteme eğiliminde idiler zaten. Çıktık ve sonuç belli. Alper dergiyi 2000 lira zarar ettirdiğimi söylüyor. Bunun böyle kolayca hesaplanabileceği kanısında değilim. Biz bulvara çıktık diye toplatma kararı alındı denemez sanırım. Belki birazdan gelip toplayacaklardı. Ümit İstanbul'a hemen o gece mi giderdi,

bilmiyorum. O gece bile gitse derginin İstanbul'da da toplatılmayacağını nasıl bilebiliriz. Nitekim 5. sayısı kitapçılardan toplamışlar. Böyle bir açıdan bakarsak yüzbilmem kaç lira kâr ettirdiğim bile söylenebilir. Aslında bu gibi hesaplara girmemeliyiz. Birbirimize karşı daha anlayışlı olmalıyız diye düşünüyorum.

Bütün bu patırtıdan sonra haydi şiir konuşalım sıkıysa.

Ben hiç iyi değilim. Kötü, karanlık bir durumdayım. Yönsemelerim kesinliklerini, açıklıklarını kaybettiler. Neyi niçin yapmam gerektiğini bilmiyorum. Ne olduğumu, ne halt edeceğimi de. Bazan beynim uyuşuncaya kadar okuyorum, bazan saatlerce uyur gibi dolaşıp duruyorum. Ara sıra o çok iyi bileceğin yoğun, esrarengiz şiirsel duygu, o bir çeşit serüven duygusu, o güzelim coşku yüreğime deyiyor ya, oturup bir şiir yazamıyorum. Böylece ne olur bilmem.

Şiirin temiz bir şiir* tabi. Bütün öteki şiirlerin gibi belli bir çizginin üstünde, belli bir yoğunlukta. Bir kaç kişi olduğumuz olumlu ya da olumsuz, gerçek. Ama, çarpıcı değil. Dikkatle bir kaç kez okudum sonradan. Bu şiirin belki de kötü bir şiir. Öteki şiirlerinde raslamadığım bazı etkiler ayrıca biraz klişeler var bu şiirde. Onları yazayım:

"Anarak buruşuk memelerini bezgin günlerin"
-Yanarak parmakları şelalelerden-
-Nazım-
"Bizimkiler bu yüzden yeniyor ötekileri"

---

*"Çağdaş Bir Ürperti"

-geçiyordum hüznün arkalarından-

Bu dize Cemal Süreya'nın Ülke'sinin nefis bir yorumu.

Demek ki benim

vardır

kolaydır.

(Nazım)

Şiirin bu son şiirlerinle belli bir açılma alanında elbette. Bunlardan önceki şiirlerin de güzeldi. Ama onlarda çocukça bir ruh vardı. (Çocuksu demek istemiyorum.) Yani basbayağı bir çocuktu onları yazan. Güzellikleri duyguların netliğinde, bazı kuruluşlarda filandı. Bu son şiirlerinde artık bir adamın yüreği var. "Davun" çok güzel bir şiirdi. Bu açılma seni çok soylu bir şiire götürebilir. Bence çok soylu bir şiire zaten böyle bir yolla, yani muhtevanın ağır bastığı bir yolla varılabilinir. Giderek etkilerden ve bazı klişelerden kurtulman zorunlu. Yanılıyor muyum bilmem. "Klişe" dediğim şeye de örnekler vereyim:

"ürkekliğimi başka bir denize dökmek"

"başka bir kasabada koyup gitmek dudaklarımı"

(Şiirini tekrar okuyorum ve bu kez iyi, köşeli bir şiir gibi geliyor. Kafam çok mu karışık, belki de yargılarım baştan başa yanlıştır. Yine de yukardaki dizelerden ilki lokantalarda-

ki tabloların denizlerini ansıtıyor. O denli derinliksiz anlamsız bir dize. İkinci dize kötü, yapmacık bir Attila İlhan.

Şiirin sona doğru gevşiyor gibi. "Bu yüzden seviyorum seni" filan gibi izahatlara geçiyorsun. Yukarlardaki kesin söyleyiş mahmurlaşıyor.

Bir şiir elbette bir bütündür. Bir bütün olarak şiirin yine de galiba iyice, temiz bir şiir. En azından bu yol iyi bir yol gibi geliyor bana. İlerde belki başka şeyler, büsbütün ayrı başka şeyler söyleyebilirim bu şiir hakkında. Bilmiyorum.

"Başka bir dünya" sözünü anlıyorum elbette. Metafizik bir dünya, bir kaçma dünyası değil senin söylemek istediğin. Şiirinde de böyle bir şey yok zaten. (Burada başka bir şey de söylemek isterim. Şiirinin güzelliğini yapan bir yığın başka şeyi de atlıyamayız. Meselâ

"şehrin ahengini bozan ay resimleri"

"yırtık tüller halinde yağan yağmur"

gibi dizelerde bir betim güzelliği, bir dirilik var). Sen bu dünyaya (bu yaşadığımıza) karşı konulabileceği, bu dünyanın dışında daha yürekli bir dünya kurulabileceği duygusu içindesin. Şiirinde bu dünyadan bir başka dünyaya kaçmak duygusuna raslamadım. Bu dünyada direnmek var. Ve böylece bir başka dünya yaratmak.

Aslında bende de böyle bir duygu etkin. Zaten bu, düşünce plânından ayrı bir mesele değil. Ama yine de ne halse hüzün ağır basıyor, mutsuz bir kabulleniş yer yer ağır basıyor. Fakat yer yer de direnmeler var. Oldukça da kesin:

"Kırlara doğru

koşardım bir bağırtıyla"

"onu karnıma sokardım
güneşi göğsüme ve karnıma."

"ben içimde bir acıyla
boyna bir resim yapardım" gibi*

Bir şiir kurmak zorunda olduğumuzun ve bunu bilinçle yapmamızın gerekliliği düşüncene katılıyorum. Şiirlerimizin muhtevasını böyle tartmamız aslında bilinçli olduğumuzun bir kanıtı sayılabilir. Biçim meselesi bizim kuşağı pek uğraştırmayacak. Yani o iş kendiliğinden olacak gibi. Mesele bir ahlâk, bir dünya görüşü meselesi olarak ağır basıyor. Bu da hayatlarımızla çok ilgili bir şiir yazacağız demektir. İçtenlikle, açıkça kendimizi.

Sevgiler.

Şiirim yok. Lermontof çeviriyorum. Belki bir kitap olacak.

Ataol Behramoğlu

*"Yeniden, Hüzünle"den.

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 2. mektup

16.Ağ.965 İst.

İsmet,

Bazı sonuçlara varmak zorundayız. Önce ruh sağlığımız bakımından, sonra tutarlı bir yazar olabilmek bakımından gerekli bazı sonuçlara.

Meseleler çok karışık. Fakat ne yaptığımızı, ne yapabileceğimizi bilmeliyiz.

Soyut bir "sanat-toplum" sorunu vardı. Şimdi toplumlar "az gelişmiş-uygar" diye tanımlandıklarından bu soyut sorun yeni bir açı kazanıyor.

Önce kesin olarak vardığım bir sonucu söylemek istiyorum: Yaşadığımız şu dönemde sanat "araç" olamaz. Bunu daha da somutlarsak şöyle dememiz gerekir; biz, orta sınıf yazarlarının yapıtları, Türkiye'nin uygar bir toplumsal düzeye ulaşabilmesi için gerekli devrimleri yapabilecek kadronun iş başına gelmesini sağlıyabilecek bir propaganda aracı olamaz. Bunun nedenlerini biraz sonra araştırmak istiyorum. Ama İhsanî'nin şiirleri bu görevi bir ölçüde başarabilir.

Lenin "parti örgütü ve parti edebiyatı" adlı sovyet edebiyat tarihçilerince çok önemsenen yazısında "Edebiyat yekpare bir sosyal demokrat *işi*'nin (yazı 1906 lar filan) çarkçığı ve vidacığı olmak zorundadır" diyor. Yazıda, özetle, sanatın özgür olamıyacağı, sanatın özgürlüğünden dem vuranların aslında burjuvayla olan çıkar bağlarını gizlemek istedikleri

öne sürülüyor ve "gizli ya da görünür" bir biçimde burjuvaya bağlı sanata karşı "açıkça" proleteryaya bağlı bir sanat öneriliyor.

Bu çelişmeyi nasıl açıklıyabileceğim? Emekçilerin iktidara gelmelerinin kapitalist ülkeler için tarihi zorunluğunu biliyorum. Az gelişmiş bir ülkeninse ancak toplumculukla yani emekçilerin iktidarıyla uygarlaşabileceğini ve soruna ütopik bir açıdan bakarak ta birgün sınıf ayrımlarının kalkması gerektiğini, kalkacağını ve *insanlığın* bunu gerektirdiğini de düşünüyorum. Fakat bu savaşın en başarılı bir adamının edebiyatla ilgili görüşüne katılmıyorum. Bunu nasıl açıklıyabileceğim?

Sanatın araç olamıyacağını söylerken düşündüğüm şey onun insani yani içten olması gerektiğidir. Lenin'in sözleri olmayan bir şeyi yaratmaktan çok olan bir şeyi adlandırma, örgütleme niteliği taşıyor bence. Lenin bu yazıyı yazmadan önce Gorki vardı. Ve adını bilmediğimiz yığınla halkçı, köylücü, proleterci yazar vardı. Bu adamlar kuramsal olarak değil, gerçek olarak rus toplumunun bağrından fışkırmışlardı. Devrimden sonraki durumsa başka bir nitelik taşıyor. Emekçiler iktidara geldikten sonra sanatın bir eğiticilik alanına kayması akla yatkın bir durum. Bu durumda sanatçı bir Donkişot değil artık. Var olan, halktan yana bir alt yapı ve sayısız propaganda araçları arasında onun eğitici niteliği de etkin olabilir.

Bugünkü Türkiye'nin koşullarında sanatın propaganda olarak değeri nedir? Bence hiç. Bir kere yüzde bilmem kaçı

okur yazar olmayan bir halk söz konusu. Sonra az gelişmiş burjuvazinin uyutucu milyonlarca numarası. Bütün bunlar bir yana, neden ille de sanatla propaganda yapalım? Başka ve çok etkin propaganda yolları yok mu? Tekrar etmek isterim ki devrim sonrası Rusya'nın durumu çok başka. Yeni bir düzen kuruluyor. İşçisi, köylüsü, zanaatkârı, mühendisi, doktoru, politikacısı v.b. ile yeni bir düzen kurmak için herkes savaşırken sanatçı bunların dışında elbette kalamaz. Hem üst yapı oluşun gereği ve hem de bilinçli olarak onun da bu çabaya katılması zorunludur. Böyle bir durumda bulunan sanatçıya "propagandist" diyemeyiz kanımca. Gerçi sanatın spontaneliğinden biraz uzaktadır ama bu bence sanatı öldürmez. Sanatçıya bir de toplumbilimci olmak zorunluğunu duyurur.

Bu yazdıklarım sana pek bilinen şeyler gibi gelebilir. Fakat sanatın bugünkü cansızlığı bir yana, bir de bazı çok kaba ve zararlı, budalaca tanımlamalar karşısındayız. Geçen akşam "Yeniden, hüzünle.."yi okuduğum bir arkadaş bu şiiri çok "kapalı" buldu. Şiirin kapalı olmadığını dizelerle örnekliyerek savundum. Aslında onun "kapalılık"la ne demek istediğini anlıyordum. Nitekim az sonra okuduğu kendi şiirinde şöyle bir dize vardı:

"kıracağız pis çanağını burjuvanın"

Bugün Türk sanatçısının aynı zamanda bir toplum bilimci olması gerekliliğine, özden yana bir görüşü benimseme zorunluluğuna kesin olarak inanıyorum. Mesele İNSAN'sa, onun kendini yaratma savaşıysa bunun böyle olacağı açıkça bellidir. Yıkılmak zorunda olan ve yıkılacağına yüzde yüz

inandığım Amerika-Avrupa kapitalizminin ve emperyalizminin ölüm debelenmelerinin geniş ölçüde sonuçları olan bazı dadaist, Sürrealist etkilerden sanatımızı kesin olarak korumalı, açık seçik ulusal-insansal bir bilince varmaya çalışmalıyız. Bunlar doğru. Fakat şiirimi Türkiye için gerçekleşmesini dilediğim bir devrimin propaganda aracı yapmayı anlıyamıyorum. Bir kere bu mümkün değil. Sonra mümkün bile olsa ne yararı olacak? Sanatın geçici, anlık etkisiyle ne sağlıyabileceğiz? Eğer biz sanatçıysak, bunu, yani sanatçı olduğumuzu bilmek zorundayız. Sanatın etkisi güç, kısa ve sınırlıdır. Bunun böyle olduğunu bilmeliyiz.

Bizim devrim savaşında görevimiz sanatçı olarak değil, aydın bir kişi olarak beliriyor sanırım. Kültür ve propaganda bürolarında, buna benzer yerlerde çalışarak yararlı olabileceğiz. Ve gerekirse bedenen dövüşerek. Şiirimizse halkla hiçbir zaman ilişki kuramayacak (eğer şiir yazıyorsak), fakat bizim gibi orta sınıfların kendi bilinçlerine varmasına yardım edecektir. (eğer gerçekçiysek. Yani devrimciysek). Bırakalım halk kendi sanatçılarını kendinden çıkarsın. Nazım'a gelince onun yadsınamaz gücü büyük bir olasılıkla gençliğinin önemli bir kesimini Moskova'da geçirmesi ve orada okumasından geliyor. Üstelik denizcileri ayaklandırmak isteyişini ve Türkiye'nin bugünkü politik ortamını düşünürsek onu biraz da ütopik bulmak zor değil. Bütün bir ikinci yeni ve sonrası şiiriniyse toptan siliyorum. O bir ara şiiridir. Şiire ince psikolojiyi, imajı getirdi. Fakat artık biçim hokkabazlıkları yapamayız. Kapalı şiir yazamayız. "Burjuvanın pis çanağı" demek-

le de bir şey sağlanabileceğini sanmıyorum. Sanat ve devrim adına.

Bu gün, biz, orta sınıf aydın sanatçıları ne durumdayız? Bir kere halkla ilgi kuramıyacağımızı bilmeliyiz! Fakat özden yana, açık, devrimci bir sanat görüşüne (yani insan görüşüne) sahip olmak zorunluğunu da. Bu devrim duygusu bir başkaldırı, ya da bir iğrenti biçiminde bulunabilir. Benzetebilirsek Gorki'nin ve Kafka'nın sanatçılıkları gibi. Çehof halk sanatçısı olmadı diye onu kimse kınamıyor Rusya'da. Çünkü o devrimciydi. Oyunlarında yıkılan bir sınıfın insanlarını öyle büyük bir umutsuzluk duygusuyla yarattı ki bugünkü Rus delikanlılarına bu insanlar başka bir yıldızın insanları gibi görünseler de o yapıtlardaki gerçeklik, insanilik daima değerli kalacak. Fakat Dostoyevski ve Tolstoy bazı dinsel kurtuluş yollarına saptılar diye haklı olarak kınanıyorlar. Sanatçılıklarına söz edilmiyorsa da.

Türkiye'de dekadan sanat kendini ikinci yeni etkilerinden geniş ölçüde kurtaramayan sanat olacak. Bir de Ümit Yaşarlar, Kerime Nadirler filan. Gerçekçi olmayan bir toplumculuksa bir süre sonra kuruyup gidecektir. Burada köy yazarlarını yermek istemiyorum. Onların çalışmaları olumludur. Ve aynı kökenli kişilerce geliştirilmelidir. Biz biçimciliğin kötü etkilerini silkerek umutlu ya da umutsuz; ama açık ve devrimci bir sanat kurmak zorundayız. Halkla ilişki kuramıyacağımız gerçeğinin yanı sıra, günlük politikanın insanı sabırsızlaştıran ve yanıltan etkisine de kapılmamalıyız.

Birçok yanılmalar ve çelişkiler bulunabilir

düşüncelerimde. Şimdilik böyle düşünüyorum. Bizim kuşaktan bu düşündüklerime az çok uygun şiir yazan ikimizin dışında Halûk'u* ve Özkan'ı** görüyorum. Yani içten, insanî ve özden yana bir şiir düşünenler. Bir de az çok devrimin farkında olanlar. Umutlu ya da umutsuz.

Şiirinin öz açısından eleştirmesini yapmaya çalışayım:

Bir kere halk için bir şiir değil! Orta sınıf insanlara da devrimci bir ruh aşılıyabileceğini sanmıyorum. Çünkü kesin bir başkaldırı ya da umut şiiri değil. Üstelik yer yer kapalı. Daha açık bir şiir yazılabileceğini savunuyorum. Hiç olmazsa bizim gibilerin anlıyabileceği, kendi tutkularını bulabileceği.. Şiirin bence önemli bir hatası da yer yer dağılışı, bir duygu bütünlüğünü parçalayışı. Oldukça karışık bir şiir. Yargılarının tersine psikoloji daha ağır basıyor toplum bilimden. İyi bir şiir olduğunu söylemiştim. Eksiklerine rağmen.

835 satır Ankara'da, Savga'nın evindeki bavulumda kaldı. Ayın 28 inde orada olmam gerekiyor. Biraz sabretmesini rica et arkadaşından.

Güya kitabım çıkacaktı. Halûk'a ilgilenmesini rica etmiştim. Hâlâ ses çıkmadı. Bir de bu var.

Şiir yazamıyorum. Bu beni çok üzüyor. Nedenini az çok biliyorum. Kendini başarısız, değersiz bulan biri biraz zor yazar. Bu Bodlerinkine pek benzemiyor. Yapılarımız ayrı. Eylül'de Avrupa'ya çıkabilirsem daha iyi olabileceğim.

Sevgiler.

Ataol

*Halûk Aker
**Özkan Mert

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 2. mektup

*(Tarihsiz)**

Ataol,

Lâyık olmak diye düşünürdüm, durumumuza lâyık olmak. Hem devrimci kişiler olmak hem de dingin ve becerik-siz durmak delirtirdi beni. Cinsel sıkıntımın dışında hep bu bungunluğu duyardım. Şimdi anlıyorum ki koşullar sıkı sıkıya kavramış bizi. Toplumumuzun ve onun ürünü olan bizlerin bünyesinden gelen, bize birçok şey yapmak olanağı veriyor ama aynı bünye bizi sınırlıyor. Böylece devrimi düşüncede başlatmak zorunluluğu doğuyor. Yazacağımız şiir sıkıca sos-yolojiye bağlı. Şiirin bilimsel temeli olur mu? Olmazsa nesi olur? Dünyayı eleştirel bir gözle ve partizanca görmektir bugünün şiiri. Daha doğrusu az gelişmiş ülkenin edebiyatı budur. Ve inanır mısın acaba batılılar şu çağda nasıl yaratıcı olabilirler diye ciddi ciddi soruyorum kendime.

Batılı sanatçı için tek yaratma yolu görüyorum: Sövmek! Bu yargının nedeni şu: batının devrimci akımları önünde büyük bir engel var, emperyalizm. Sol akım bu yüzden kısır kalıyor orada, toplum karnını doyuran sömürgecilikten toplum olarak vazgeçmiyor. Sanatçı ve bilimadamı da elinde

* 1966'da Ankara'dan İstanbul'a gönderilmiş olabilir

sövmekten öte bir silâh bulamıyor. Düşün 400.000 üyesi var Parti'nin Fransa'da. Bu sayının 1/4'ü azgelişmiş bir ülkede devrim için yeter de artar bile.

Bizim için durum başka, halkımızın karnının tokluğu değil, açlığı tümel kapitalizmden (emperyalizm) doğuyor. Ve sanatçının mayası ezen, sömüren gruptan oluşmamış. O, savaşan umutlu kişi olma durumunda. Ezilen demeye dilim varmıyor, çünkü çarpışan kişiyi kutsuyorum.

Yazdığımız şiir evrenseldir. Eğer iyi şiir yazıyorsak. Çünkü konumumuz evrenseldir. Şiiri bu yüzden dile ve deyişe çok yaslamamak gerek. Onu sanat eseri yapan öğe başka türlü yazılamama özelliği olmalı. Nasıl bilimsel çözüme ulaşmamış sorunlar felsefenin alanında ise; şiirin de anlamına imge yani toplumbilim'in yeni bir deyimleme biçimi girmeli. Neden toplumbilim? Psikoloji değil? Çünkü dünyayı, doğayı eleştirip yenmenin, böylece kendi kendini yenmenin tek yolu o da onun için. 'İş' toplumsal bir olgudur. Şiir de bir 'iş'dir. Ayrıca toplumbilimin içermediği bir insanî alan göremiyorum henüz.

Bunları neden yazdım? Şiirimi salt biçimden ele alarak eleştirmişsin de onun için.* Söylenmek istenene hiç dokunmamışsın.

Şu sıra ders ve partinin kırtasiye işleriyle uğraşıyorum. Bir kez boş (makarna gibi içi boş) duydum kendimi. En iyi şeyin ölüm olduğuna karar verdim. Çünkü içimden sevgi

*Bir önceki mektupta sözü edilen şiir olmalı.

umut, nefret, karamsarlık, tutku hiçbir şey geçmiyordu. Sonra alkol ve KAVGAYA DEVAM.

İçtenlik, selâm

Not: 835 satır'ı en kısa süre içinde göndermeni dilerim.

Kitap yeniden basıldığı halde, herif istiyor. Çok ayıp oluyor. Yaşlı başlı bir adam, genç olsa önemsemezdim bu değin.*

Adres değişikliğine dikkat
Esat cad. 106/10

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 3. mektup

8.Şubat.1967
Ankara

Sevgili İsmet.

Şiirini İstanbul'da okumuş, sevmediğimi sanmıştım. Az önce yatağımın üzerinde uzanıp dururken, hiç ezberlemediğim halde şu mısralar geçti aklımdan:

*Sözkonusu kişiyi anımsayamadım.

Saçları bukleli bir çocuğu öperek uyandıran
içimize güneşler bırakan nal sesleri.*

Bu mısralarda eğer yanılmıyorsam bir Lorka sadeliği, güzelliği, tamlığı var. Lorka'dan etkilenmişsin demiyorum, mısralarının Lorka ayarında olduğunu söylemek istiyorum. Sonra şiirini dergide bulup bir kaç kere yüksek sesle okudum. Bütünüyle güzel bir şiir. Türk şiirinde yeni bir ses oluyorsun yavaş yavaş. Fakat nedense "evet, isyan" sonlara doğru coşkunluğunu yitiriyor. Bir hikâye etme havasına bürünüyor. Belki yanılıyorum, fakat

köylü-biraz sessizlik-ne tuhaf bir kelime

mısraından sonra gelen mısralar son kıta hariç atılabilirdi şiirden. Atılması daha iyi olurdu diye düşündüğüm o kesimde tek tek çok güzel mısralar var şüphesiz. Fakat

Asfalt yakıyor genzimi

mısraı ile başlayan bu kesim şiirin genel etki gücünü azaltıyor. Her neyse.

Buz gibi soğuk odamdan yazıyorum sana. Daha bir süre Ankara'dayım. Elimdeki Çehov'un "Orman Cini" adlı oyununu çevirip yayınevine satıncaya kadar. Çoğu gitti, azı kaldı. Geçenlerde Çehov'dan çevirdiğim "İvanov" adlı oyunun Bilgi Yayınları arasında çıktığını biliyorsundur. Sana sırf tembellikten yollayamadım kitabı. Belki yollarım. Doktora sınavlarında oyuna getirildiğimi de söyleyeyim. Martta askere gitmeyi düşünüyorum. Askerliği yedek subay öğretmen olarak yap-

*"Evet, İsyan"dan.

manın yollarını araştırmak istiyorum.

Ankara'dan söyleyecek sözüm yok. Geçenlerde sana uzun bir mektup yazıp, yırtıp atmıştım. Gereksiz kusmaların anlamı olmadığından. Şiire yeniden nasıl başlıyabileceğimi bilmiyorum. Hayatım yok ki, yazayım. Sonra, o anlattığım psikolojik çatışma rezilâne sürüp gidiyor. Sen bir şairsin. Sana mutluluk vermeli bu.

Sevgili İsmet, sen neler yapıyorsun, neler yapmak istiyorsun. Hayatımız geçip gidiyor.

Eğer on gün içinde yazmak istersen bana, bu adresime yaz. Yoksa, Taşmektep Sok. Ferah Ap. 3/1 Göztepe-İstanbul diye yazmalısın. Gözlerinden öperim.

Sevgiler.

Ataol Behramoğlu

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 3. mektup

*13.8.1967 Ankara**

Ataol kardeşim,

İşte bitirebildim şiirimi.** Ama rahat değilim. Özellikle biçimde ve dilde beni rahatsız eden yerleri var. Bu

*Ankara'dan, yedeksubay okulunda öğrenci olduğum Tuzla'ya (İstanbul'a) gönderilmiş olmalı.
**"Yaşamak Umrumdadır"

bakımlardan aşılmamış buluyorum belki onu. Ancak dünyaya bakış tarzını çok beğeniyorum bu son şiirimin. Nazım'ın Yaşamaya Dair'lerinden çok daha değişik ve çağımıza uygun derim. Büyük sıkıntıyı anlatımda yaşıyorum. Bunu gidermek için öykümsü düz yazılar ve oyunlar yazmak isterdim. Oyun yazmayı zaten kafama koydum. Bunun için çalışmak gerekli, çalışacağım. Amma palavra değil mi? Yap da, ortaya bir şey koy ondan sonra konuş, dersen pek haklı bulurum seni. Ama işime her gün erken gidiyorum böylece birkaç saat (hem de en verimlisinden) elde ediyorum. Usuldan hayatımın düzenini de sağlama yolundayım bir eksik, fakülte. Bir de kendimi böyle bir raya soktum mu değme keyfime. Bunalımların canı cehenneme. Yazmayı unuttuğum bir şey: Dost ve dostluk. Önemli eksik bu bir de.

Boş ver yahu!
Yaşasın akan ve kımıldayan her şey!
Ve her şeye boş vermeyen
yürekler bin yaşasın!

İsmet

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 4. mektup

27.8.67 İST.

Sevgili İsmet,

Buradaki eski Yelkencilerden bazı arkadaşların bir dergi çıkarmak istediklerinden söz etmiştim sana. Bu isteği eylemleştirmişler, işe girişmişler. Derginin adı YENİ GERÇEK. Benimle bu konuda konuşmuşlardı ve ben bu girişimi olumlu karşılamıştım. Çünkü bu arkadaşları bir edebiyat dergisi çıkarmaya yönelten itkiler, bizimkilere benziyordu oldukça. Ben bu kadar kısa zamanda işe girişebileceklerini sanmıyordum. Girişmişler. Gazetelere ilanlar, binlerce el ilanı filan. İlk sayının yazıları da hazır, dergi diziliyor. Ben bir hafta Ankara'da, diğer hafta da hapiste* olduğum için çocuklarla görüşememiştim. Bu bakımdan bu sayı için bir şey veremedim.

Derginin ilk sayısına giren yazıları okudum. Derginin tutumu iyidir. Çok iyi de olabilir. Bu bize bağlı. Derginin ilk sayısını görünce benimsiyeceğini umuyorum. İstiyorum ki şiir ve yazılarımızı verelim "Yeni Gerçek"e. Bastırdıkları ilânda senin, Özkan'ın filan adınız yok. Sebebi acelecilik ve ilişki kuramama. Yoksa bu çocukların hepsi seni çok beğeniyorlar ve aralarında görmek istiyorlar.

Bu arkadaşlar şiir yazma bakımından zayıflar. Olsun. Zamanla bazıları bir şeyler yapabilir. Buna karşılık edebiyatın kuramı üzerindeki düşünceleri pek tutarsız değil. Kısacası, "Yeni Gerçek" dergisi yıllardır ilk defa gerçekten bir genç kuşak dergisi olma şansını taşıyor. Ama, dikkat et, şansını taşıyor diyorum. Ben, sen Murat, Özkan, Süreyya sürekli ola-

*Tuzla Yedek Subay Okulu'nda oda hapsi.

rak burada yazarsak başarabiliriz bunu. İlk sayıdaki yazılarda özetle şu konulara değiniliyor.

— Türkiye de egemen olan sanat akımı biçimci ve bireycidir.

— Türk edebiyatı gerçekçi bir yönde gelişmeli, hayatla, hayatın devrimci akışıyla ilişki kurmalıdır.

— Biz daha çok sınıfsız, ara tabaka karakterindeki devrimci aydınlara (küçük memur, öğrenci, öğretmen) ve uyanmış, az çok bilinçlenmiş ya da militan işçi-emekçi yığınlarına sesleneceğiz v.s. Yani bizim de katıldığımız şeyler.

Gelecek sayı için ben bir yazı hazırladım. "Çağımız ve Yeni bir Gerçekçilik" Senin "Yaşamak Umrumdadır"ı da gelecek sayı çıkmak üzere verdim. Papirüse uğrar söylerim. Fakat sen bunu istemiyorsan, yaz bana. Belki başka türlü düşündüğün noktalar olabilir.

Şiirin, senin şiirin olduğu için güzel elbette. Fakat 1. sınıf şiirlerinden değil galiba. Sonuna doğru mu ne yoğunluğundan yitiriyor sanıyorum. Her neyse. Şiir yazabilmen çok güzel bir şey.

Bizim bu karanlık günlerin sona ermesine 15 gün kaldı. Sıkıntıdan ölüyor gibiyim. Sıkıntıdan kişiliksizleşiyorum. Sonra? Ne olacak bilmem. Zaten bir takım yöntemler önermenin anlamı yok, biliyorum bunu. Yazımı okuyunca göreceksin ama, bir yöntemden değil bir yönelişten, bir bilinçten söz etmek istedim daha çok.

Gözlerinden öperim!

A. Hatipoğlu sana Elifba gönderecek.

Ataol

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 4. mektup

31.8.67 Ank.

Sevgili Ataol,

Yaşamak Umurumdadır adlı şiirimin sendeki kopyası, son biçiminden oldukça farklıdır. Artık değişmeyecek biçimini Papirüs'e yolladım ve orada yayınlanmasını istiyorum. Yeni çıkmaya başlayacak olan Yeni Gerçek dergisi üzerine verdiğin bilgiyi yeterli bulmuyorum. Öte yandan üzerinde sekiz ay kafa yorduğum, Partizan'dan bu yana yazdığım şiirler arasında en önemli yeri kapladığına inandığım son şiirimin de çok okunan bir dergide yayınlanmasını isterim. Dergicilik, tuhaf bir şey. İzmir'deki Evrim dergisinde senin şiirlerinin çok kötü bir sayfa düzeni içinde ve arka sayfada yayınlandığını unutma.

"Eski yelkencilerden bazı arkadaşlar"a edebi değer vermiyorum. Hele kuramı kılgısından önce gelen edebiyat: I-ıh.

Sevgiler

İsmet

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 5. mektup

*Kabakyazı 17.XII.1967**

Sevgili Ataol,

Er olmanın erdemi var mı? Doğrusu bilmiyorum ama elimden geldiğince durumumun bana yarayacak yanlarını söküp koparmaya çalışıyorum. Yazmak için zaman yok ama iyi bir ortam var. Okumaksa imkânsız. Sivas yüksek bir yer olduğu için belki insanın iştahını açıyor. Durmadan yemek istiyorum. Bedence yorulduğum ve yalnızlık içinde bulunduğum gerçek. Ancak bunalımlı bir kişi olmak elde değil. Sürekli uğraşıyorsun. Halktan kişilerle olmak diye birşey yok şimdilik. Sınıfca bir ayrımın henüz farkında değilim. Egemen sınıf yardakçısı olan katlarla karşılaştığım kimseler arasındaki ayırım için, belirgindir diyemem. Aralarında 1'e 22 gelir farkı olsa bile, hayata bakış tarzları hepsinin üç aşağı beş yukarı aynı. Savaştan ayrı düşmek diye bir sorunu kafamda yeni yeni yaşatıyorum. Şiir yazmaya kalkışınca militan bir ruhla kalemi oynatamıyorum. Yine de başkaldırı hep yenilenen bir töz olarak içimde büyüyor. Yazacağım şiirler pek açık anlatımlı olacak, buna inanıyorum. Henüz iki aylık askerim ama bu süre kafamdaki bir sürü fasaryanın

*Yedeksubay olarak askerlik yaptığım Trabzon'a gönderilmiş olmalı.

ayıklanmasına yetti. Üzerine sanatımızı inşa edeceğimiz temel belli artık. Bu: çağlardan beri sürüp gelen basit ve büyük insancıllık. Safça bir fütürizm değil, durumun geleceğe yer yer anlaşılan tarzda yönelmesinin anlatımı. Araştırıcı olduğu kadar (yeni) geleneksel. Senin okuduğunu ve çeviriler yaptığını sanıyorum. Belki evlilik de hayatınıza başka bir düzen vermiştir. Benim yarım bırakılmış bir aşkî ilişkiyle askere gelmem zaman zaman yüreğimi sıkıyor. Hiç iyi şartlar altında askerlik yapmıyorum. Kaybeden kazanıyor mu dersin? Henüz kazanılmış bir şey yok ortada. Ama önümdeki iki yıldan umudum var. Mektuplara gereksiniyorum. Elin değerse uzunca bir mektup yazmalısın. Beni birçok sıkıntıdan kurtarır birkaç gün. Halk sanıldığı kadar büyük zenginlik taşımıyor ülkemizde. Bunu şimdi âlem yapan çavuşlara bakarak yazıyorum. Duyguları, beğenileri, ahlak telakkileri çok yüzeyde. Nasıl sınıf ayrımları belirgin değilse aynı biçimde yaygın bir kasabalı psikolojisi. Her neyse daha iyi bakmak gerek. Necmiye* ne âlemde? Nasıl geçiyor günleriniz? Bana ivedilikle yaz.

Sevgiler

İsmet Özel

P İhts. Tb. 3. BL. SİVAS

*İlk eşim Necmiye Alpay.

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 5. mektup

29-12-1967
TRABZON

Sevgili İsmet,

Mektubun beni çok sevindirdi. Sana söyleyecek pek çok şeyim var. Yahut da öyle sanıyorum.

Burada, Polita adını taşıyan bir tepede nöbetçi subayıyım. Binlerce silah ve merminin bekçiliğini yapıyorum. Fevkalâde güzel bir sabah. Her taraf yemyeşil. Güneş iyice ısıtıyor. Bir kaç gün önce diz boyu karla kaplı olan çayırlara şimdi yatıp uyunulabiliyor. Biraz ötede deniz ve şehir. Karşıda dağlar, küçük köy evleri, selviler, minareler v.s. Yani kendini Genç Werter gibi hissetmemen için hiçbir neden yok. Sıkı bir sabah sporundan sonra bu tepeyi bekleyen bölüğümüz bir kaç gruba ayrıldı. Çavuşlar iş bölümü yaptılar. Ders konusu fünyeler, mayınlar v.s.

Er olmanın erdemi var mı? diye soruyorsun. Bunu bilemiyorum. Fakat herhalde her durumda, her ortamda bir şeyler elde etmeye çalışmalı. Bizim ilk altı ay içinde bulunduğumuz ortam iğrençti. Fakat epeyce kitap okuyabildim ve bir de eski türkçe harfleri öğrendim. Senin çavuş adayları içinde mutlaka eski harfleri bilen biri vardır. Belki bu işi yapabilirsin. Altı ay sonunda gideceğin birlikte mutlaka yazıcı ola-

caksın. O zaman okumaya epeyce vaktin kalacak.

Kavganın dışında kalmaktan söz ediyorsun. Oradaki durumunu ayrıntılarıyla bilemiyorum. Fakat insan yine de bir eylem biçimi bulabilir diye düşünüyorum. Herhalde kötümserlikle, kolay duygulanmaklarla savaşmalı. Geçen gün bir kitap okudum. Baböf-ten Dimitrov'a kadar devrimci savunmalar konulu. (Terminolojiyi kullanabilir miyim, bilmiyorum. Mektup eline doğrudan doğruya geçiyor mu?) Hapisanelerdeki bu adamlar orada da bir savaş biçimi bulabilmişler. Örgütleniyorlar, ayrışmıyor kaynaşıyorlar. Sana karşı bir insafsızlık etmek istemem. Fakat daha iyimser olmaya çalış. Meselâ bedenini geliştirecek, çevikleştirecek işler. Pentatlon v.s. Güreş bilen biri varsa oyun öğren. Bu gibi şeyler.

Ben burada yönetmeliklere sıkı sıkı uygun dersler veriyorum. Mesela geçen gün (Ayaklanma ve ayaklanmaya karşı koyma) konulu derste yönetmeliklere uygun olarak çocuklara kimlerin ayaklanabileceğini sordum. İçlerinden hiç biri mal mülk sahiplerinin ayaklandığını duymamış. Bilhassa toprakSız köylüler filan ayaklanıyormuş onların bildiği. Ben de biraz grevlerden söz ederek yönetmelik çerçevesi içinde güzel bir ders yaptık. Evvelsi gün de psikolojik harb'di konumuz. Onlara İngiliz kumaşı, sana yağı, avrupa malı gibi konulardan söz ettim. Belki yarım saat durmaksızın konuştum. Dikkatle, çıt çıkarmaksızın dinlediler. Sonra denedim, anlamışlar. Bölükle kardeş gibiyiz. Buna seviniyorum. Bölük komutanından onlara battaniye, bot, keçe "koparmak" aramızdaki dostluğu sıkılaştırıyor.

Hiç duymadığım türküler duyuyorum.

Yaş nane kuru nane
Kül oldum yane yane
Sen orada ben burda
Sonumuz hastahane

Ritimleri çok ilkel. Adeta vahşileri andırıyorlar. Bazan çok güzel sözler işitiyorum. Bak, kimlerden korkmalıymış:

Hacıdan, hocadan, karanlık geceden

Bölükteki hocalarla da dostum. Sözlerime hak veriyorlar. Onları düşünmeye sevkediyorum. İyi arapça bilen biri var. Gece nöbetlerinde bana Kuran okuyup tercüme ediyor.

Halkta olan şeyler ne: 1- Beceriklilik: (İyi odun kesmek, iyi yük taşımak, el maharetinde üstün yetenek). 2- Sağduyu (Hoca bana Kuran okurken bazıları dinlemeye çalışıyor, sonra hemencecik uyuklamaya başlıyorlar. Kafalarda hurafeden çok az eser var. Bir küçük burjuvanın kafası halkınkinden çok daha karışık). 3- Cesaret, bağlılık, dayanıklılık. Bunlar oldukça esaslı erdemler.

Şimdi bunları bırakalım, başka şeylerden söz edelim. Puşkin'in hayatını okuyordum. (Millî Eğitim Yayınları) Hep seni düşündüm. Puşkin'e biçimce benzeyişinden mi? Belki. Fakat Puşkin'in daha çok huyları seninkileri andırıyordu. Senin de Puşkin kadar büyük bir yetenek olduğuna inanıyorum ayrıca. (O kitabı okursan Puşkin'in nasıl yüce bir şair, yüce bir insan olduğunu anlarsın. Şiirleri ne yazık ki çevrilemiyor. Belki bir gün). Türk edebiyatında senin kadar üstün yetenekli bir şair hatırlamıyorum. Ne dün, ne de bu

gün. Puşkin'in hayatını okuyup dururken (iki cilt, epeyce kalın) seninle kafamda hep sohbet ettim.

Telâşa kapılmamalısın. Kısa zamanda çok yol aldın. Böyle aşağılık bir ortamda ulaştığın yer çok önemli. Sen bu güne kadar yazdığın şiirlerle herhangi bir başka ülkede olsaydın şimdi herkesin tanıdığı, sevgiyle izlediği, radyolarda boyuna şiirleri okunan, röportajlar yapılan, gazetelerde hakkında haberler yayınlanan biri olurdun. Tıpkı Puşkin gibi. Ne yazık ki kahpece bir ortamda yaşamaktayız. Hayatımız acılarla, düş kırıklıklarıyla, zorlu didişmelerle geçecek. Ama umutsuz değiliz. Çünkü haklıyız. Başaracağız. Türkiye'de eylem yoğunluk kazandıkça bizim şiirlerimiz de elden ele dolaşacak. Küçük bir köydeki bir öğretmen, "hapiste yalnız bir adam" kışlada bunalan bir asker, aydın bir subay, devrimci bir köylü, bir banka memuresi, bir militan onları okuyup yüreklenecek. Sözünü ettiğin insancıllığa, yalın ve evrensel insancıllığa inanıyorum ben de. Şiirimiz yer yer umutsuzluk gölgeleriyle sislenecek, ama devrimci, cesur yüreğimiz tıpkı sisleri yaran güneş gibi bir yolunu bulup ışık saçacak. İstanbullu şairlerden değiliz biz. Biz artık dünyanın değiştirilebileceğini, "ipin, kurşunun rağmına" savaşmak gerektiğini bilenlerdeniz. Avrupa karşısında asla aşağılık duyguları içinde değiliz. Hızını o basit insancıllıktan, o geniş ve cesur yüreklilikten alan sade, coşkun bir Asyalı şair Avrupa'nın kafaları Kant'lar, Hegeller içinde soysuzlaşmış sürmenajlı şairlerini allak bullak edebilir. Şiirin de Mao'ları vardır. Çıkacaktır.

Güneş öylesine ısıtmaya başladı ki kışlık giysiler ağır geliyor. Sivas, oralar soğuktur. Karlıdır şimdi. Gerçi az ötemdeki dağlarda da kar var. Evlilikten soruyorsun. Necmiye çok hoş bir kız. Fevkalâde bir insan denebilir. Çok şükür Puşkin'in o soğuk, aptal karısına benzemiyor. Fakat ben yine de Puşkin'in sözlerini tekrarlıyacağım.

— Niçin evlendin yahu? diye soran dostuna;

— Avrupa'ya gitmek istiyordum, bırakmadılar. Bir şey yapmam gerekliydi. Ben de tutup evlendim, diyor.

Evlilik bana yaramadı İsmet. Bağımsız, yüzlerce kadının karıştığı bir hayatım olmasını arzuluyor içim. Aklıma esince çekip gidebilmeliyim. Ama bağımlandım şimdi. Necmiye'yi seviyorum. Beni bırakırsa belki çok mutsuz olurum. Ama şimdi mutlu muyum? Değilim galiba.

"Okuyup, çeviri yapıyorsundur" diyorsun. Doğru. Fakat şiirden söz etmemişsin. Bir şiirim var. Onu yazacağım sana. Kafamda şiirsel heyecanlar oluşuyor bazan. Hayatı ifade eden, basit, insancıl, geniş yürekli bir şiir yazmak istiyorum ben de. Bir daha ele geçmeyecek olan çocukluğumuzla, geçip giden eşsiz, anlatılmaz hayatla derinleşen; yoksulların, haksızlığa uğrayanların, acı çekenlerin öfkelerini; yeni bir dünya özlemini ifade eden; yer yer hüzünlü, ama mutlaka militan, cesur haykırışlarla yükselen bir şiir. Bu şiir gerçeküstücülerin hayran oluncak kavrayışlarından izler taşıyacak.

Kediler miyavlıyor avluda
Ben Paris'te ağlıyorum şimdi*

*G. Apollinaire, "Bir Aşk Kırgınının Türküsü"nden.

Yahut:

Sesin bütün güllerden daha derin*

gibi eşsiz güzellikteki şiirlerden. Fakat gerçeküstücülüğe, dadacı bir sapmaya düşmeden. Anlatmak istediğimiz asıl şeyin halk olduğunun dünyayı değiştirmek olduğunu, unutmadan.

Bu şiir Nazım'ın cesur haykırışlarından, büyük insancıllığından yararlanacak. Ama kuru bir hikâyeciliğe düşmeden. Şiirin asıl amacının önceden tasarlanmış bir şeyi anlatmak değil, aklın çılgınca bir yükselişi, arayışı olduğunu unutmadan. Halkı anlatmak, dünyayı değiştirmeyi anlatmak geniş bir plâtformdur. Bu, aklı bağımlamaz. Ama hayatı ille de sınıflar arası bir savaş ve şairin amacını bu savaşta bir yana hizmet diye sınırlarsan, aklın o kıvrak arayışını zincirlersin. Delilik her zaman biraz geçer akçedir. Çılgınlık gereklidir. Hayat bir daire ve biz üniformalı memurlar değiliz. Ölüm, işten çıkarılma; mutluluk, bir takdirname değildir. Mobidik'i okumuş muydun?

Öyleyse ne yapmalı? Ben çeviri yaparak para biriktireceğim. Askerlik sonunda derhal Fransa'ya giderek Hukuk, felsefe, sosyoloji, iktisat okuyacağım. Dünyayı dolaşacağım. Bir kaç yıl sonra dönerek belki bir tornacı dükkânı açar, kendim de emekçilik yaparım. Şiirler yazmak, politik eyleme düşüncelerimi katmak (yönetici, yazar) istiyorum.

Bana mektup yaz. Akıl ver. Düşüncelerinden söz et.

---

*e.e. cummings

Paran yoksa ara sıra biraz gönderebilirim. Tabii borç olarak!

Gözlerinden öperim.

Ataol

Başka bir adresin yok mu?

Burada Eğitim enstitüsünde "Türk edebiyatı ve Yeni Gerçekçilik" diye bir konuşma yapacağım. Belki 15 gün sonra. Düşüncelerimizi anlatacağım. Senden, Özkan'dan, Süreyya'dan, kendimden şiirler okuyacağım.

ONUN TÜRKÜSÜNÜ, GUEVARA'NIN

Dağların ve nehirlerin
Türküsünü söylemek istiyorum
Büyük gökyüzünün ve kırların
Mavi bir çiçeğin türküsünü söylemek istiyorum
Umudun ve sevdanın
Kahraman bir yüreğin türküsünü söylemek
istiyorum
Arslan Türküsünü Guevara'nın

Odalar ve sofalar
Kuşatmış beni
Sandalyeler masalar tabaklar.

Gökyüzü kuşatmış beni içim daralıyor.
Gelenekler, korkular, kuşkular
Kuşatmış beni;
Rotatifler silahlar yasalar

Ah, akşam oluyor
Sevgilim, aşkım benim!
İniyor dağlara
Örtüsü gecenin
Bir çocuk durmadan
Büyük nehirleri özlüyor;
Kaybolmuş sevinçleri özlüyor
Bu yürek durmadan;
Geçiyor dağlardan
Gölgesi çetelerin

Körlerin ve yetimlerin
Türküsünü söylemek istiyorum
Yavrusu ölmüş ananın;
Hastaların türküsünü söylemek istiyorum
Hapiste yalnız bir adamın;
Sevgili bir yüreğin türküsünü söylemek istiyorum
Kardeşimin, Guevara'nın

Ah, nasıl da acı
Böyle susup durmak
Kötüler cellatlar elinde

Bunalırken güzelim halk
Fabrikalar yanlış çalışırken
Yanlış ekilirken toprak
Ayak, olmuşken baş
Baş, olmuşken ayak

Kavganın ve hürriyetin
Türküsünü söylemek istiyorum
Gür bir akışla akacak kanın!
Eşitliğin türküsünü söylemek istiyorum
Halklar adına yükselen sancağın!
Sadeliğin inceliğin onurun
Türküsünü söylemek istiyorum
Onun türküsünü, Guevara'nın

Ataol Behramoğlu
26 Kasım 1967

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 6. mektup

*MARTIN YİRMİSEKİZİ**

Kardeşim,

Sana bir dahaki mektubumda bir karalama (müsvette)

*1968 yılında Konya'dan Trabzon'a.

göndereceğim. Bu, şimdiye dek ipuçları beliren edebiyat üzerine bir yazı olacak. Senin ve benim şiirim(iz) üzerine birkaç söz. Başlığım PARTİZAN EDEBİYAT ve GÖREVİ biçiminde düşünüyorum. Sana göndermemin nedeni ise, belki bunu ortak imza ile yayınlamak düşüncesini benimsersin ve bunu benimsediğin taktirde birçok katkılarda bulunmak istersin diyedir. Aslında birçok konularda çakışık düşüncelerimiz olduğunu biliyorum. Buna güvenerek yeni edebiyatın yani yeni şiirin bugüne dek beliren özellikleri ve gebe olduğu yenilikler üzerine söz söylemenin gerekli olduğu hatta tam zamanı olduğunu sanıyorum.

Okurun karşısına bir akımın temsilcileri değil de ortak yönü olan iki şair gibi çıkmak hem doğru hem de yararlı olacaktır sanırım.

Aslında benim ulaşmak istediğim araştırıcı bir şiirdir. Sorular vazeden bunların kimini yanıtlayıp kimini yanıtlamıyan (tıpkı kendimiz gibi) bir şiirde ancak rahat soluk alabileceğimi sanırım. Yazmaya çalıştığım parçanın ana düşüncesi şu: Biz yaptığımız halk savaşını dört başı bayındır bir biçimde sürdürmek ve ilerletmek zorundayız. Yaptığımız politik uğraşının destekçisi olan Edebiyat bu görevi nasıl yerine getirecektir? Ben bu konuda Aziz Nesin'in Kemal Tahir'in Cemal Süreyya'nın kaygularını paylaşıyorum. Bu üç yaşayan sanatçı da Türk toplumunun Türk insanının betimlenmesi ve ancak böylece sosyalizme sağlıklı bir yoldan yürünmesi üstüne kafa yormuşlardır. Öyle sanıyorum. Ben bu üçünü meraklı bir kafaya sahip oldukları için (C. Süreyya'yı

ÜVERCİNKA ile sona erdirirsek) beğeniyorum. Hele çözümlemelerde en az yanılan A. Nesin doğrusu Türkiye'de kurulacak yeni edebiyat'ın N. Hikmet'le birlikte en önemli kaynağı olacaktır. Başta da söylediğim gibi bu yazarların en başta yararlanacağımız yönleri meraklı kafaları yani öğrenme çabaları ve yöntemleri olacaktır.

Türk olduğumuz için genç bile olsak aşırılık, hafiflik bize yasak. Üstelik artık genç de sayılmayız.

YİRMİ DOKUZU

Bütün söylediklerim aslında bir noktada önemli değil. Kılgının kuramdan önce geldiğini gözönüne alırsak kuracağımız şiir kendini belirleyecek. Benim yazıda ortaya koymak istediğim şiirimizin sorumsuz değil görevli olduğudur.

Sevgilim Hayat şiirindeki açıklığı sevmeme karşın bu açıklığı tehlikeli buluyorum. Bir noktada yavanlığa kaymak olası. Senden istediğim ben sana karalamayı göndermeden önce de şiirin beliren özellikleri üzerine düşünceni bana yazmandır. Bir de senden eğer elinde varsa kitabınla birlikte EVRİM, YAPRAKLAR gibi dergilerde yayınlanan şiirlerini daha doğrusu eğer mümkünse bütün şiirlerini istiyeceğim. Böylece senin üzerine bir şeyler yazmak isteğimi belki yerine getiririm.

Böylece bir hava yaratma düşüncem var. Yayın organı bulabilecek miyiz? Papirüs bu tip şeyleri yayınlar mı acaba.

Hatta bir sayısında A. Behramoğlu, İ. Özel bölümü koymak ve bu bölümde hem ortak yazımızı hem de senin üzerine benim yazacağım yazıyla (muhtemelen) benim üzerime senin yazacağın yazıyı yayınlamak mümkün olur belki. Bu bile olmasa biz kendimiz bir broşür bile bastırabiliriz. Bütün yaz yazışarak bu işi kotarırsak güzün iyi bir çıkış yapabiliriz.

O basit ve ulu hümanizmanın temellerini atalım.

Hoşçakal

Bana çalışmalarından filan söz et.
Bol yazılı bir mektup bekliyorum.

SAĞLIK VE BAŞARI
İsmet Özel

Necmiye'ye selâm

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 6. mektup

7-4-1968
TRABZON

Sevgili İsmet,

İki mektubunu da aldım. Eğitimde elim yaralandığı için ilkini daha önce yanıtlıyamamıştım. İyiyim şimdi.

Önce şiirini* eleştireyim. Yanımda değil şu anda. Fakat bütün öteki şiirlerin gibi onu da ezberledim sayılır.

Bütünüyle güzel. Yani bildiğin yolda dosdoğru ilerlemektesin. Bütün olarak bir diyeceğim yok.

Ayrıntılarda bence bazı aksak yönler var. Onlara değineyim.

"Her sabah oğlumu leğende
yıkayan hayat"**

dizesi iyi değil. Bu dize komik çağrışımlar getiriyor. Bazı argo sözleri anımsatıyor. Amacına ulaşamıyorsun bu yüzden. Hayatın tazeliğini, kendini yenileme gücünü anlatmak dileğindeysen bir başka dize araştır oraya.

"Yani ıscacık benekleri çocukluğumun"

dizesi şiirin militan havasına uymuyor. Edilgen bir Anadoluculuk çağrışımı var orada. Onu da değiştirmelisin bence.

Şiirin bitimine de kesinlikle karşıyım. Güzelim şiirin canına okumuşsun. Genç adamlar, taptaze militanlar için yazıyoruz biz. "İnzâl" da ne? Tabii oradaki sıkıntını anlıyorum, vurgulamak istiyorsun. Bir nokta koymak zorunluluğu. Şöyle bitirilebilir belki:

"Yüzüm suya davranıyor koşarak"

Son sözcükteki "ak" uyumu şiirin bütününde de etkili zaten.

Bir de çok güzel dizelerine değineyim:

---

*"Sevgilim Hayat"
**Dizenin doğrusu şöyledir: "Sen her hafta oğlunu leğende yıkayan hayat"

"Ben savaşarak senin
Bulanık saçlarından tutup
Kibirli güzelliğini çıkartıyorum ortaya"

Olağanüstü güzellikte dizeler. Dediğim gibi, bütünüyle güzel, doğru bir şiir.

İkinci mektubunda söylediklerinin hepsine varım. Bir çıkış yapabiliriz. Bunun güze olması da iyi. Belki kitaplarımızı da çıkartırız o zaman.

Sana sonsuz güvenimin yanı sıra kendimden hiç hoşnut değilim. Fakat bir çıkış yapmamıza engel saymıyorum bunu. Artık kendimle didişmiye alıştım.

Senin şiirlerin üzerine bir yazı tasarlıyordum ben de. Bir ara daktilo edip göndereceğim sana şiirlerimi. Sende bana seninkileri gönder.

Bir buçuk aydır bir çeşit sürmenaj içindeyim yine. Şimdi Necmiye de dersleri izlemeye Ankara'ya gitti. Yalnızım burada. Askerliğe çok zor dayabiliyorum. Sürmenajın asıl nedeni de bu olsa gerek.

Puşkin'in hikâyeleriyle romanlarını çevirdiğimi biliyorsun. Bir de Puşkin için bir önsöz hazırlıyorum. En çok üzüldüğüm, bu çalışmaların aksaması. Para biriktirmek zorundayım çünkü.

Puşkin'den öğreneceğimiz çok şey var. Ona değgin kitapları işim bitince göndereceğim sana.

Yazacağımız ortak yazıyla ilgili olarak düşündüğüm şeyleri kısaca belirteyim şimdi. Bu yazıda bizi ilgilendiren bütün sorunlara özlü bir biçimde değinmeliyiz:

Kimin İçin yazıyoruz? Bizim asıl okuyucumuz Türkiye'de sosyalist devrimi gerçekleştirmek için savaşan militanlardır. Yani öğrenciler, küçük memurlar, partiler, işçiler, küçük esnaf, sınıf bilincine varmış aydın köylü grupları (Bunu düzenli bir biçimde, iyice belirtmeliyiz.)

Şiirimizin görevi: Şiirimizin görevi sosyalist militanlar olan bizlerin kişiliğinde Türk toplum hayatının bu dönemindeki devrimci insanı yansıtmaktır. Ütopik değil, gerçek bir insandır bu. Bazan umutlu, bazan umutsuzdur. Ama hep umudu haklı çıkarmak ister. Çünkü hayatın özünde umut var. Umutsuzluk ölüme, yok olmaya, umut ise hayatın yenilenmesine götürür insanı. Biz umuttan yanayız. Ama umutsuzluğa düştüğümüz anları da doğrulukla yansıtmalıyız. Şiirimizin bir görevi de bütün sosyalist militanları yaptıkları savaşta bilinçlendirmek, yüreklendirmektir.

Gelenek ve Batı Sorunu: İnsanlığın edebiyat alanında yarattığı bütün değerlerden yararlanmak isteriz. Yöntemimiz yadsımaktan çok eleştirmek, değerlendirmek olmalıdır. Ta ilk çağ türkülerinden, gerçeküstücü edebiyata varıncaya kadar bütün edebiyat ürünlerinden yararlanmasını biliriz.

Kendi halkımızın kültür köklerine inmek isteriz. Hem halk, hem divan edebiyatı geleneklerinden yararlanırız. Ama daha çok halk edebiyatı, halkın konuştuğu dil, halkın esprisi bize kaynaklık eder. Edebiyatla yakın ilgisi olmayan halk yığınlarına bile şiirlerimiz okunduğunda o şiirlerde kendilerini okşayan öz ve biçim ögeleri bulabilmeliler. Açık, sade bir şiirden yanayız.

(Traşı uzamış adamlardan huylarını öğrendim senin- diyorsun. Sözgelişi buradaki "huy" sözcüğü halkın bağrında yaşayan bir sözcüktür. Sen ona şiirsel bir anlam da katarak yüceltiyorsun onu. Çok önemli bu.)

Bu nokta çok önemli. Bunu ısrarla belirtmeliyiz. Yani, köksüz sözcükler uydurmak değil, halkın bağrında, yüreğinde yaşayan sözcüklere, imajlara yeni dirilikler katabilmeliyiz.

"Mahmur bir tohumdun delikanlı bağrıma"

Bu fevkalâde güzel dizeyi oku herhangi bir köylüye, zevk alır. Anlar, sezer onu. (Seni yürekten kutluyorum.)

Batıyı çöp tenekesine atmıyoruz, ama ezik değiliz batı karşısında. Yani, gelişme çizgisinde bir halkız biz. Köhnemiş Batı bize öncülük edemez artık. İnsanlığın her alandaki gelişme umudu bizim gibi halklardadır. (Bu konuda Dostoyevski'yle uyumdayız. Onunla ayrıldığımız noktaya ilerde değineceğim.)

Marksizm: Marksistiz. Marksizm Batı kültürünün bir aşamasıdır. Ama Newton da, Aynştayn da öyledir. Otomobil, buzdolabı, elektrik v.s.de Batı uygarlığının ürünleridir. Batıya öykünmeyeceğiz derken nasıl elektrik kullanmamazlık etmiyorsak, Marksizm'i benimsememezlik de etmeyiz. Marksizm insan toplumlarının gelişme yasası demektir. Marksist olmak, çağdaş bilim kafasına sahip olmak demektir. Türk halkı sosyalist bir devrim yaparak kalkınacak, Marksist dünya görüşünü (yani çağdaş bilim kafasını) kendi benliğiyle özdeşleştirecek. (Dostoyevski ve bizde S. Karakoç tayfası burada yanılarak idealizme saplanıp kalıyorlar.)

Bugünkü Edebiyat Ortamı: Bugünkü edebiyat ortamını tanımlayabilmek için dünü adım adım eleştirmeliyiz. Bunu yaparken de alt yapı-üst yapı ilişkilerini gözetmeliyiz.

Osmanlı İmparatorluğu dönemini ikiye ayırabiliriz:

— Burjuvalaşma öncesi

— Burjuvalaşma hareketleri

Burjuvalaşma öncesi edebiyat halk-divan diye ikiye ayrılıyor.

Burjuvalaşma dönemi edebiyatını Tanzimat-Servet-i Fünun-Edebiyat-ı -Cedide dönemleri yansıtıyor.

Burjuvalaşma öncesi edebiyatı bir feodal-din devlet ve iktisat yapısının özelliklerini taşıyor. Özde ve biçimde durgunluk, statiklik.

Burjuvalaşma hareketleriyle birlikte toplumumuzda Batı hayranlığı başlıyor. Edebiyatımızda Batı öykünmeciliği kendini gösteriyor.

Kurtuluş Savaşı bir dönüm noktasıdır. Bir anlamda burjuvalaşma hareketlerinin devamı, bir anlamda emperyalizme karşı ulusal bir kurtuluş savaşıdır.

Kurtuluş Savaşı hece edebiyatını oluşturuyor. Dilde özleşme, Türk olma bilinci v.s.

Devrimin bir halk hareketine dönüşememesi edebiyatı kısırlaştırıyor. Statik bir devrim edebiyatı durumuna sokuyor. Sonra tek parti dönemi. Mistik akımlar.

Nazım Hikmeti, Orhan Velileri de değerlendirmeli, ikinci Yeninin kaynaklarını bulup çıkarmalıyız. (Hem yorgun, hem sabırsızım şimdi.)

1960 sonrası Marksist düşüncenin yaygınlaşması, bireyciliğin sonu, biçimci devrimciliğin, Kemalizmin, halka rağmen halk için görüşlerinin iflası. Bunları özlü bir biçimde belirtmeli, kendi yerimizi tesbit etmeliyiz.

Partili olmak: Belli bir edebiyat belli bir hayat tarzının ürünüdür. Bireyci bir hayat tarzı bireyci bir edebiyat yaratır. Partili olmak, militan olmak gereklidir devrimci, gerçekçi bir edebiyat yaratabilmek için. 1960 sonrası bu olanak ele geçirilmiştir. 1960 öncesi toplumu edebiyatının bize bakarak cansızlığı bununla ilgili.

Not 1: Yazının adı olarak "partizan edebiyatı ve görevi" iyi değil pek. "Partizan edebiyatı" dedikten sonra bir de "görevi" demek bu ikinci sözcüğü öldürüyor. Başka bir ad düşünelim. Zaten kitabına da "Partizan" deme bana kalırsa "Evet, İSYAN" daha iyi bence.

Not 2: Yazacağımız ortak yazıda oldukça yumuşak, anlayışlı bir üslûp tutturmalıyız. Gerçekçi olmalıyız. Kolay suçlamalara, yararsız, yozlaştırıcı yadsımalara gerek yok.

Not 3: Papirüs ya da Ant olabilir. Önce yazıları bitirelim.

Bugün pazar. Az sonra nöbetim bitiyor. Evi taşıdım, askeri bir yerlerde yatıp kalkıyorum. Sıkıntı, sinir gırla. Uyuyamıyorum. Okuyamıyorum. İçki bile içemiyorum. Sen ne yapıyorsun orada. Para durumun, kitap durumun, aşk durumun nasıl? Gözlerinden öperim.

Ataol Behramoğlu

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 7. mektup

*Tarihsiz**

Sevgili Ataol,

Birkaç kez sana yazmak için bir şeyler karaladım. Hiç birini de bitirip sana göndermek mümkün olmadı. Bir kere (Bu cümleye neyi düşünerek başladığımı unuttum çünkü aradan iki gün geçti) rahatça yazacak ortam bulmak pek mümkün olmuyor; sonra sana verilmiş bir sözüm var yazı taslağı göndereceğim diye, ama onu da yazmak olanaksız. Çizdiğin şemadaki düşüncelerin hemen hemen aynılarını ben de taşıyorum. "Köhnemiş batı" deyimine katılmıyorum. Osmanlı İmparatorluğu üzerine yaptığın çözümlemeyi reddetmesem bile tam tamına kabul etmiyor ve bir edebiyat yazısına bu tip çözümlemelerin (alanımız edebiyattır) girmesini doğru bulmuyorum. Çünkü bütünüyle bilimsel bir konudur, ve öylece incelenmelidir. Bizim bu konuya katkımız eserlerimizle betimlediğimiz gerçekçi dünya aracılığıyla hem bu çalışmalara ışık tutmak, (Bir toplumu sanatçıdan daha iyi kim anlayabilir?) hem de bilimin verileri karşısında edilgin kalmayıp kendi gereçlerimizle dünyayı değiştirme eylemine katılmak ve katılmaya kışkırtmak olabilir. Kısaca: anlamak ve anlatmak.

* 1968 Nisan sonlarında Konya'dan Trabzon'a.

Anlamak için de ilk koşul doğru olmaktır. Türkiye için önerimizi bu doğru üzerine oturtabiliriz çünkü ancak. Yazının dili, uslubu üzerinde tamamen mutabıkız. Yakın tarihimizin üst yapıdaki dalgalanmaları ve gelişmeleri üzerinde bir ayrılığımız olacağını sanmıyorum. Bu, bizim şiirimizi doğrudan etkiyen ve hatta onu oluşturan bir ortam olduğu için mutlaka yine edebiyatı ilgiyen yanıyla uzunca incelenebilir. Geçmişle bağları (üstyapı geleneğine dayandığı ölçüde) kısaca belirtilebilir. Ekonomik-politik çözümlemelerden kaçışımın tek nedeni, edebiyatçı olan bizlerin bu konuda pek kolay yanılabileceği ve kalıplara kapılabileceği korkusudur.

Şimdi yazının niteliği üzerine birkaç söz söylemeli: bu pek önemli açıklama aynı zamanda bir savı da barındırmazsa iki şairin yazdığı yazı olmaktan çıkar ve bir eleştirmenin saptayışı durumuna girer.

Sanma ki sav olarak (şurasına bir kurdelâ gerek) diye söylüyorum bu lâfları.

Önce halkımızın birliği, ülkemizin sağlığı üzerine ciddi kaygular taşıyorum. Korkuyorum ruhumuzun tahrip edilmesinden. Kayguları yok etmek, korkuyu silmek için yüreğimden partili olarak çalışmak ülkenin bütün güçlerinin partili bir anlayışla şimdiden her alanda hızlı bir çalışmaya girmelerinin zorunluluğunu kafalara aşılamak ve bu lâflara yaraşmak.

Öyleyse bizim şiirimiz iki türlü başkaldırıyı ortaya koyacak. Birincisi egemen sınıflara karşı ve bizi çevreleyen düzene karşı; ikincisi (ki birincinin işlevidir) pasifisme ve tembelliğe karşı. Yıkmak ve yapmak.

Savımız en önemli sorunun halkımızın bir varolma kavgası içinde olduğu, bu kavgayı şiddetlendirmek zorunda olduğudur v.s. Bu v.s. can sıkıntısının bir belirtisi değil; daha söylenecek sözlerin çokluğunun imidir.

Benim durumumda ilginç bir değişme yok. Hiçbir tarzda çalışamıyorum. Çalışabilmek için cebelleşiyorum ama. Tekdüzeliğin yanısıra her türlü mahrumiyetin sıkıntısı içinde... AŞK?.. Oldukça problematik.

Şimdilik Hoşçakal
elim değdikçe yazarım

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 8. mektup

Kardeşim,

Bir şiirle yeniden merhaba diyebilmek ne güzel. Daha yarım saat olmadı bu şiiri bitireli. Ama bir haftadır her gün iki saat çalıştım üzerinde. Yani son biçimi. Yer yer Nazım sesi görebilirsin; ben önce ürktüm sonra içime bir sıcaklık ve güven geldi. Yakınlık biraz Türkçe sesli yazmanın zorunluğu oluyor. Hem sonra Jid'in ağzıyla soylu hısımlık.

Elazığ'a sürdüler. Herhangi bir olay yok. Politik maziye dayanan polis zorlaması. Daha önce de Sivasta olmuştu. Burası daha disiplinsiz, dağınık, bakımsız bir birlik. Henüz be-

nimseyemedim. Bunun asıl nedeni yapılmakta olan güvenlik tahkikatı sonucunun beni Muş'a yeniden süreceği* olasılığının güçlü bir biçimde varlığıdır.

Elazığ'da hemen dostlar buldum. Üsteğmen Önder Sanlı'yı tanırsın onun aracılığıyla öğretmen arkadaşlar... Bazı hafta sonları çıkıp epey rahatlıyorum. Benden 15-20 gün sonra buraya Erol Balkır (Kostik) geldi. O da sürgün. Ama onun Muş olasılığı yok. Çünkü hakkında tahkikat yapılmıyor. Geliş nedeni de Tugay'ın lağvı. Demir Özlü hava değişimi alıp gitmiş. O Muş'taydı.

Şiirden neler duyup düşündüğüm belki anlaşılır. Yaptığım yazıcılık. Okuduğum yok. Belli bir huzursuzluğu sürdürüp gidiyorum. Seninle yapacağımız işleri konuşmak için iznimizin aynı zamana rastlaması mı gerek? Yazışmakla kendi payıma ben altından kalkabileceğimi sanmıyorum. Uğraşacak serin kafayı bulmak bir mesele olduğundan. Ama ilk fırsatta bununla uğraşacağım. Yani senin şiirlerin ve birlikte düşündüğümüzün dökümü.

Bu arada bir haber (şahsi) S., A. ile evlenmiş.** Bu düzenin bir kısım solcuları da mı kokuşmuş yoksa? Yo, beni pek derinden etkilemedi olay. Belki arıdı, aydı.

Tez yazarsan 10. Tüm. Kh. Bl. ELAZIĞ, göçmüş olabileceğim aklına gelirse Ütğm. Ö. Sanlı 8. Kolordu Ölçme Tb. ELAZIĞ (zarfa benim adımı yazmadan) tabi bu adresler işine

---

*1. Özel Sivas'tan kısa bir süre için Konya'ya gönderilmiş; oradan Elazığ'a sürülmüştü. Oradan da bir kez Muş'a sürülme olasılığından söz ediyor.
**Özel yaşamla yakından ilgili bir konu olduğu için inisiyaller konuldu.

benim bunca ihmalimden sonra yazmak içinden gelirse yarar. Ama ben erim, maceralıyım = mazurum.

Sevgi ve Selâm
28.6.1968

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 9. mektup

*Tarihsiz**

Sevgili Ataol,

Sana karşı mahçubum. Uzun süre yazamadım. Bunda pek kabahatli değilim. Anlatmayı gereksiz bulduğum bir sürü karışıklık oldu. Bu sana yazdığım dördüncü mektup ama postalayamadım. Bunu da biraz kısa keserek bitirmek istiyorum. Çünkü uzun yazınca bitmiyor ve gönderemiyorum.

Son şiirimi gönderiyorum. Düşünceni öğrenmek isterim. Guavera için yazdığın şiir için diyeceklerim çoktu ve bunları defalarca yazdım. Özeti şu: İçerdiği töz bakımından önemli ve güzel ama biçimce eksik ve düzanlatımlı. Kelimelerin yerleştirilmesi bize o kelimeleri çağrıştıracak kadar ustaca değil.

Günlerim tek düze geçiyor. Yazıcıyım. Ama çok yazıcı

*1968'de yazılmış bir mektup olabilir.

var karargâhta. İngilizce çalışacak zaman yine yok ama biraz daha ferah bir düzen içindeyim Sivas'tan. İki yılın hitamını beklemek gerekiyor yine atılımlar için.

Bütünüyle devrimci eyleme vermek istiyorum kendimi şiiri elden bırakmıyarak. Parti içinde çalışmak ve çok çalışmak özlemi içinde kavruluyorum. Tiyatro yazmak istiyorum. Bunların askerlik engel oluyor (diye kendimi avutuyor muyum acaba) hemen gerçekleşmesine.

Şu anda Byzantium diye bir kitap var elimde. Lord Kinross'un Atatürk'ünün birinci cildini okudum. Kimseyle haberleşemiyorum doğru dürüst. Ve lütfen benim elimde olmayarak yaptığımı yapma ve bana geciktirmeden yaz. Erler için mesainin bitmesi diye bir kavram yok bunu pek anlıyamazsın.

Her şeye rağmen umutlu ve yaşamaya çok yakın duyuyorum kendimi. Aşamalar içinde miyim, hayır. Ama o aşamalar için gerekli tohumları besliyorum içimde. Beynim hep yaratılacak Büyük Türk Halkı ile meşgul.

Şiirle buna katkıda bulunabilirsem ne iyi. Ama ben varlığımın her zerresiyle (derler ya) bu topraklar üzerinde bu topraklara yaraşan ve durmaksızın büyüyecek halkım için bir şeyler (pek öyle mütevazi değil) yapmaya çalışacağım.

Yaşamak...

Ah, sıra sıra şiirler yazabilsem!

Sağlıcakla kal, Necmiye'ye selâm.

İsmet Özel

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 7. mektup

14.Aralık.1968
Malazgirt

Sevgili arkadaşım,

Biraz daha dişimizi sıksak aynı alaya düşecektik. 100 Alay birden atlayarak geldim buraya. Trabzon'daki 143.P.A.idi.

Muhatap olduğum en yakın "merci" III. Ordu Komutanlığı. Hasta bile olsam garnizon dışına çıkamıyorum oradan habersiz. Yakında da 28 gün giriyorum içeri. Belki Ağrı'ya götürecekler.

Türkiye'nin en iyi şairi olarak oradasın demek ki. Herşeye rağmen mutlu olmalısın. Çünkü öfkeni ve her şeyini çelik gibi parlak, güzel, sağlam mısralar halinde birbiri arkasına işleyebiliyorsun. Birçok genç adam, birçok sevgili kız senin mısralarınla bilenerek, silahlanacak. En umutsuz zamanlarında senin mısraların onların yüreğine ışık serpecek. İstanbul'daki Toplum Polisi karargâhının duvarlarına yazdıkları gibi daha birçok hücrelerin duvarlarını onlarla donatacaklar. Yaşadığımız hayatın kargaşalığından çıkarıp getirdiğin pırıl pırıl şiirler bir silah gibi elden ele dolaşacak. İyiye, güzele, namusluya olan inancımızı pekiştirecek.

Sabretmek. Yapacak başka bir şey yok şimdilik. Bilmi-

yorum kaç ayın kaldı? Ben en geç Mart sonunda Ankara'da olacağım herhalde.

Asım Bezirci'nin antolojisinde şiirlerin vardı. Özensiz bir derleme ne yazık ki. Çok kötü dizgi yanlışları vardı. Senin bölümünde bir de sana ait olmayan bir şiir! Yeni Dergi'nin Ocak sayısında 3 şiirinin çıkacağını işittim. O şiirleri bana da gönder.

Gelip seni görmem şimdilik olanaksız. Sen gelebilir misin bilmem. Ne yapıyorsun orada? Paraya ya da herhangi başka bir şeylere ihtiyacın varsa yazmanı isterim.

Necmiye Ankara'da. Deli gibi seviyorum onu. Onunla evlendiğim için tarifsiz mutluyum. Tanıdığım en seçkin insan. Biliyor musun, son sınıfa geçti bu yıl. Tam anlamıyla mükemmel bir insan. Hayatımı sevinçle dolduruyor. Zekâsına, yüreğinin sağlamlığına, tutarlılığına hayranım onun. Tabii, güzelliğine, insanca sevgililiğine de.

Ne düşünüyorsun olup bitenler hakkında? Ben karamsarım. Tartışmaları diyalektik çerçevesi içinde göremiyorum. Türk aydınına özgü bir çürüklük var bu işte. Belki de anarşizm, hayatımızı kaldırıp atma dönemini yaşamalıyız önce.

Mektubunu bekliyorum. Ayrıntılı, uzun yazmaya çalış. Sevgiyle gözlerinden öperim.

Ataol Behramoğlu

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 10. mektup

*MUŞ 18.1.1968**

Sevgili Ataol,

Mektubunu izinden dönünce aldım. Hemen yazıyorum ama geç kalmış olabilirim. Çünkü seni Ağrı'ya götürmüş olabilirler.** Bu yüzden mektubum yeterince ayrıntılı olamıyacak. Hele bir düzgün bağ kurabilelim bakalım.

Önce şu zor son durumlardan başlasak. Ülkemiz ciddiyetsiz bir ülkedir. Yargılar, coşkular yüzeydedir. Bunun maddi temelleri vardır kuşkusuz. Ancak sanırım ki birey bu maddi temelleri de etkiyecek müdahalelerde bulunabilir. Sorumlu bizleriz, çalışmıyoruz. Ciltlerle kitaplarımız yok. Toprağı derinden sürmeye kalkışmayınca, esen yel bizi de ürünümüzü de çok değiştiriyor. Sağlam dalga kıranlar, bentler yel değirmenleri yapmadıkça...

Nişanlandım. Gülseren (Hüseyin'in kızkardeşi) benimle aynı sınıfsal kökten gelen, akıllı, bana her konuda yardımcı olacak bir kızdır. Çok iyi bir karar verdiğim kanısındayım.

Hakkımdaki övücü sözlerin beni çok sevindirdi. Bana çalışma şevki verdi. Ancak ben okuyucum olması gereken insanları (büyük sayılar itibariyle) senin tanımladığın düzeyde görmüyorum. Hayatı ve kavgayı ciddiye almayan insanlar

---

*Doğrusu 1969'dur.

**Trabzon'dan Malazgirt'e sürgün edilmiş ve konuyla ilgili olarak İ. Soysal'ın bir yazısı da bahane edilip tutuklanarak Ağrı Askeri Cezaevi'ne gönderilmiştim.

dan, hayat ve kavga şiirlerinin anlaşılmasını beklemek boştur. Nerdeyse kötü lâflar edeceğim. Askerden sonra sen de insanların ne durumda olduklarını göreceksin. Hani FKF nin kuruluşu için bir toplantı yapmıştık ve ben orada konuşmuştum. Konuşmadan sonra beni kutladın. Ama sen o örgütün şimdiki mide bulandıran durumunu gör bir. Ciddi adamlar açığa çıkıyor, dostum. İyi şiirin bu hale gelip gelmediğini sormaya cesaret edemiyorum. Neler yazıyorsun? Necmiye ile konuştuklarımızdan, bir şeyler yazdığını ancak sinirli olduğunu öğrendim. Necmiye hakkındaki sözlerin büyük doğrulardır. Övünülecek bir kadına sahipsin.

Askerde yüreğim pek bütün bu da beni iyi yazar kılıyor. Seni pek özledim. Birlikte yapmayı tasarladığım çok şey var. Daha iyi günlere...

İsmet Özel

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 8. mektup

10.Şubat.969
MALAZGİRT

Sevgili İsmet,

"Anladım neden yorgunluk
İyimserlik getiriyor insana.

Bu "gösterişsiz" mısralar takılıyor dilime ikide bir. Nihat'a da yazdım bu gün. Asker olmasan hakkını veremezdin yorgunluğun. Askerliğin verdiği yorgunluk (maddi anlamda tabii) insanı çoğu zaman çileden çıkarsa da.

Hüseyin'in hangi kız kardeşiyle? Fakat, iyi, yerinde bir karar verdiğin kanısındayım. Her ikinizi de kutlarım.

Ben buradayım. Bir "vukuat" olmazsa 8 Martta bitiyor askerlik. Kaç tertiptin sen?

Alay çerçevesi içinde çok iyiyim. Kayak, müzik, çeviri, kitap v.s. Ara sıra da (Allah kahretsin), poker. (Bu sonuncusunu büsbütün bıraktım artık.)

III. Ordu iki kez mahkemeye verdi beni. Birincisinde savcı "takipsizlik kararı" verdi. İkincisi de Akşam'da çıkan yazıyla ilgili. Bir şey çıkmayacak. Kanunlarını inceledim.

Şiirlerin üçüncü bir aşamayı müjdeliyor.

1. Aşama- Bireyci, mısracı, serüvenci, çocuksu şair.

2. Aşama- Genç, coşkun, "ham" partizan.

3. Aşama- Olgun, dünyayı ölçüp biçen, sağlam devrimci. İyimser, güngörmüş, çile çekmiş adam.

"Aynı Adam" çok iyi şiir genellikle. Giriş şahane. Masalsı, destansı bir şey. Sanki sarayları az önce omuzlamışsın ve öylece duruyorsun gibi. İlk kıtanın diğer dizeleri zayıf.

İkinci kıta çok net, çok iyi. İstanbul şairleri bu sadeliğin ne kadar dışında, ne kadar yabancısı. Boşver. Bir tek şair bir kuşak yaratabilir yerine göre.

Sonraki kıtaları iyice hatırlayamıyorum şimdi. Fakat

çok iyi mısralar vardı.

"Hızar gürültüleri içinde türkülenir bir öteki"

Vurgularından söz etmiyorum. O zaten üslûbun senin.

Fakat şu noktada bir eleştiri:

"Bahar da sürgülenir içime katranlar da"

diyorsun. "Katran" sözcüğünün herkes için bir kötü imaj olabileceğini nereden çıkarıyorsun. Toplumcu bir şair daha dikkatli olmalı. Bu konuda küçük bir örnek bu. Daha dikkatli olmalısın.

Öteki şiirinde*

"Bir korkağı mahzun kılar kırlangıç sürüleri"

Nefis.

Ben örgütten yanayım. Milli Demokratik devrim öncelikle Toprak Reformu demektir. Buyurun, köylüleri örgütleyelim. Parti ilkelerinden taviz vermeyi niye gerektirsin bu. Partinin sağlam adamlara ihtiyacı var. Ukâlâ dümbeleklerine değil. Sıkıntı burada bence. Kentlerde bir takım işler yapılabileceğini sanmıyorum.

–

Yeni dergiyi görüyorsun. Oktay Rıfat, Egemen, Sen ve Ben. Herşeye rağmen bu yıl orada yayınlayalım- Ben Gueverayı vereceğim Nisan sayısına. Sevgiler.

Mektubunu beklerim.

Ataol

*"Muş'ta Bir Güz İçin Preludler"

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 1. telgraf

TELGRAF

21.2
MUŞ

en erken mart sekizde terhis olup erzurum yolu ile gideceğim mektubunu bekler gözlerinden öperim

Ataol Behramoğlu

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 1. kart

Sevgili İsmet,

Son durumlara göre 15 Mart'tan önce, belki de Nisan'dan önce terhis olanaksız. İki mahkeme v.b. Aşırı sinirlilik. Her an belâ. Mektup yazacağım.

Sevgiler.

Ataol Behramoğlu

(Zülküf'e ve Arman'a selâm.)

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 9. mektup

17.Mart.1969

Ağrı

Sevgili dost,

14 gündür Ağrı Askeri Cezaevinde tutukluydum. Bu gün tahliye edildim. İkinci celse 28 Nisan'a kaldı. Avukat M. Ali Aslan burada. Davayı üzerine aldı. Suç isnatları: "Emre itaatsizlikte ısrar, toplu erat karşısında üste hakaret v.s. Önsezilerim yanıltmadı beni. Fakat sonuçta beraat edeceğim kesin sayılır. İddiaların iler tutar yeri yok.

Ben içerdeyken Akşam'daki yazıyla* ilgili olarak ta Disiplin mahkemesince 4 hafta oda hapsine mahkûm edilmişim. Bu cezayı Malazgirt'te çektirirlerse terhisim Mayısı bulacak. Fakat o zaman da Nisan ayı için maaş vermek zorundalar. Eğer terhis ederlerse gidip Ankara'da hapis yatacağım. O zaman maaş alamıyorum tabii. Adli müşavir bu konuda olumlu mütalâada bulunacağını vaad etti. Albayı ikna edebilirsem bir haftaya kadar terhis olabileceğim.

Necmiye'den uzak olmak beni harab ediyor. Fakat hayatımız boyunca ne belâlarla karşılaşacağız kim bilir. Olanları ufak çapta bir sınav sayıyorum.

---

*İlhami Soysal'ın, A. Behramoğlu'nun askerde uğradığı baskılarla ilgili bir yazısı.

Bana mektup yazma şimdilik. Ben olayların gelişimini bildireceğim sana. Sevgili kardeşim, oradaki bunalımını tamamen anlıyorum. Ama yorgunluğun insana getirdiği gülümserliği buraya da uygulayabiliriz. Acılar insanı olgunlaştırıyor. Halkımızın çektiklerini daha iyi anlıyoruz bu deneylerle. Onlardan biri oluyoruz az çok.

"Elbette vardır bir diyeceği, bir haberi
Bir kaçağa çay sunan kürt kadınlarının
Dağlar dilsizdir, yalçındır
Ama gün gelir bir diyeceği olur onların da
Ve bir kere dağlar, ıssız tarlalar başladı mı
konuşmaya
Susmazlar bir daha, söz artık onlarındır"
-Bitmemiş bir şiirden-

Sevgiyle gözlerinden öperim. Daha iyi günlere.

Ataol Behramoğlu

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 11. mektup

*MUŞ 16 NİSAN**

Ataol Kardeşim,

*1969

Zülküfle* gönderdiğin mektubu (şiiri) aldım. Sana bu mektupla birlikte bir de ben gönderiyorum. Bir aydır ortaya dökemediğim şiir senin durumun ve soluğunla canlanmak şansına erdi.

Şiirin Türk edebiyatına getirilmekte olan yeni havanın çok iyi bir örneği. Dürüst net ve etkili. Özde ayrıldığımız noktalar varsa bu kendi şiirimde ortaya konmuştur sanırım.

Niyetim, bu ikisini aynı sayıda ardarda basılmak üzere Memet Fuat'a göndermek. Buna itirazın olacağını sanmıyorum. Çünkü ikimizin de şimdilik yayın aracı bu. Dileğim bu iki devrimci şairin, İstanbul dünyasını biraz yerinden etmesidir. Durum, dayanışma ve yaratılan yeni sanat bakımından. Sen terhis olur olmaz iyi bir çalışma ortamına girebileceksin. Ben de aynı ruhu taşıyorum. Gitgide özgünlüğün elde tutulmasıyla birlikte amaç birliğine dayanan ortak bir şiir yazımına girişeceğiz.

Kötü günler yaşanıyor dostum, ama bu günler geçiliyor da. Önemli olan çekilen acılar değil elbet, acıların alt edilmesi değerlidir. Üzgün ve hüzünlü olabilirsin. Ama şiir yazmak ve çeviri yapmakla gösterdiğin direnç benim gözümde övülmeğe değer.

Seni yürekle kucaklarım. Bir fırsatı olsa seni görmeğe gelecektim. Ama köprü yıkılmış, yol uzamış bir günde gidilip gelinemiyor.

---

*FKF Genel Başkanlığı da yapan, Muşlu avukat arkadaşımız Zülküf Şahin. Söz konusu şiir bu kez Malazgirt'te, oda hapsinde yazılan "Yıkılma Sakın"dır.

Sevgiyle, heyecanla...

İsmet Özel

Şiirler yayınlanırken yer ve zaman da belirtilsin istiyorum. Ne dersin?~

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 2. telgraf

TELGRAF

ELT/İSMET OTEL/227 P AL./5. BL./MUS

AĞRI/25.4.1969

AĞRIDAYIM YARIN ANKARA'YA GİDİYORUM SENİN VE GÜNEYİN* GÖZLERİNDEN ÖPERİM İYİLİKLER VE SONSUZ SABIRLAR DİLERİM.

ATAOL BEHRAMOĞLU

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 12. mektup

*Yılmaz Güney

*Tarihsiz**

Ataol Kardeşim,

Gece taarruzundan dönüyorduk. İçinde bulunduğumuz REO hızla alaya doğru ilerliyordu. Yol bitmek bilmiyordu. Yirmi kadar adam, soğuğun ve açlığın etkisiyle büzülmüş uyukluyordu. Herkes vardığı yerde sıcak yemek ve yatak bulamıyacağını biliyordu. Umutsuzluk çökmüştü. Gün yorgunlukla geçmişti ve önümüzdeki günün beter olacağı bilinen bir şeydi. Aracın içini boğan zifir asker adamların içinden yayılmıştı. Açtık ve soğuk kemiklerimize işliyordu. Bir an tiz, yanık bir ses yükseldi. Bir uzun hava. Bir saattir ağzını bıçak açmıyan adamlardan sesler gelmeye başladı.

HELAL OLSUN

YAŞA

ALLAH RAZI OLSUN

Ben içimden kopan şeyi pek iyi bildiğimden herkesin duygularını iyi değerlendirebiliyordum. İçimize bir şey dolmuştu. Gıdalı bir şey. Bir şey eklendi bize. Daha dik duruldu. Yaşamakla bir bağ kuruldu. Ve o sese bir tapınış başladı. Esasen tapınmayla birlikte hayat da başladı. Ben bir şairim ve düz yazıyı iyi kıvıramıyorum. Bunu yazmayı mutlaka diledim. Çünkü ömrüm boyunca sanatın işlevinin ne olduğunun somutlandığını görmemiştim. İlk kez insan yaşamasına maddi olmadığı sanılan bir unsurun böylesine müdahale ettiğini ve

---

*1969, Nisan belki Mayıs.

onu değiştirdiğini gördüm. Öyle ki biçim ve öz ilişkileri değil, yaşamaya bir yanıt oluşu (sanatın) ilgimi çekti.

Telini aldım. Burada bir arkadaşımız var senden bir gün önce terhis olacak. Onun seninle gelmesini düşündük. Buna onun ihtiyacı vardır. Eğer karar verirsek Zülküf getirip onu sana teslim edecek. Çok çile çekmiş saygı değer ve kültürlü bir arkadaştır. Yedisi akşamı orada olabilir ve ertesi gün birlikte yola çıkarsınız. Adı Arman Vartanyan, bir ermeni general değil bir ermeni müzisyen. Bir yıl Atğm -10 yıl Hapis-mütebakisinde ER. Bu bilgiler sende kalsın. Bana sonra yazarsın, şimdilik kesiyorum. Hoşçakal.

Ben 47/4 tertip askerim 10 Ekimde terhis olacam. Ne zaman görüşeceğimizi kestiremiyorum.

Sevgiler

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 10. mektup

7.Haziran.1969
ANKARA

Sevgili İsmet,

Uzun, sıkıcı, karanlık günlerden sonra işte Ankara-dayım ve sana yazmaya ancak elim değiyor.

Ev aramak. Bunun bütün iğrençliğini evlendiğinde (niçin evleneceğini de bilmiyorum ya) göreceksin. Bir an önce

çıkıp dışarlarda bir hava alsan daha iyi ederdin belki. Benim için bu olanak gittikçe yok oldu ve şimdi 28 yaşında olarak bir hafta sonra nereden para bulabileceğimi düşünmek zorundayım.

Ve burada, siyasi sol ortamdaki çirkef, kusturacak nitelikte. Niçin mücadele ediyoruz? Bir gün küfür yemek için mi? Niçin hapiste yatıyoruz? Niçin iş bulamıyoruz? Niçin Avrupa'ya gidebilmek için polis bize izin vermiyor? Bir takım yeni ve eski yetme zibidiler selâmı sabahı kessin diye mi? Niçin şiir yazıyoruz? Aptal, mankafa, budala, cahil, sözüm ona aydın geçinen yoz bir takım burjuvalar, bürokrat sersemler şöyle bir göz atıp geçsin diye mi?

Yine de kötümser olduğumu sanma. Sıkıntım devrimci çizgide rotama henüz oturamamış olmam. Eskiden gazete çıkarır, dövüşür, nezarette sabahlar, sürgüne gönderilir, fakat yorgun argın bir yerde buluştuğumuz zaman mutlu olurduk. Şimdi o yok. Şu filancı, bu falancı var. İstanbul'un sanat ortamına özgü lâçkalıklar Ankara'nın siyasi sol ortamına sıçramış şimdi. Fikirler yok, putlar var. Eylem yok, gösteriş var. Dostluk yok, haset var. Millet birbirine sövmeyi marifet bellemiş. Sanki düşmanımız emperyalizm değil de, kendimiziz.

Bu neden ileri geliyor? Kültürsüzlük, teori bilmezlik, eylemsizlik. Herhalde emperyalizm baş kaldırdığı zaman biraz silkinir, kendimize geliriz.

Şiirlerimizi gördün mü? Herhalde İstanbul'lu sersemler üzerinde etkili olmuştur biraz. Fakat onların derin uykusuna bir de Haziran'ı eklersek, sonuç pek de umduğumuz gibi olmaz

sanırım.

"Bırak, şehrin iğrenç kalabalığını gitsin."*

Bazan tek bir şair, tek bir sesle de yer yerinden oynar. Sen kendi güzel, büyük şiirini sürdürmeye bak.

Şu günlerde Vladimir'i** okumaya koyuldum. Asılları elimde olsa çok iyi olacaktı ya, yok işte.

Politik eylem, edebiyat eylemi. Bu ikilem herhalde ölene dek sürüp gidecek bende. Artık eskisi kadar aldırmıyorum da galiba. Oluruna bıraktım.

Şu lânet olası Avrupa'ya gitmek tutkusu kafamı kurcalayıp durmakta. Bir çeşit nevrastenik tutku haline geldi. Buna bir de üniversitede hoca olmak saplantısı eklenmek üzere.

Baban öldü. Eskiden beri yaşlı bir adamdı zaten. Annenin hırkasından kalkan beyaz kuşlar biraz daha eskimiş olmalı. Mori, bakırcı çarşısı, incilitepe biraz daha düşlere karışmıştır.

Burada geçici, kötü bir evde kalıyorum. Sen Kayınvaldelerin adresine (14. Sok. 25/1 BAHÇELİEVLER) diye yaz. Aklına ne gelirse işte.

Gözlerinden öperim. Necmiye durmadan senin mısralarını mırıldanıyor, hatırım kalmasın diye arasıra da benimkileri

Ataol Behramoğlu

---

*C. Baudelaire. "İçe Kapanış"tan.
**V. I. Lenin

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 13. mektup

*MUŞ 15 HAZİRAN**

Sevgili Ataol,

Uzun süre yazmanı bekledim. Ama biliyordum birçok sorunlarla boğazlaşacağını, bu yüzden sakince bekledim. Mektubun düşündüğüm hava içindeydi. Ama (belki aramızdaki 6 ay askerlik farkından) yaşadığımız ortam hakkında benim düşüncem daha önce belirlenmiş ve Ocakta yapmış olduğum izinle gelişmişti.

Kavga bütün bu çirkefle, bütün bunlara karşın yürütülecektir. Ülkemiz henüz kapitalistleşmemiş, dolayısıyla uluslaşmamış ama emperyalizmin baskın etkileriyle iktisadi ve kültürel bozulmaya sonuna kadar teşne olduğu için bize düşen görev tohumları elde tutup eski bitkileri kökünden sökmek olacaktır.

Mücadele doğru ve akıllıca yapılmış olsa idi bu sonuca varılmazdı elbet. Sol mirasımız temelsiz ve yanlış. Bizim başladığımız nokta ise saptırıldı. Zaten yoz bir sınıftan gelme devrimcilerimiz (!) bütün kötü şeylere alet olmak için alesta bekliyorlar.

Bütün bu durum içinde bizim yapabileceğimiz şeyler

---

* 1969

var. Ciddiyeti, erdemi mücadele azmini ve mücadelenin haklılığını makbul değerler haline getirmek ve bir de iş ortaya koyarak kavganın yöntemi üzerine örnek göstermek, çapımız oranında halkın başarısına katkıda bulunmak.

Bireyci miyim? Yargıyı sana bırakıyorum. Çünkü ben oradaki dostlar(!)a olduğu kadar halka karşı da güvensizim. Bu güvensizlik tetikte olmak anlamını taşır ve güven sağlanıncaya kadar sürer. Bu güvensizlik beni aptallığa bönlüğe karşı koruyor. Umudum varsa da bu toz pembe değil. Umudum halkı öğrendikçe ve bilgiler edindikçe sağlam yerlerden kalkmak akıllıca uğraşmak (ancak böyle olunursa bir şeyler beklenilebileceği için) biçimine giriyor. Devrimci çizgide oturulacak rota üzerine tasarılarım var. Bunları ben izne gelince konuşuruz. İzne geleceğim kimse tarafından bilinmesin. Her ne kadar buradan izne geleceğim oraya bildiriliyorsa da aramızdaki polislerin ayrıca hazırlıkta bulunmalarını istemem. Bir de vereceğin cevapta benden mektup aldığını belirtme. Sivil kanaldan haberleşmek bana yasak (özellikle).

Şiirlerimizi gördüm.* Onlar Türk edebiyatının sağlam dayanışma örnekleridir. Ve Türk şiiri ikinci defa bizimle anlama ve niteliğe ulaşıyor. İstanbul'lu veya şuralı buralı sersemler üzerine etkisi olmasa bile, biz pek yakında bayrağımızı Türk kültür alanına itirazsız saplıyacağız. Bu güç bizde vardır. Sözümüz, işimiz vardır çünkü.

Politik eylem ve edebiyat eylemi uzlaşmaz iki eylem

*Yeni Dergi'de aynı sayıda yan yana yayımlanan "Yıkılma Sakın"lar

değildir. Ben yine bu tarzda tasarılar taşıyorum. Edebiyat ve politikanın 'Dilemma' niteliği taşımaları için birbirlerinden beslenmemeleri gerekir. Oysa ikisinin de 'Kültür'den kök almaları yüzünden, toplumsal bir olgu niteliği göstermelerinden ötürü bir arada çatışarak ama çelişmiyerek kendilerini ileri götürebilirler.

Hoşçakal...

İsmet Özel

Sana bir de askeri kanaldan bir mektup gönderiyorum.

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 11. mektup

17.Aralık.1969
Ankara

Sevgili İsmet,

Kısa yazacağım. Bir yandan trafik, bir yandan yağmur, bir yandan bizim evdeki gürültü, sinirlerimi adamakıllı bozdu. Bir iki gün sonra döneceğiz.

Derginin çıkması gerekiyor. Bize ümitsizlik veren, Ankara'daki hava. Burada herkes dergiyle ilgili. Ant'taki konuşma geniş yankılar uyandırmış. Doğan Özgüden bize her türlü yardıma hazır. (Pazar günü öğleden sonra Ankara'ya, benim

eve gelecek. Orada üçümüz bu konuyu ayrıntılı olarak konuşacağız.)

"Devrimci Sinema" dergisini biliyorsun. Hani o renkli kâğıda basılan küçük boy dergi. Yani bizim tasarladığımız derginin ikiye katlanmışı. Aynı cins kâğıda (ikinci hamur) 2000 dergi 600 liraya filan çıkacak burada. Ayrıca pek çok arkadaş sana yardıma hazır. Buraya gelip işe girdiğin taktirde dergi şıkır şıkır çıkar.

Ben, aboneleri durdurmadım. Birazdan Murat'a* da mektup yazıp yazısını göndermesini isteyeceğim.

M. Fuat'ı gördüm. Galiba gerçekten de kapakla ilgili bir şey bu gecikme. Tuhaf ama, böyle. İstanbullular tuhaf insanlar zaten.

Ant'a gönderdiğin yazıyı gördüm.** Pek çok teşekkür. Fakat bence, zamansız bir yazı. Ant'taki soruşturmanın arkasından, yararlı olmayacağı kanısındayım. Bugün karşıya geçtiğimde, yazının daha sonra basılmasını sağlamaya çalışacağım. (Çünkü dün dizilecekti.) Bu konuda bana kırılmayacağını umarım. Gelince tartışırız istersen.

Üzüleceksin; buradaki dağıtım işleri pek iyi değil. Nurer Uğurlu, kitabını sabote ediyor galiba. M. Fuat durumu biliyor, gerekeni yapmaya çalışıyor. Dün, Cem yayınlarının kitabevinde (büyük bir kitapçı), senin kitabın olmadığını öğrenince çok üzüldüm. Seninkiyle birlikte çıkan öteki kitap vardı. Yani, fiyat

---

*M. Belge

**"Ataol Behramoğlu emperyalizmin buyruğundaki şiiri tehdit ediyor" Ant, sayı 156, 23.12.1969.

meselesi değil bu. Bir takım namussuzluklarla mücadele etmek zorundayız. Bunun için de daha hesaplı, daha az duygusal olmak gerekecek belki.

Benim kitabın bir hafta içinde çıkacağı söyleniyor. Kapağı hazırdı. (Bir yürüyüş.) Dizgisi de yapılmış. Yani basılma işi kalmış sadece.

Aslında biraz kırgınım, üzgünüm, epeyce de sinirliyim. İşimiz çok zor. Hem gericilerle, hem bizden gibi görünen bir sürü aptalla uğraşmak zorundayız. Edebiyatın ve edebiyatçının (gittikçe karışan Türkiye'de) onurunu, tutarlılığını korumak da bize düşüyor.

Yayıncılarla başım dertte. Çeviricilikten iğreniyorum artık.

Gözlerinden öperim.

Ataol Behramoğlu

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 14. mektup

*Tarihsiz**

Sevgili Ataol

Halkın Dostları için yeterli potansiyel var. Bu cumartesi -yarın- yeniden toplanacağız. 1 şubatta çıkmasına karar ve

* 1969 sonlarında İstanbul'dan Ankara'ya.

rildi. Beni sorumlu atadılar yani benim çok laf söylememe gerek olmaksızın görev vermesi gereken kişi olduğum kabul edildi. 18 ocakta bir gösteri yapılacak. Özkan* ve sen o Pazarda İstanbul'da olmak için hazırlığa başlayın. Hatta sen daha erken gelebilsen. Sanırım iş sıkı tutulursa emperyalizme karşı kültür cephesi düşüncesi ilk tohumunu atabilir ve tutar bu iş. Ancak tek engel benim yerleşemeyişim. Henüz Süreyya'larda** kalıyorum. Rahatsız etmek korkusu rahatsız ediyor beni. İşim sevilesi değil ilk fırsatta değiştirmek düşüncesindeyim. Zeytinburnu'nda yerleşmek için de kuşku taşıyorum oysa geçen pazar bu düşünce kesindi kafamda. Ama çalışabilmek için asgari konfor orada sağlanamıyacak galiba. El yüz yıkamak için çeşmeden su getirmek 1 odaya 200 TL. vermek gibi görevler de caba. Benim yanımda makbuz yok. Gelirken makbuz getir hatta biriyle gönder. İş -çalışma- çok vakit alıyor. Birçok şeyle uğraşmak mümkün olmuyor böylece. Gelirsen daha iyi konuşuruz. Hemen yaz. Sevgiler. Necmiye'ye mahsus selâm. Bütün dostları kucaklarım.

İSMET ÖZEL

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 12. mektup

*Özkan Mert
**Süreyya Berfe

13 Ocak 1970

(Vay anasını)

Sevgili Süreyya ve İsmet,

Telgrafınızı alır almaz faaliyete giriştim. 24 saattir süren bir komadan ancak bu mektubu da bitirdikten sonra çıkacağım. Hemen Füsun'u ve Veysel'i yakalayarak yazmayı tasarladıkları yazılarını tamamlattırdım. Dün gece benim ev Milli Kütüphaneyi aratmıyordu yani. Ben de İsmet'le yaptığımız sözleşme uyarınca, (her sayıya birer yazı), gerçekten kafamı kurcalayan bir sorun üzerine bir şeyler yazdım. Ceyhun Can'ın yazısı da birkaç gün önce gelmişti. Çeviri şiirleri "her ihtimale karşı" gönderiyorum. Murat yakında göndereceğini söylüyor yazısını, İlk sayıya yetişmese bile, "Gelecek sayıda Namık Kemal üzerine bir yazısı var" diye bir not düşmeliyiz. Ben ayın on sekizinden bir iki gün önce geleceğim. Lânet çeviriler...

Trabzon'dan 50 T.L. abone parası geldi. Yine yüz liraya yakın parayla, abonelerin adresleri yakında gönderilecekmiş. Metin Demirtaş da Antalya'dan adresler göndermiş. 60 T.L. tutan abone paraları postada diyor. Dergiye kartlar, mektuplar geliyor. Gelirken getireceğim. Ant oturumunun epeyce etkili olduğu anlaşılıyor. Devrim dergisinin son sayısında Rauf Mutluay epeyce uzun uzun söz ediyor çıkışımızdan. Ankara radyosu da İsmet'ten on dakika kadar sözetmiş ama, ben dinleyemedim ne yazık ki.

Şimdi sizden dileklerim: (Yazılar ben gelmeden dizgiye verilecekse)

1- Bir tek sözcük bile dizgi yanlışı (altını biz çizdik.) olmamalı. Bu son derece önemli. İmza gösterisi yapmayacağız çünkü. Yazılarımız okunmalı.

2- Dergide bir iki fotoğraf olmalı. (Ant arşivinden yararlanarak). Örneğin, Yevtuşenko'nun şiirleri girecekse, bir de fotoğrafı, (hatta ressam arkadaşlara yaptırılacak bir portresi) basılmalı. Şerif Aygün'ün bir fotoğrafı basılmalı. (Bir vesileyle.) İlk sayıda şiiri olacak arkadaşın (herhalde Süreyya) cici bir fotoğrafı basılmalı. (Kız okuyucuları da düşünmeliyiz. Burayı Ümit okumasın.-)

3- ÇOK ÖNEMLİ: Manifesto yazısı tarafınızdan kaleme alınarak tek bir yazı halinde çıkmalı. Oradaki yazılarımızdan yararlanılarak.

İŞTE SİZE ÇATI:

Serim: Kültür emperyalizminin Türkiye'de yaptığı namussuzluklar. (Bu konuda İsmet'in ağzı iyi laf yapıyor.)

Düğüm: Türkiye sanatının rezalet durumu. (Bu konuda fikirlerim size ışık tutabilir.) GERİCİ SANAT MESELESİ

Sonuç: Ne yapmalıyız?

- Devrimci teorinin ışığı (Özkan)

  Ah halk (Süreyya)

- Birleşelim, güç olalım (Koro)

Elden geldiğince ağırbaşlı bir dil kullanmalı. Objektif durum ortaya serilmeli. Sadece BİREYCİLERE çatmakla kal-

mayıp kültür müsteşarı, milliyetçi şair ve idare meclisi üyesi, tiyatro müdürü faşistlere de gerekenler söylenmeli. Kültür emperyalizmine karşı ortak cephe çağrısı inançla belirtilmeli.

4- Füsun'un yazısının başına bir not düşülerek, VARAN BİR denmeli. Namussuzlar sıkı dursun, bütün gerici kültür yuvalarının kirli çamaşırlarını güneşe çıkaracağız.

Murattan çok güzel bir mektup geldi. Yüreğini zarfa koyup göndermiş. İngiltere'de kızların artık etek giymediklerini (pantolon da giymiyorlarmış) yazıyor. Bizleri ŞİDDETLE eleştiriyor. Bu eleştirilerini basın yoluyla iletmesini (dergimizde basılmak üzere) yazacağım. (Şaka bir yana) önemli, doğru, güzel şeyler söylüyor.

Kitabım ne oldu, kitabım? Kalleşler!...

Mahsus selam.

Nihat'ın yazısını daha okumadım.

Sevgiler.

Ataol Behramoğlu

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 13. mektup

4.Şubat.1970

Ankara

Sevgili İsmet,

Ne yaptığın hakkında bir fikrim yok. Ev, iş, para durumları?

Dergi?

Yeni Edebiyatta çıkan çirkin haberin kaynağını kestiremedim. İstanbul'un çirkef edebiyat ortamıdır olsa olsa.

Her zamanki gibi yorgunluktan başım dönüyor. Derginin ilk sayısına Gorki'den bir hikâye yetiştirmek istiyordum. Belki yine mümkün olacak.

Ön yazıyı yazıp bitirince muhakkak ben de görmeliyim. Ayrıca derginin kurucusu olduğum belirtilmeli. Nezaketin bir sınırı olduğunu geç de olsa anlıyorum galiba. Özkan'ın dergi için bir şey yaptığı ve yapacağı yok.

Halûk Şahin uzun bir yazı gönderecek. Bitirmiş. Edebiyat-Toplum-Diyalektik'ti galiba adı. Yeni Dergiye mi yollasam yoksa; epeyce uzun oldu diyor. Bize göndermesini yazdım. Gerekirse küçük puntolarla dizilir dedim. Halûk, değerine inandığım sayılı arkadaşlardandır.

Kitaplarımız çok iyi gidiyormuş. Benimki Erdal'da yüzelliyi bulmuş. Seninki zaten gelince tükeniyor. Kitaplarımızın Türk edebiyatında seçkin bir yeri olacak. Neyse..

Osman Arolat ortalığı karıştırdı, sonra da ne bir haber gönderdi, ne de bir şey yazdı. 9 Şubatta Devrimci Sanatta Kavga Günü varmış burada. Afişler bir kaç yere asılmış. Herkes merakla bekliyor. Ne davetiye var, ne bir şey. Vilayetten izin, bilmem ne... Hiç biriyle uğraşmaya ne halim, ne de niyetim var. Osman'a telgraf çektim gelmesi için.

Gülsereni gördüm. Senden konuştuk. Hüseyin'i galiba

mahkûm edeceklermiş. Avukatlarında iş yokmuş. Pozör Uğur Mumcu, v.s. Politik ortam bildiğin gibi.

Necmiye'nin sınavları iyi geçti. Kazandı galiba.

Şiir "miir" yazdığım yok.

Ayrıntılarla uğraşmaktan.

Geçen hafta bir köye gittik. Çaba gösterirsek "omzumuz halkın omzuna" değebilir.

Nihatın bu seferki yazısı berbattı. Kimileri bize karşı bir yazı olarak bile yorumlamış.

Derginin 60 lirası var bende.

Bayramda İstanbul'a gelebilirim. Senin de bu taraflara niyetin varsa, yaz, ben programı iptal edeyim.

Sevgiler. Ferit'e, Tanyeri'ye, soranlara.

Gözlerinden öperim.

Sıkı dur.

Ataol Behramoğlu

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 15. mektup

*Kızıltoprak 8 Şubat**

Sevgili Ataol,

Cumartesi günü ilk tashih provalarını göndereceklerdi.

*1970

Göndermediler. Yani bu gidişle bir hafta sonra dergi hazır. Ancak bayram tatili piyasaya çıkmak için son derece uygunsuz. Mart 1 tarihi atarak şubatın son haftasında taşraya dağıtım yapıp, Martın 1'inde Ankara ve İstanbul'da görünmeye ne dersin? Biz bu arada 2'nci sayının hazırlıklarını bitirir ve hatta basımına hazırlanır, böylece belki 70 yılını sağ salim atlatırız. Yani sen gitmeden 3 sayıyı filân görmüş olursun.

Devrimci kavga günü filân gibi şeyleri siktir et. Biz: Sen ve Ben türk şiirinin umuduyuz madem, çapı dar adamlar bize çok şey kaybettirir. Özkan'ı MDD huşusu ve Ankara Birliği ile başbaşa bırak. Senin kimseyi adam etmeye gücün yetmez. Bunu söylerken küçümseme sezilmesin sözlerimden. Sen çünkü müthiş bir atılım yapmak zorundasın şiirinde yani benim gibi. Devrimci şair çarpa çarpıla büyür, hesaplar gönül almalar bize göre değil. Bir de şu yaştan sonra tezgâh'a oturup şiir işçiliğine, kuyumculuğuna başlamak zorundasın. Bu, özellikle sana gerekli. Süreyya'yı bırak, kendi vehimleriyle.

Bayram'da Edirne'ye gitmeyi 2 ay önceden planlamıştım. Bu hafta içinde gelebilirsen hem derginin basımını görebilirsin. Hem dertleşiriz. Son gördüğün zamandaki huzursuzluğum geçti. Bir pansiyonda kalıyorum. Ev aslında bir ihtiyar bir pansiyoncu kadın bir ben. İşim'e alışmak üzereyim. Bunlar her şeyi kolaylaştıracak. Sonrası şiir kerim

SEVGİLER

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 3. telgraf

TELGRAF

ank/11.2.70

elt ismet özel zühtü paşa mektep çıkmazı 3/2 kızıltoprak ıst.

derginin adı mutlaka değişsin mektup sonra yazacağım bayramdan önce gelemem sevgiler ataol

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 14. mektup

15 Şubat 70

Sevgili İsmet,

İstediğin kadar kızıp köpür. Derginin adı konusundaki kaygılarım devam ediyor. Bir kaç yüz lirayı göze alarak, Türk edebiyatı tarihinde bu güne kadar çıkan dergilerin en önemlilerinden biri olacağına inandığım "dergimizin" adını "Haklı Yumruklar" olarak değiştirmeliyiz.* Bunu kabul etmeni

*"Halkın Dostları" adı çevresinde, Ekim Devriminde Lenin'e karşı bir hareketin adı olarak, o günlerin Ankara politik çevresinde bir iftira kampanyası başlatılmıştı.

rica ediyorum

Para konusunda bazı şeyler düşündüm İstanbul'dan gelirken. Hemen bağış makbuzları bastıracağız. Ben kendi adıma, Ankara'dan en az 2000 lira bağış toplamayı garanti ediyorum. Hem de Martın ilk haftası içinde.

Bu dergi kesinlikle çıkacak. Yani devamlı olacak demek istiyorum. Belirli bir enerjiyi değerlendirmek sorumluluğunu omuzladık. Daha şimdiden, varlığına inandığımız bir birikimin gerçekten de var olduğunu görüyorum. Gürsen'in* 8 daktilo sayfalık bir yazısı var elimde. (Okumadım daha. Ama bir ölçü olarak belirtiyorum bunu.) Ayhan Gerçeker dün uğradı bana. Yazısını bu hafta içinde gönderecek. Murat'ı, Halûk Şahin'i düşün. Benim kafamı daha şimdiden kurcalayan yazılar var. Örneğin, "Kime karşı, kimden yana" Bu meseleyi bir iyice anlatmalı. Süreyya'nın ve Özkan'ın yanlışlarını düzeltmeli.

Bir pürüz daha var. Bezirci'nin yazısı Forum'da yayınlandı. O yazının yerine Veysel'in yazısını (muhtevasını ikimiz de doğrulamıştık.) koyamaz mıyız?

Şimdi suratını nasıl astığını görür gibi oluyorum. Yakanı bırakmaya hiç niyetim yok. Bunu unutma. Herkesin sana, karşı çıkabileceği bir sırada, "bütün zaaflarına rağmen" senin yanında olacağımı da unutma. Bildiğim, inandığım bazı şeyler var tabii. Onları sonuna kadar savunurum.

İstanbul'da bir salonda, (Alman kültür derneği?) sanat

---

*Gürsen Topses

severlere para karşılığında şiirlerimizi okuruz. Bu da derginin iki sayısını daha karşılayabilir.

Dün anacığına uğradım. Ağabeyini de gördüm. Hoş bir insan. Anacığın hemen Cumhuriyet'i getirip gösterdi. Görmüş müdür acaba diye sordu bana. Yirmi beş tane aldım kitabından.

Yarın akşam İstanbul'a hareket ediyoruz. Önümüzdeki pazara seni mutlaka bekliyorum. En azından mektup yazmanı. Belki de biraz daha hırlaşmak için İstanbul'da kalma süresini uzatacağım.

Sana çok açık bir söz: Tek başına yürütemezsin bu kavgayı. Benim ağırlığıma ihtiyacın var. Hem kavganın başarısı, hemde bizzat yazacağın şiir için. "Bütün zaaflarıma rağmen" isteklerimi gündeme almanı istiyorum senden.

Gözlerinden öperek.

Ataol Behramoğlu

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 16. mektup

*17 Şubat 1969**

Sevgili Ataol,

Ekspres mektubunu biraz önce aldım. Dergimizin adı

*Doğrusu 1970

konusundaki kayguların suratımı asmadı ve fakat beni savunmak, belki karşı saldırıya geçmek zorunda bıraktı. Halkın Dostları'nı seviyorum. Bilinen bir ad olmasına karşın, yeniden buldum onu. Ben bir halkın dostu'yum. Üstelik bu sıfata sen benim kadar -yaşayışın, düşünce biçimin, yapmak istediklerinle- yaraşıyorsun. Ben nankör militanların dostu değilim, onlardan biriyim. Nankör lâfını kendilerine bir şeyler açabilmek için kendimi hırpalarcasına yazmama karşın buna kulak asmayan; çok bilmişlik taslayan birçok arkadaşa kullanıyorum. Halkın Dostları adı anılarla süslüdür benim için. Onlarla en hemdem olduğum anda bile onlardan olmadığımı anlayışım bu ada olan güvencimi artırıyor. Bu konudaki (dergi) en yakınım olan sen bile böylesine direnirse birçok çevrelerde ne fırtınalar kopmaz bilmiyor değilim. Ama bu dergi çıksın diye hayatının bir yönünü ona göre değerlendirmiş, uğruna birçok belâlara katlanmayı göze almış bir insanın şevkini kırmak hakkını lütfen elinizde bulundurmayın. Eğer dergimizin adı değişmezse bağış toplayamıyacaksak, MDD müritleri saldıracaksa, sözde feministler sırf bu yüzden bize cephe alacaksa ko öyle olsun. Kendimizi bu pis politik ortama göre değerlendirmiyoruz. Yıkılma Sakın'lar bu ateşli militan çevrece anlaşıldı mı ki.

Biz -iki şair- toplumun atar damarıyız. Yaşamayı böylesine ciddiye alan başka yazar göremiyorum, yaşayanlar arasında. Derginin önemi de buradan geliyor zaten. Önceden kestiriyoruz birçok sorunların yönünü, önemini. Toplumu derinden kavramak göze göründüğü kadar bize vergi. Dün iki

saat yürüdüm bir ağaç bulvarında. Neden yazamadığımı anladım. Protesto dönemi kapanmıştır çünkü. Bizimkilere güven ve yaşama sevinci, çalışma coşkusu sunabilmek düşmanlara tehditkâr bir tavırla erdemsiz yaşamaklarının sonunu, çürük dünyalarının kokusunu işaret etmek gerekiyor. Bugüne kadar bütün kötülüklere, çirkinliklere *karşı* koyduğum militanca coşkunun yerine hayatın sağlığını koymak yani. Yani büyük şiir-Her neyse...

Derginin sorunları için fazlasıyla mütehavvilsin. Bezirci'nin yazısı için verilmiş kararımız vardır. Elbet değişebilir. Ama Veysel'in* yazısı, uslûbundan ötürü, çünkü biz biraz da bu uslûba tepkiyiz- giremez. Sonra Sezer Tansuğ v.s. da sökün eder derginin kadrosuna. Çok duygusal kabul ve red durumlarıyla karşı karşıya kalırız.

Kardeşim, sen bu kavga için vazgeçilmez bir öğe olduğunu biliyorsun. Bunu ben de pek iyi biliyor ve değerlendiriyorum. Ama dergiyi çıkmazlara sürükleyebilecek bir yönünün de farkındayım. Bu da bazı konuları herkesten başka türlü algılayışın. Bu algını da ben kavramıyor değilim. Yine de şiir yazmanın başka hayat adamı olmanın bambaşka bir şey olduğu kanısındayım. Dergi çıkarmak şairlik kadar temiz ilişkiler getirmiyor elbet. Ben büyük burunlu, aldırışsız yanımla çözümlerim bu sorunu.

Halkın Dostları adı için veto hakkımı kullanıyorum. Böyle önemsiz şeyler için bu hakkın istismaline yazık oluyor,

---

*Veysel Öngören

ama İstanbul'a geldiğimde beni hırçınlaştırmak istemiyorsan bu konuyu açma.

Mümkün olursa Pazar'dan önce ordayım.

Hepinize Sevgiler.

İSMET ÖZEL

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 15. mektup

25.Şubat.1970

Ankara

Sevgili İsmet,

Kitaplarını dün sabah postaladım. Gorki'nin mektuplarını da koydum pakete. Okuyasın diye. Ben yer yer heyecanlandım okurken. Büyük bir insan yüreğinin ne demek olduğunu görüyorsun. Çevirinin rezaletine rağmen.

Gelir gelmez çok sıkı çalışmaya koyuldum. Milli Kütüphanede çalışıyorum. Bir ay içinde elimdeki çevirileri temizleyip sonra da bu işe elveda diyeceğim artık. Yazarlığım kemikleşinceye kadar bir daha el sürmeyeceğim çeviriciliğe.

Halûk'tan mektup geldi dün. Ant'ları yeni okumuş. Temelde katılıyor bize. Katılmadığı ayrıntılara biz de katılmıyoruz zaten. Adresini veriyorum sana. Mektuplaşın. Sıkı bir arkadaş o. Çok iyi bir hikâyeci, ya da çok iyi bir edebi-

yat düşünürü olarak geliştirebilir kendini.

Halûk Şahin, 424 Campus View,
Bloomington, IND 47401 USA.

Uzun mektubunda özetle, amacımız "ikinci yeni"nin etki alanını daraltmak olmalıdır diyor. Tek tip bir şiir yazmayı önerir duruma düşmememiz gerektiğini belirtiyor. Bizim de katıldığımız bir görüş. Ayrıldığımız gece tekrar aradım seni. Yazında T. Uyar'la ilgili yargın üzerinde konuşmak için. Bu konuda biraz daha düşünmeni önerecektim. Bana kalırsa, Canseverin şiiri metafizik, idealist bir dünya görüşüne yaslanmakla gericiliğe daha yakın duruyor. Şiir fetişistliğinden de öte bir şey bu. T. Uyarda yer yer devrimci atılımlar vardır. Neyse. Gerekirse tartışırız bunu. Kanıtlarını ilgiyle bekliyorum. (Seni aradım ya, adresin burada kaldığı için buluşamadık tabii. Ferit'ler de evde yoktu o gece.)

Dergi için (çıktığı gün) fiş bastırıp dağıtabilir miyiz. Ya da buna benzer duyurular. Ben bir şeyler deneyeceğim burada.

Sinirlerim, bildiğin gibi adamakıllı yorgun.

Murat yazmıyor bana. Onu kızdırdım mı bilmem? Dün bir mektup yazdım bunu öğrenmek için ve işin kötüsü yine tepesini attıracak şeyler söyledim. Bizim kuşağımızın eleştirmeni olmasını istiyorum onun. Azıcık canlanması gerekiyor bunun için. Düşün, bir E. Gürson bile çıkar çıkmaz söz etmişti kitaplarımızdan. Bu işin meraklısı olmadığımı bilirsin. Ama Murat azıcık daha ilgilenmeli bizim kaygılarımızla.

Gerekli iki adresi gönderiyorum. Ayrıca Trabzon T.İ.P

İl Başkanı Attila Aşut'a da ödemeli ve tabii indirimli olarak 15 dergi gönderebilirsin. Bir de vakit bulabilirsen Cem Yayınları sahibi Oğuz Akkan'a uğra ve sağlam kitapçı adresleri al ondan. Bu konuda vaadde bulunmuştu bana. Gözlerinden öperim.

Ataol

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 16. mektup

15.Mart.1970
Ankara

İsmet sevgili,

Günlerdir Mayakovskiyle cebelleşirsen mektuba böyle başlarsın tabii.

Yine de sonuç sıfır. Hiç bir sözlükte haklı olarak bulunmayan özel sözcükleri var adamın. Girişti̇ğim her şiirin yarısına varmadan çuvalladım. Şu gönderdiğimi iyi kötü tamamlayabildim. O da "bayram değil seyran değil... gibisinden bir şiir. Eğer çok zorunlu değilse, bekle, bir kaç şiir daha çıkarayım; özel sayı filan yapalım.

Önümüzdeki hafta 400-500 lira arasında bir şey göndereceğimi sanıyorum. Bana kalsa artık 100 lira bile toplayacak halim yoktu ya, Ceyhun Can 35 tane abone toplamış.

Parası önümüzdeki hafta gönderilecek bana.

Dergi hiç satmıyor azizim. Herkes fena halde eleştiriyor. Eleştirenlerin çoğunun aptal olması ayrı mesele.

Dergiye bir sıcaklık katmalı. Klişe v.s. kullanarak. Sonra dizgi yanlışı bulunmamalı. Mürekkebi böyle silik olmamalı.

Gençlerden şiir v.s. gelmeye başlamadı mı? Oralarda ne var ne yok?

Üçüncü sayıda yayınlanacak yazımın adını duyurabilirsin. "KİME KARŞI, KİMDEN YANA" Kafamda hazır.

Şiir tunne.

Mayakovski klişesi önümüzdeki hafta içinde eline geçer. 6x9'luk olarak. Şiir bu sayıya girmezse de, klişe her zaman işimize yarar. İlerdeki sayılarda kullanırız.

Gözlerinden öper, mektubunu beklerim.

Ataol

PS. Sakin kafa bir daha okuyunca,
çeviri pek fena gelmedi.
A.B.

Bağış listesini ve abone adreslerini (bu aykileri gönderdim ben) ikinci posta parayla göndereceğim.

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 17. mektup

1.Temmuz.1970

İst.

Sevgili İsmet,

Dergi çok iyi. Dopdolu bir sayı. Sayfa düzeni de umduğumdan daha başarılı olmuş.

6. sayı için yeni bir "gazel" yazdım. Bir de "formül" veriyorum. Bu işi orada bitiririz artık. Yine 6. sayıya "Ulusal Sanatımız Nedir" adlı yazıyı tasarlıyorum. Triolet'nin, Ş. Hüsnü'nün yazıları var. İt ürür Kervan Yürürün 6. sayı için hazırladığım parçası da dosyadadır. Çeviri şiir olarak Antonino Machado'yu koyarız. Halûk'a bir iki şiir daha çevirip göndermesini, bir de Machado'nun fotoğrafını iletmesini yazmıştım. Bugünlerde geleceğini umarım. (Halûk'a ben dergi göndereceğim.) Yerli şiir konusu var. Bu iş zorlayacağa benzer bizi. Zekâi'nin* 3. şiiri daha sonraya kalmalı. U. Akıncı'dan bir şiir konabilir mi? A. Yüce'nin, Veysel'in** şiirleri var. Bu konularda son kararı sana bırakıyorum, fakat şiir konusunda her şeyden daha çok titiz olmamız gerektiği görüşünde seninle birleşerek. Necmiyecik pazar günü Paris'e uçtu. Beni kocaman, çolpa bir adam olarak burada bırakıp. İstanbul'da mıyım? Bu gibi şeylerin pek anlamı yok gerçekten de. Bir yere uğramadım. Puşkin bitti, Turgenyev'e başladım.

*Zekâi Bostancı
**Veysel Öngören

En kısa zamanda çekip gitmek zorundayım. Hayatımın yeni bir atılımla başlaması için. Sana bir iki yazı ve çeviri bırakacağım. Bu ay hazırlayacağım onları da.

Derginin çok etkili olduğunu görüyorum. Rasladığım bir iki kişinin söyledikleri de gösteriyor bunu. Kitaplarımızı "Muhtar" adıyla anılan genç Sovyet Türkoloğu* Rusçaya çevirmek istiyormuş. Asılyazıcı'dan işittim.

A. Nesin'e mektup yazdın mı? Dergiye iyi bir şeyler geliyor mu? F. Otyam'a (bir kaç tane) ve A. Arif'e dergi göndermeyi unutma. Orhan Kemal'in fotoğrafını da geri istiyordu Otyam. Kızılaydaki Cumhuriyet bürosuna uğrayıp verirsen sevineceğim. İstersen DEVRİM'e bir ilanımızı koydur. Yazı işlerine bakan H. Kaya, ya da U. Gürkan'a verirsen olur. Bu çarşamba günü Akşam'ın sanat sayfasında Asılyazıcı son sayımızdan söz edecek.

Dergiyi verdiğim kitapçıların makbuzları zarflardan birindedir. Ayrıca, Kızılayın göbeğindeki bayide 15, Kocabeyoğlunun üstündeki (durağa yakın) bayide 5, Ulusoy'un üstündeki bayide 5, S.B.F.nin hemen yanındaki bayide 10 (3. ve 4. sayıların toplamı) yine o civardaki Attila kitabevinde 10 dergimiz var. Anadolu kitapçılarına teksir ettiğimiz yazıları gönderdiniz mi?

Beni çağırdıklarında geleceğim Ankaraya. 6. sayının dizilme ve basılmasında da bulunacağım ayrıca.

Bezirci'ye telefon ederim bu günlerde. Buradaki genç

---

*L. Strostov

arkadaşlardan da Nihat yoluyla yazılar alırım.

Ayhan'a candan selamlarımı, sevgilerimi ilet. İkinizin de gözlerinden öperim.

Ataol

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 17. mektup

4/7/1970

Dostum,

Karşılığında kâğıt aldığım kitabevlerine dergi götürdüm. Cebeci hariç. Postalama işi tamam. İki yüz lira Ayhan'ın babasına ödedim. Henüz Bilgi'den ve Sergi'den para almadım. Devrim'e ilânı bugün vereceğim. Önümüzdeki hafta kültür üzerine yazmaya başlıyacağım. Aziz Nesin'e mektup yolladım. Machado'yu bir de Ülkü Tamer çevirmiş. Alaca Karanlığın Sesleri kitabında yayımlanmış. Eşdeğer çeviriler sayılır.

Yerli şiir konusunda yoksuluz. A. Yüce'nin* bir öğrencisi bana uğradı. 18 yaşında bir çocuk. Çok yetenekli. Bazı şiirlerini sana gönderecektim. Ama tümden güzel şiir yazmamış. Yer yer öyle içten, öyle parlak oluşu bana gencin şair olacağı kanısını verdi. U. Akıncı filan palavra bu gencin yanında.

---

* Ayhan

A. Arif'e dergi götürmedim henüz. F. Otyam'a da uğrayamadım. Onları da Pazartesi yaparım. 6. sayı için kayguya yer yok. 7, 8, 9, 10, 11, 12 de öyle benim gözümde. Dergi işi yürür yani. Yürümeyen bir şey var mı? "Günler geçer derlerdi" aslında, "günler gelip de geçmez, delip de geçer."

Hemen git derim, arkana da bakma.* Yalnızsın ve kendi sorunlarına kendinden başkası yakın değil. Bense boğuluyorum en iğrenç ortamda. Ruh kurutan her şey saldırıyor. Belki genel dramım yoğun bir kesiminde. Çünkü bakıyorum hep böyle sıkılmışım, azçok. Sıkışma ve genişleme olmuş yaşamım boyunca.

Derginin bu ay parası yok sayılır. 50 TL. taşra'dan 50 TL. Asım Bezirci'den gelirse 100 de Ankara kitabevleri sağlarsa diyorum. En az 500 İstanbul'dan sağlamalısın. Daha çok sağlarsan borç ödemede zorluk çekmeyiz.

Mektubunu bekliyorum. Nihat'a ve bildiklere selâm sevgi. Nihat ayrıca yazarsa sevineceğim.

Sevgiler

İSMET ÖZEL

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 18. mektup

*Yurtdışı

21.Eylül.1970

Surrey/Londra

Sevgili İsmet,

Sana en son Göttingen'den yazmıştım sanıyorum. Bir süredir Londra'dayım. Selma Ashwort'larda kalıyorum. Ay başında geçmek üzere bir pansiyon kiraladım. Haftalığı 5,5 İngiliz lirası. Bizim paraya vurursan, tek bir oda için ayda 700 liraya yakın bir para ödeyeceğim demektir. Buna karşılık İngiltere'de ve kapitalist Avrupa'da hayat ve kazanç koşullarının pek de parlak olduğunu sanma. Ağır işler "ikinci sınıf ırklara" yani Asyalılara ve Afrikalılara yaptırılıyor genellikle. Çalışma saatinin sınırlı olduğunu sanmıyorum. Avusturya'da bir otelde gece 12 de servis yapan bir kadın, sabah 7'de de servis yapıyordu. Nedenini sordum. "Ne yaparsın" dedi. "Burası küçük bir şehir" v.s. Yorgunluktan ölmüş bitmiş lokanta işçilerine, Türkiye'dekinden daha beter lumpenlere raslıyorsun. Bir de Yugoslavya faciası var. Özellikle Almanya'da habire çene yarıştırdım Yugoslav işçilerle. Yozlaşmanın bu kadarı şaşılacak bir şey. Bütün Avrupa'da (United Kingdom dahil) beni heyecanlandıran tek şey, yemyeşil, sade ve sakin Bulgaristan oldu. Sofya'nın deterjanla yıkanmış, pırıl pırıl ışıklandırılmış sokaklarından rüyada gibi geçtim. Sokaklarda gezinen ahalinin teneffüs aralığında okul bahçesinde dolaşan öğrenciler gibi, neşeli, terbiyeli, çocuksu bir hali vardı. Bütün Bulgaristan (9 Eylül arifesiydi ben geçerken) Lenin'in Dimitrov'un portreleriyle, pankartlarla donanmıştı.

Yugoslavya'ya girerken ise Amerikan sirkinin afişleri karşıladı bizi. Hele Avusturya sınırından içeri girip de Mobil, Coca-Cola ilanlarıyla burun burun gelince otobüsteki burjuvalar derin bir nefes aldılar. Binbir serüveni (vurulma dahil) göze alarak Avusturya-Almanya fabrikalarında kaçak olarak çalışmaya giden sevgili Anadolular ise, bütün yol boyunca sessiz kaldılar. Bulgaristan'dan ve Yugoslavya'dan geçerken toprakların bereketliliğine iç geçirdiler sadece. Benim anlattıklarımı can kulağıyla dinlediler. İçlerinden biri, uzun boyu, sımsıkı saçları, dar alnı, kocaman gözleri ve koca kulaklarıyla daha yakışıklı ve cana yakın bir Kafka'yı andırıyordu. Bir adam düşün, daha Türkçesi kıt. Elindeki kirli zarf parçasında kötü bir yazıyla okunaksız bir adres. Öyle küçük bir kasabanın adresi ki, danışmadaki memur defteri belki yirminci karıştırışında bulabiliyor yerini. Münich'ten oraya gitmek için trenle beş aktarma yapmak gerekiyor. Münich garı tam bir arı kovanı gibi kaynıyor. Trenlerin biri gidip biri geliyor. Adam, elinde kirli zarf parçası, sağa sola bakınıp duruyor. Gitmek istediği yerde, şöyle uzaktan tanıdığı biri var işçi olarak çalışan. Adresini bir köylüsünden bulmuş. Ve oraya gideceğini ona haber vermemiş bile. Umut kapısı. Gidiyor. Bir iş bulmaya. v.s. Beceremedim tabii. Tuhaflığın, rezaletin, ya da trajedinin derecesini anlatamadım.

Avrupa'yı sevmedim azizim. Hem de hiç sevmedim. Necmiye Türkiye'ye yazdığı bir mektubunda "Orada gizli gizli düşündüğümüzün aksine, Avrupa'da da gökyüzü var" diyordu. Bence Avrupa'da (yani kapitalist Avrupa'da) bayağının

bayağısı, rezilin rezili bir hayat yaşanıyor. Para denilen şeyin "döndüğünü" gözlerinle görüyor, elinle tutuyorsun. Herkes bezirganlaşmış. Satıcıların tavırları Türkiyedekinden daha iğrenç. Her şey yapmacık, iğreti, insanlık dışı. Gece son treni kaçırdım. (Burası banliyö). Londrayı arşınladım sabaha kadar. Kanapelerde üzerlerine gazete örtmüş yatan yaşlı lumpenler. Tek bir ucuz otel yok. Sabahlayacak sıcak bir köşe yok. Kazara rasladığım bir polise bir şey soracak oldum, adamın tavrı karşısında vazgeçtim hemen. Sınır dışı edilmekten "korkarak" çabucak uzaklaştım yanından. Vaterloo istasyonu leş gibiydi. Türkiye'de o kadar pis bir istasyona raslamadım şimdiye kadar.

Şovenistliğim mi tuttu sanıyorsun? Korkma. Nasıl boktan bir hayat yaşadığımızı biliyorum elbet. Ama kapitalist Avrupa bizimkinden daha boktan bir hayat yaşıyor. Bu düzeni binlerce ton dinamitle havaya uçurmak gerekiyor. Bir avuç sersem (çevrelerindeki polis, daha doğrusu koyun koyuna yürüdükleri polis, onlardan bir kaç kat daha kalabalıktı) Filistin lehine gösteri yapıyordu. Saçlı sakallı, minili, maksili, budala bir kalabalık. Kalabalık bile değil, azlık. Hyde Park dersen, bizim Türkiye'de her gün görüp durduğumuz panayırların daha keyifsiz bir kopyası.

Bu arada İngilizce denilen dil kafama yayılıyor, yerleşiyor. Bir araç sadece. Başka hiçbir şey. Üstelik kötü, bön bir dil. Almancanın fonetiği (sandığımın aksine) çok daha güzel. Adalılar, Amerikalılardan daha berbat konuşuyor İngilizceyi, yine sandığımızın aksine.

İyi şeyler de yok mu? Var. Mesela Londradaki parklar. Sonsuz, büyük parklar. Çimenlere uzanmak sereserbest. Bu güzel bir şey. Yaşanmaya değer. Avrupa (kapitalist Avrupa) hakkında, bunun dışında başkaca iyi bir şey söyleyebilecek durumda değilim azizim. İlerde söyleyebileceğimi de hiç sanmıyorum. Nasıldı Çindeki delikanlıların şarkısı?

(Not: Kapitalist Avrupa'nın işçi sınıfıyla ilişkim olmadı henüz. Fakat yollarda bir' şeyler sorduğum gazete satıcılarının, otobüs şoförlerinin ve gece yarıları rasladığım yoksul giyimli (lumpenlerden söz etmiyorum) sarhoş adamların tavırları sıcaktı, insancıldı.) Aslında, Avrupalılar kötü demek zor. Fakat Avrupa kötü gerçekten kötü.

Bana gelince: her zamankinden daha kötüyüm. Birbirini tutmaz, sersemce şeyler düşünmekten beynim çatlayacak gibi oluyor ve resmen tansiyonum düşüyor. Gidip Filistin'de ölmek, burada İslam dilleri üzerine doktora yapıp Türkiye'de profesör olmak, 4 yıl sosyoloji okumak, Rusyaya gidip Kafkasya'da halk türküleri ezberlemek, piyano çalmayı öğrenmek, bir otomobil satın almak, Necmiyeyle asude bir ömür sürmek, gemilerde tayfalık yapmak, judo öğrenmek, her milletten bir sevgili edinmek, çok uzun mısralı Homeros'umsu destanlar yazmak (geniş göğüslü şiirler), kısa kısa aşk şiirleri yazmak, ünlü bir piyes yazarı olmak, sayayım mı daha?

Sana Pablo Neruda'nın kitapçığını gönderiyorum. Belki bir yenisini bulamam diye kendiminkini gönderiyorum. Parklarda İngilizcelerini ve Şili?celerini bağıra bağıra okudum. Yine sana babanın* kitaplarını göndermek istiyorum. Biliyor

*Nazım Hikmet

sun, 8 ciltte tamamlanacak,* şimdilik 5'i çıktı. Tek tek ve Ayhanın adresine göndereceğim. Aldıkça haber verirsin.

YENİ ADRESİME "GAZEL" ADIMLA YAZARSIN.** SEN DE BİR ŞEYLER BUL.

Bu adrese gelen mektupları polis okuyor. Ona göre. (Ay başına kadar yine de bir şeyler yazarsan sevinirim. Aybaşında adresim değişiyor, biliyorsun.) Bu adrese (Selma hanımın adına) her sayı 10 dergi gönderin. Dergi? "Ağlayarak bir yürek resmi çiziyorum havaya" *** Elimdeki şiirleri gözüm tutmuyor şimdilik. Herşeye bakarken ve herşeyi yaşarken, Necmiyeyle birlikte seni ve Halkın Dostlarını da taşıyorum.

Ha, bir de buradaki seks çılgınlığı (zırvalığı) betime gidiyor. Her yer kapalı, bayağının bayağısı çıplak kadın ve oğlan resimleriyle dolu dergiler satan yerler açık. Avrupalılar kadınlı erkekli, ciddi bir tavırla bu dükkânlara giriyor, bilimsel gözlerle (Japonya'da yapılıp dağıtılanlar kadar adi) sevici kadın tabloları, cinsel organlar v.s.'yi seyrediyorlar. Bu gibi dükkânları işletenleri pezevenge benzetiyorum. Yollarda ha bire öpüşen çiftler. Eyvallah. Ama öyle bir tavırları var ki, hani sokaklarda öpüşmek serbest de sırf bunun için öpüşüyorlar sanıyorsun. Gözlerinden öperim. Yalçın'a, Ayhan'a, Memet'e, İlkay'a yani herkese selam. Ne istiyorsan buralardan, çekinmeden yaz.

A.B

*Bulgaristan'daki Türkçe basımlar
** \. Baykal
***"Bir Gün Mutlaka"dan.

Not: Günde 13 saat çalışılan garsonluklardan birine girebilirdim. Ama kırmızı ceket giyiyorlar, yapamıyacağımı hissettim. Bir de bıyığımı kesecekmişim. Şimdilik sürtüyorum. Sıkışırsam Almanya'ya geçip inşaatlarda çalışırım. Bu mümkün. Almanca hoşuma gitti zaten..

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 19. mektup

17.Ekim.1970
Chelsea. Londra

Sevgili İsmet,

Şiirleri çevireli çok oldu. Göndermeden önce senden bir mektup gelmesini bekliyordum. Fakat daha fazla geciktirmek istemedim.

Önce "Çağdaş Kürt şiirinden seçmeler" başlığını düşünmüştüm. Fakat halk şiiri ve klasik Kürt şiirinden umduğumdan daha çok çeviri yaptım yakından okudukça.* Çağdaş Kürt şiirini önümüzdeki sayı ayrıca yayımlarız. Çevirilecek epeyce şiir var o bölümde de.

Halk şiirlerini ben numaraladım karışmasın diye. İstersen onları (numaraları) koymazsın. Bir de istiyorum ki dergi toplatılmasın. Meşrulaşsın bu iş. Yoksa emeğimizin ve

*Bu şiirler Rusçalarından çevriliyordu.

dergi toplatıldığında çekeceğimiz sıkıntının anlamı kalmaz. YÖN nasıl meşrulaştırmıştı Nazım'ı. Biz de öyle meşrulaştıralım istiyorum güzelim Kürt edebiyatını. Bunun için Cali'nin şiirindeki 3. mısrayı istersen uygun bir biçimde değiştir. (Ama gönlüm bir türlü razı olmuyor buna.) Gerçi, Nali'nin şiirinin ilk mısraını değiştirdim ben. "Öz diline" sözü bu yüzden paranteze alındı. Fakat şiir anlamca ve biçimce bir şey yitirmiyordu bu değişiklikten. Oysa Cali'nin şiiri değişirse, anlam zedelenecek.

Konabilecek başka şiirler de vardı; hem de gerçekten güzel şeyler. Ama bugün onları yayınlamak ikimizin de hapse girmesinden başka işe yaramayacaktı. Al işte biri:

(...)*

Al işte sana kocaman bir soru:

Şeyh Said efendi** acaba durup dururken mi başkaldırdı, yoksa bu şiirde söylendiği üzere (bu halk türküsünde-ağıtında) zulme karşı mı?

Buna benzeyen daha başka şiirler de var. Çoğu, daha ılımlı. Sadece "Kürdistan, Kürt" sözleri geçtiği için yayınlayamayız. Toplatırlar dergiyi. Böylece hiçbir işe yaramaz emeğimiz. Neyse.

Önümüzdeki sayılar için, dergiye daha çok çalışacağım. Şiir çevirileri, başka çeviriler, dergi tanıtmaları, v.s. Şiir

*Mektubun burasında yer alan Kürtçe onbir dizelik bir şiir parçası ve onun on dört dizelik serbest çevirisi, yasal zorunluluklar nedeniyle çıkarılmıştır. -Yayıncı.
**Şiirde böyle geçiyor.

yazıyorum. Bu ayrı fasıl. Bu konuda acınmamak daha iyi. Sözgelişi, 1972'nin ya da 1976'ın 10. ya da 11. ayında bir kitap yayınlar insan ve iyi bir iş yapmış olabilir. Ama, çalışıyorum. Arada bir yollarım sana eskizlerimden. Fikrini alayım diye. Sen de bu konuda kıskançlığı bırak artık. Bana çalışmalarından, onların yönünden söz et. Birbirimize yardımımız dokunabilir. (Neruda'nın o aşk şiirlerini birlikte çevirelim istiyorum. Kabul edersen, bir öneride bulun, hemen başlayalım. Çeviriyi (zaten orjinal bir kitaptır o) kitap olarak da bastırırız.

Bana bol haber yolla Sık sık yaz. Siyasal dergilerden arada bir yolla. Edebiyat dergilerinde de işe yarar bir şey olursa kesip yollayıver. (Yazı da yazmak istiyorum çünkü.)

Gençlere lütfen daha müşfik davran. Dergiyi kurutma. Bana da sevgin eksilmesin.

Gözlerinden öperim.

Ataol Behramoğlu

7. sayıdaki yazıma saldıran oldu mu?

Şiirleri uygun klişelerle süslersen çok iyi olur.

Dergide haber eksikliği var. Sanat/Kültür(!) haberlerine mutlaka yer verilmeli.

Uyak düzeni bakımından şiirlerin asıllarından yararlandım. Çoğu arap alfabesiyle yazılı olduğu halde.

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 18. mektup

*Tarihsiz**

Sevgili Ataol,

İşte sana öfkesiz bir mektup. Sana neden kızayım? Bırakıp gittin diye mi? Önceden pazarlığını yapmıştık bunun. Yoksa seni kıskanacağımı mı düşündün? Bu da henüz yok. Sana derginin son sayısını yerdin diye mi kızacağım? Hayır. Ama bir daha "eleştiri" yapmanı bekliyeceğim. Hem sonra uzaktasın, ortamı bilmiyorsun v.b.

Ama pek kızmışsın 8. sayıya, her sayfasını yüzüme çalıyorsun. Ben hiç mazeret beyan etmeksizin işimi sürdürmek niyetindeyim. Ben ve Ayhan.** Sen ve ötekiler platonik kalıyorsunuz. Ve de aristokrat tavrınız, bizi seçim nutku yazmaya zorlayan demokrat yanımızı anlamanıza engel. Her neyse, sükunet tavsiye ederim. Kendime.

Eluard çevirileri okuduğum en iyileridir. Yenileri gelse yine basarım. Bedrettin Cömert dürüst, anlaşmanın mümkün olduğu bir arkadaştır. Ve dergiye şiir vermeye yeltenmemiştir.

Yazmış olduğumuz şiirlerin kavgasını vermeye kalkmak, yeni şiirlerde onları daha üst düzeye çıkarmadıkça yerinde sayan bir bölüğün gürültüsüne benzer.

---

*Ankara'dan Londra'ya
**Ayhan Gerçeker

Seninle yeterince ilgilenemediğim için üzgünüm. Bundan böyle ilginç bulduğum yazıları göndermeye ve elimden geldiğince haber ulaştırmaya çalışacağım.

Nihat'ın* ve Zekâi'nin** şiirlerine gelince: Ben kendi payıma Nihat'ın yazdıklarını beğenmiyorum. İyi bir şair olacağından da umudum yok. Zekâi'nin geleceği için bir şey diyemem ama şimdi yazdıklarında özgün bir şey bulamıyorum. Bu yargılarımda yalnız sayılırım. Bu yüzden bunların şiirlerini basmamak diye bir sorun yaratmıyacağım. Gelecek sayı için bir daha düşüneyim. Mavi gözlü sarışın arkadaşa yazmak mümkün. Zarfın üstüne benim adımı yazmazsın herhalde.

Bir de önemli meseleler beni çok ilgilendirmiyor. Yani

sence önemli olabilecekler için söylüyorum. Çin metinlerini hızla okuyorum. İdeolojilerini daha gerçekçi daha devrimci buluyorum. Bunun Türkiye'deki en gerçekçi iz düşümüne de yakınlığım artıyor. Bu tek taraflı bir yanaşma değil elbet. MDD'de onarımlar oldukça bir adım da ben atıyorum o yana.

Mehmet, Yalçın'la çalışmıyor. İlkay da. Yalçın ve Orhan da yeni bir*** Emek olup çıktılar. Ben de oportünizmle aramda en ufak bağ bile bırakmamak niyetindeyim. Senden hiçbir dileğim yok şimdilik. Şiirlerini gönder. Ne yapmak niyetindesin? İş buldun mu? Fransa'ya geçmeyi düşünmüyor musun?

Benim zihnim çıkmazda. Çıkmazda değil de sanırım. Darboğazda. Hiçbir şey yazamıyorum. Günlük hayat

---

*Nihat Behram
**Zekâi Bostancı
***Emek dergisi çevresinde toplanan TİP'li grup

yıpratıyor beni. İçimde saklı duran şeyi yaşamak pahasına harcamıyacağım elbet.

Mektubumun öfkesiz olduğunu sanıyorum. Ama bol haber iletemedim. Başarılar, gözlerinden öperim.

İSMET ÖZEL

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 20. mektup

23.Ekim.1970
Chelsea/Londra

Sevgili İsmet,

Mektubuna tarih atmamışsın. Bu yüzden, gönderdiğim çevirilerin eline ulaşıp ulaşmadığı konusunda bir fikrim yok.

Söylediğin şeyler inandırıcı değil. Orada olup olmamam benim için fazla bir şey değiştirmez. Zaten ortamlar haftada ya da onbeş günde bir değişen şeyler değil. Böyle çok değişken ortamların varlığı kabul edilse bile, biz bu ortamlara göre davranmayız. Kendimize özgü ölçülerimiz, ilkelerimiz vardır. "Aristokrat kalma" meselesine gelince, eğer aristokrat sözünü terbiyeliye anlamdaş olarak kullanıyorsan, her zaman ve her durumda belli bir terbiyenin sınırları içinde bulunduğumu ve bulunmak istediğimi hemen söyleyeyim. Ama bunu pısırıklık, pasiflik v.s. anlamında kullanıyorsan, hiç

değilse bugüne kadar yaşadığım hayat, böyle biri olmadığımın kanıtıdır sanırım.

Dergiyi sertçe eleştirdiğim için öfkelenmenden kaygılanıyordum. Beni kıskanacağın aklıma gelmemişti. Kıskanılacak bir durumda değilim zaten. Avrupa'nın oradan göründüğü gibi bir yer olmadığını Almanya'dan ve buradan, yazdığım mektuplarda söylemiştim sana. İş İngilizce öğrenmekse, sen zaten çoğunu halletmiştin bu sorunun. Avrupa'ya çıkmanda yarar var. Bu ayrı bir konu. "İçinde yaşayan" şeyin gerçekten de içinden başka bir yerde olmadığını anlaman için.

Türkiye'ye ilişkin hiçbir şey söylemiyorsun. Yalnız senin tavrından, hastalıklı ortamın devam ettiğini sezinliyorum. MDD'yle yakınlaşmanıza bir diyeceğim yok. Ama ben kendi payıma Rus metinleri, Çin metinleri diye bir ayrım yapmıyorum. Çünkü devrimimizi gerçekten de tek başımıza, kendi kendimize, ölesiye zor şartlar içinde gerçekleştireceğimize inanıyorum. Ayrıca, Türkiye için devrim formüllerinin herhangi bir kitapta yazılı bulunmadığına da eminim. Lenin'in, Mao'nun, daha öncekilerin ve daha sonrakilerin kitapları başucumuzda duracak, bu ülkelerin devrimleri bizim için bir laboratuar olacak. Bunda kuşku yok. Ama Türkiye devriminin teorisini de pratiğini de Türkiyeli devrimcinin kendisi yaratacaktır. Kübalı devrimci kendi devrimini nasıl kendi yarattıysa. Yahut da Çinli devrimci, nasıl Rus devrimine benzemeyen bir devrim yarattıysa. Sovyetler Birliğiyle Çin'in dünya çapındaki tepişmeleriyse, pek fazla ilgilendirmi-

yor beni. Sovyetler Birliğinin, her şeye rağmen, dünya sosyalizminin en büyük garantisi olduğuna inanıyorum. Matematiksel bir gerçek bu. Mao'nun deneyini ve kitaplarını da herhangi bir ülke devrimcisinin temel kaynaklarından sayıyorum elbette. Ama bugün Sovyet ya da Çin teorisyenlerinin birbirlerine savurdukları ithâmları, temelinde başka nedenler yatan geçiçi, politik laflar olarak kabul ediyorum. Sen Başkan Mao'nun Eyüp Han'la kucaklaşırken çekilen fotoğrafını gördün mü? Ben gördüm. Bir süredir de B.B.C. İngiliz-Çin dostluğundan söz ediyor. Kapitalist ülkelerle, Çin de Sovyetler Birliği de ilişki kuruyor. Devrimci hareketlere ikisi de silah veriyor. Gerisi fasa fiso. Çin metinlerini hızla okurken arasıra Sovyet metinlerine de göz atmanı, Latin Amerika, Ortadoğu devrimcilerinin söylediklerine kulak kabartmanı, vaktin olursa İtalyan, Fransız, hattâ Amerikan ve İngiliz komünistlerin söylediklerinden de bir şeyler kapmaya çalışmanı ve eğer teorisyenlik fazla ilgini çekiyorsa ve yine vakit bulabilirsen, Türkiye'nin tarihi, sınıf farkları, Türkiye kapitalizminin özellikleri v.s. konusundaki metinleri de incelemeni tavsiye ederim.

Nihat, tek perdelik oyunumun Türk Dilinde yayınlandığını söylüyor. Telif ücretini dergiye harcamanı istiyorum. Bunu söylemiştim zaten. Bir ara Püsküllüoğluna ya da H. Aker'e uğrayıp o parayı nasıl alabileceğini öğren de bildiriver bana. Gerekirse buradan senin adına bir vekâletnâme göndereyim. Ya da bir kâğıda yazayım o parayı alabileceğini. Her neyse.

Yeni Edebiyatta yayınlanan yanıtı Malazgirt'te yazmıştım. Türkoloji derneğindeki çocukların isteği üzerine. Bugün

söylediğim şeylerden farklı şeyler söylememiş olduğuma sevindim. Çünkü ne tarih, ne de bir açıklama var yazıda. Herifler kendilerine duydukları saygı kadar saygı duyuyorlar başkalarına.

Eluard çevirilerine gelince, bir adamın Eluard'ı çevirmeye kalkışması için ya iyi bir şair, ya da zeki bir kimse olması gerekir. Anımsadığım* kadarıyla, o arkadaşın* şiirlerinde herhangi bir zekâ parıltısı da yoktu. Kendisini tanımam, kendisine karşı herhangi bir kötü niyetim de yok. Ama yıllar yılı işe yaramaz şeyler yazan kimselerin sonra yurtdışına çıkıp bir dil öğrenmekle edebiyatçı payesi kazanabileceklerini sanmıyorum. En azından biz ön ayak olmamalıyız bu gibi şeylere. Çünkü ben Halkın Dostları dergisine, onun okuyucularına, Eluard'a ve şiir çeviriciliğine önem veriyorum.

Neruda'nın kitabını alıp almadığın konusunda bilgi vermiyorsun. Bu gün Lorca'yı postalayacağım bu mektupla birlikte. Bir şiir yazdım burada. Bence iyi bir şiir. Türkiye'de son yazdıklarımın iki tanesiyle birlikte (bu son iki şiir üzerinde epeyce uğraşmam gerekiyor) Aralık sayısında yayınlamak dileğindeyim. Tamamlanmamış şiirler üzerinde olumlu sonuç elde edemezsem, sözünü ettiğim şiiri yayınlarız sadece. Uzunca. 100 mısra filan.

Şiir yazamayışında şaşılacak bir şey yok. "Sıkıştırılmış" şiir yazan (yoğun şiir yani) şairler az yazıyor

---

*B. Cömert

hep. Baudlaire'i, Rimbaud'yu, D. Thomas'ı, Eliot'u, A. Arif'i, hattâ Puşkin'i düşün. Nazım'ın, Mayakovski'nin yoğun şiirleri de azdır. Şiirlerinin çoğu kötü, ya da tekrardır. Tek şiir yazmakta güçlük çekiyorsan, genel poetika çalışmaları yap. Puşkin gibi, Nâzım ya Mayakovski gibi. Otur, bir hikâyeyi, herhangi bir konuyu şiir gibi söylemeye çalış. Bir destan denemesi yap. Arada bir daha kolay yoğun şiir "parlatırsın" o zaman. Örneğin, Mustafa Suphilerin hazırlanışlarını, gelişlerini, öldürülüşlerini niçin destanlaştırmayasın?

Varsın öfkeli olsundu, ama daha dostça; daha aklıbaşında bir mektup yazmanı tercih ederdim. Çoğu zaman şımarık bir çocuğa benziyorsun. Ya her şeyi bırak, git kendine rahat bir hayat sağla, ya da sorumluluklarını bil, dostlarını iyi tanı. Belli bir kavgaya hayatlarını koyan iki omuzdaştan biri ötekine "bunun pazarlığını zaten yapmıştık" gibi ticari ağız kullanarak kurulmuş cümlelerle mektup yazmamalı. Bunun yanı sıra, kolaya kaçma eğilimindesin. Seni de, yeteneğini de mahvedebilir bu. Dünyada herkes binbir sıkıntı içinde bir şeyler yapmaya çalışıyor. Hele çağımızda özellikle böyle bu. Mühendisler Odasından ayrılarak Avrupaya gelince, burada da günde 15 saat bulaşıkçılık yapmak zorundasın ölmemek için. Sana kimse şiir yazman için ortam hazırlamayacak.

Seni daha serin kanlı ve bana karşı daha dost olmaya çağırıyorum. Uzun uzun yazışalım; tasarılarımızı, düşüncelerimizi birbirimize danışalım, birbirimizi sertçe ama dürüstçe eleştirelim, yardımlaşalım. İçtenlikle istiyorum bunu.

Mektubunda derginin Kasım sayısı üzerine tek satır yok. Dergiye ilişkin en ufak ayrıntıları ve tasarıları bilmek istiyorum. Gelen mektuplardan, dergiye ilişkin basında çıkan yazılardan ya da değinilerden söz et. Bana yazı ısmarla, görev ver. Ayrıca, Türkiye üzerine düşündüklerini, orada olup bitenleri üşenmeden yaz. Buradan istediğin şeyleri de hiç çekinmeden bildir. Elimden gelen yaparım.

Nerudayı birlikte çevirelim istiyordum. Ne diyorsun?

Aralık 13'e kadar burada kalma iznim var. İngilizce bir sürü kitap okuyorum. Bir dil okuluna kaydoldum ayrıca. Bir kaç ay içinde zorluk çekmeden kitap okuyabileceğimi umuyorum bu dilde.

Gözlerinden sevgiyle, arkadaşça öperim.

Ataol Behramoğlu

Aykut Baykal değil, A. Baykal.

OLMAYAN BİR BÖLÜK ADINA KAYNANA ZIRILTISI SALLAMAKTANSA, YERİNDE SAYAN BİR BÖLÜĞÜN SAHİCİ GÜRÜLTÜSÜNÜ TERCİH EDERİM. AKSİ HALDE C. SÜREYA'NIN SÖYLEDİKLERİNE HAK VERMEK GEREKİR.

Ayhan'a, İlkay'a, Memet'e selam, sevgi. Memet'in kardeşi hakkında bilgi ver.*

*Mete Sönmez. Tutuklanmış olmalı.

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 21. mektup

22.Kasım.1970
Chelsea-Londra

Sevgili İsmet,

Az önce Manchester'den geldim. Türk öğrencilerinin çağrısı üzerine, bir konuşma yapmaya gitmiştim oraya. Düşün, yol masraflarımı karşılayarak çağırdılar. Çok iyi bir toplantı oldu. Edebiyatın genel ve Türkiye'ye özgü sorunlarından söz ettim bir anfi dolusu genç insana. Sonra Nazım'dan, A. Arif'ten, senden ve kendimden şiirler okudum. Dikkatle dinlediler, uzun uzun alkışladılar, bir sürü sorular yönelttiler. Devrimci kültürün ve gerçek şiirin önemini bir kez daha kavradım orada. Mutlulukla döndüm. (Bunu kısaca bildirebilirsin dergide.) ("YIKILMA SAKIN"lar bütün delikanlıları çok etkiledi.)

Şiirimin eline geçip geçmediğini* (tabii, daha önceki çevirilerin de) bilmiyorum. Neden mektup yazmadığını da anlayamıyorum.

Kafam yorgun, istediğim şiirleri hâlâ yazamıyorum ve başladığım oyun bir süredir yerinde sayıyor. Üstelik param tükendi, gelecek hafta günde 15 saat (9-24 mesaisi) bulaşıkçılık filan gibi bir işte çalışmam gerekiyor.

"Kitaplar birikiyor, saçlarım uzuyor."**

---

*"Sana Seslenmek İçin"
**"Bir Gün Mutlaka"dan.

Ama hiç umutsuz değilim. Seni, kavgamızı, dünyanın bütün güzel şeylerini sevgiyle düşünüyorum. Sorumluluğumuz gücümü çatlatacak gibi oluyor.

Ataol

(Son sayı iyi idi. Tabii gereğinden çok didaktik yazı koymak bir zorunluluk da olsa doğru değil.)

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 22. mektup

Aralık.1970
Londra

Sevgili İsmet,

Mektubun, artık iyice umudumu kestiğim bir sırada geldi. Bundan böyle daha sık yazışacağımızı umarım.

Derginin son sayısı çok iyi. Bir önceki de iyiydi. Bence şu sıralarda tek sakınca, karışık, teorik yazılara fazla ağırlık verilmesi. Kalın, ama okunmayan bir dergi çıkaracağımıza, gerekirse tek yapraklık, ama merakla beklenen bir dergi çıkarmayı yeğlerim. Bir de revizyonizm, oportunizm v.s. gibi konulara fazla girmemeli. Hatalar yapabiliriz. Edebiyat yanımız her zaman asıl ağırlığı taşımalıdır. Ancak çok iyi, çok tutarlı yazıları, kendini kanıtlamış Marksist yazarların siya-

sal-sosyal yazılarını basmalıyız derim.

Murat'ın son iki yazısı da kötüydü. Üslûbu cansız, dağınık. Bu gibi yazıların kimseye bir şey kazandıracağını sanmıyorum.

Ayhan geçen sayıda da her zamanki gibi canlı, etkiliydi.

Şiirime gelince, söylediklerine katılmıyorum. Yer yer haklı olduğunu kabul ediyorum. Tekrarlar var, etkiler belirgin v.s. Ama bu şiirle, "Kör Bir" "Yeniden Hüzünle" duyarlıklarını aştığımı, dünyaya doğru, işçilere, gençlere, yaşlı kadınlara, harman yerlerine daha bir açıldığımı sanıyorum. Üstelik şiirin gövdesindeki ses bana ait olduğundan, yan etkileri hiç umursamadım. "Sana Seslenmek İçin" bence lirizmle toplumculuğu bağdaştırabilmiş, oldukça iyi bir şiir. Şiirlerim hakkında her zaman böyle insafsızsın. Hiç bir şiirim allak bullak etmedi seni. Buna üzülüyorum, ama fazla da önem vermiyorum. Bu gibi şeyler olur çünkü. Sen hep kendi kafasındaki kendi şiirini düşünen bir şairsin. Kulakların kendi sesinle öyle dolu ki, başka sesleri duymuyorsun pek. "Sana Seslenmek İçin" yanılmıyorsam eğer, pek çok delikanlıyı devrimci özlemlerle duygulandırabilecek bir şiirdir.

Gelgelelim, dizgide canına okunmuş. Son günlerde beni en çok üzen şeylerden biri oldu bu. Yanlış mısraların doğrularını yazıyorum buraya. Gelecek sayıda doğru yanlış cetveli ver ve bir daha da böyle dikkatsizlikler olmasın. Ne kadar üzüldüğümü herhalde en iyi sen anlarsın.

Doğru mısralar

— İlk fotoğraflarımdaki

— .....akşamların akşamı

— Ey mor akşam, dudaklarım gibi moraran

— Aynı duygu uyanıyor kalbimizde.

Çevirilerde de yanlışlıklar var. Ama onlar anlaşılabilecek şeyler. Bu çevirilerle iyi bir iş yaptığımı sanıyorum. Bakalım ne gibi yankılar uyandıracak? Dergiyi toplatırlar diye de kaygılıyım aslında.

1 haftadır zorlu bir işte çalışıyorum. Beden işçisi. Günde ortalama on saat ayakta. Sinirlerim allak bullak, bacaklarım sızlıyor, kafam ağrıyor v.s. Daha 2 hafta sürecek bu dönem. Sonra kazandığım parayla Fransa'ya gideceğim. Oradan Almanya'ya, Erol'lara gideceğiz Necmiyeyle birlikte. Sonra ben tekrar 3 ay kalmak üzere döneceğim buraya. Henüz kararlaştırmadık ama, Necmiye de 3 ay için buraya gelerek benimle aynı İngilizce kursunu izleyecek. Bu 3 ay içinde çok sıkı çalışacağım. İlkbahara İngilizce'yi epeyce kolay okur olacağım artık. Sonra bu köhne ülkeden ayrılarak (bir daha da döneceğimi hiç sanmam buralara) daha uzun yolculuklara çıkacağım. Bütün yaz ve sonbahar süresince.

Bir piyese başlamıştım, şimdilik durdu. İlk perdesi çıkmıştı oysa. Bu konuda fazla titizlik göstermek istemiyorum. Sahneye konabilsin, yeter. Zamanla daha sağlam şeyler yazılabilir.

Buralarda edebiyat hareketi filan yok. Zaten Avrupaya çıkınca sen de hanyayı konyayı anlayacaksın benim gibi. Bizim arkadaşlarımız seviyesinde hiçbir Avrupalıya raslamadım daha. Çürük bir gençliği var buraların.

Politika hareketi ise sadece grevler. Ve bu çok önemli. Aralarına girmem, doğru dürüst ilişki kurmam mümkün olmadı ama, şöyle uzaktan bir şair gözüyle, sıkı bir işçi sınıfı var buralarda. Her an geniş soluklu olaylar yaratabilirler.

Küçük burjuva, işçilerden korkuyor. Buraların küçük burjuvası bizimkî gibi hınzır değil. Hani, kırkından sonra Mao filan okuyan memurları düşün Türkiye'de. Buralarda öyle şey yok. Küçük burjuvanın yeri belli. Sünepe, zavallı, yapay, sınırları belirli.

Mao dedim de aklıma geldi, onun 4 ciltlik toplu yapıtlarını göndermek pahalı bir iş değil. İlk fırsatta yaparım. Ama Lenin collected'i ne almaya, ne göndermeye ne olanak ne de gerek var. Lenin'in resmî üç büyük cildi rahat rahat her ihtiyacı karşılar. Ama onun da İngilizcesine raslayamadım.

Kapital'in Rusçasını edinmeye çalışıyorum şu sıralarda.

Sana Shakespeare'i göndermiştim. Umarım varmıştır eline?

Şu sıralarda neden bir iki güzel şiir çevirmeyesin Neruda'dan filan?

Önümüzdeki sayıya vakit bulabilirsem, Kürtlerin modernlerinden örnekler vereceğim.

Beni Memet'in* desenlerinden niçin mahrum ediyorsun? Defnenin** çevirilerinin altındaki desen, nefisti. Muratın

---

*Mehmet Sönmez
**Defne Sandalcı

yazısının altındaki de çok güzeldi. (Geçen sayıdan söz ediyorum.)

Şaka maka bir ciltlik dergimiz oldu. Elimle şöyle bir tartıyorum arada bir. Bütün gürültülerden, patırtılardan sonra iyi, sağlam, gerekli bir iş yaptık ve elbette devam edeceğiz. Daha genç bir kuşak bizim şiirlerimizden ve Halkın Dostlarındaki yazılardan etkilenerek gelişecek. Gelişmekte.

Manchester'de hep bildiğimiz şeylerden söz ettim. Yazılı bir konuşma değildi. Daha çok, dergideki son yazımın bir özetiydi söylediklerim. Bir de şiirler okudum işte.

Benim buralarda ne halt ettiğimi yazmanın gereği yok. Çünkü polise de kolaylık sağlamak olur bu. Ama ben Manchester'de Halkın Dostlarından da söz ettim. Hani, karşı cemaatların biraz daha neşesini kaçıracak biçimde bir haber verilebilir diye düşündüm. Bir de A. Arif'e şöyle bir selam olurdu ondan da şiir okuduğumun bilinmesi. Bir takım dostluk anlayışlarım vardır, bilirsin. (Ondan, Nazım'dan ve ikimizden şiirler okudum. Önemli bir şey bu. Hiç yadırganmadı. Ve şiirler de, ortak kaygılarla çarpan yüreklerin şiirleriydi.)

İşte böyle sevgili şair. Sana az kalsın "Yıkılma Sakın" diye bir telgraf çekesiydim geçenlerde. Sen o iki şiir edebiyatta gereken yankıyı uyandırmadı diye düş kırıklığına uğramıştın. Ama o pis ortamda besbelli bir sonuçtu bu. Gelgelelim, Manchester'de yerine oturuverdi o iki şiir. Herkesi etkiledi. Genç güzel, akıllı bir kız geldi, ne kadar duygulandığını anlattı.

Avrupaya çıkmam çok iyi oldu. Besbelli bir şey bu.

Tartışılmaz bile. Şiirime yepyeni olanaklar sağlayacak bu açılım. Doğuya ve özellikle kendi halkımıza, Türkiye devrimine daha çok güveniyorum artık. Kapitalizmin alçaklığına, tarifsiz namussuzluğuna karşı içim nefretle dolu. Bu nefret bir potada eriyerek biçimlenecek elbet. İşte küçücük bir örnek:

Dilenciler
Akordeon çalarak
Güzelleştiriyorlar Avrupayı.
Bu bana
Toplu imhalar sırasında
Nazilerin
Klasik müzik dinlemesini hatırlattı.

Şimdilik bu kadar. Mektup yaz. Haber ilet. Her konuda her an birbirimize omuzdaş olmaktan ve elbette birbirimizi eleştirmekten geri kalmayalım.

Gözlerinden öperim.

-Dergi hakkında çıkan ve gözüne çarpan her yazıyı mutlaka kes, gönder. Ya da özetle. Gerekirse konu ver, yazı ısmarla bana.

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 19. mektup

*Tarihsiz**

*1971 başları, Ankara'dan Paris'e

Sevgili Ataol,

Dün gönderdiğin Rimbaud'yu aldım. İki gün önce de aynısını İstanbul'da bulup almıştım. İstersen onu geri gönderebilirim. Bunu yeniden masrafa girmeyesin diye söylüyorum. Penguin Poets serisinden epey de kitap aldım. Baudelaire, Heine v.s. içinde. Böylece senden istediklerimin bir çoğunu elde ettim. Bu konuda sana bir kart da attım zaten. Şiir okuyorum taze bir hevesle. Bu yüzden her şaire açık bir yürekle yanaşabiliyorum. Villon okudum bir süre. Gönderirsen burada bulunamayacak bir şey gönder derim. Özellikle bu Penguinler dünyanın dört bucağına yayılıyor.

Senden haber bekliyorum. Mart başında işten ayrılıp kendimi profesyonel olarak yaşamaya adayacağım. Böylece dergi ve şiir bana doygun bir zaman sağlayacak sanırım. Bu psikolojiye girmek pek çok şeyi, bu arada mektup yazmayı da kolaylaştırıyor. Bak bu arada Hegel'i unutmayalım. Senden insafsızca dileklerde bulunuyorum. Sanki benden daha rahatmışsın gibi. Ucuz bir Hegel (seçme, derleme diyalektik ve tarih anlayışı üzerine v.b.) sağlarsan bu şımarık kardeşini sevindirirsin. Dergi bir yılını tamamladı. Türkiye'de yapılmamış bir şeyi de yaptı. Tavizsiz, dürüst bir edebiyat avazı. Burjuva çevrelerinde böylece tedirginliği dolayısıyla husumeti artırdı. Şimdi oturaklı döneme geçiyoruz. Avazın anlamını kökleştirmek, yaymak ve kampımızı toparlamak, ben başarıyı garanti görüyorum. Nerede ve ne durumda olursan ol, bundan böyle yazılar ve şiirler bekliyorum senden. Yazılar kendi mace-

ran (şiir ve yaşama ilkeleri, değişen Türkiye karşısında yetişen insanın gerek doktriner gerekse ülküsel tavrı) üzerine olmalı. Her yazın bir kitabın bir makalesi gibi düşünülmeli. Şiirlerini de her iyi şiir okuyucusu gibi ben de dört gözle bekliyorum. Sana son günlerde 'şairlerin şairı' adını taktım. Belki hoşuna gitmeyecek. Çünkü bu şeyhinşah gibi bir şey değil, bence sen okuyucu için değil, uzman için yazıyorsun. Şairler için. Benim şiirim ilk bakışta çetin bile görünse okurla bağını daha rahat kuruyor. Oysa ilk okuyuşta ne denilmek istendiği anlaşılırmış sanılan senin şiirlerinde anlam o anlamı gerektiren duyusal gerilime ulaşılmadan kavranılamıyor, sonuçta pek basit, ilkel sıfatlar rahatlıkla yamanıyor. Sana öğüt vermek aklımdan geçmez, ancak şiirinin kendi ciddiyetin ve yüksek duygularınla kurtulacağını sanma yanılgısına düşebilirsin. Bu günler senin de benim de çok çalışmamız ve sonuçlarını ortaya dökmemiz günler sanırım. Ben önce uzun şiirim (biliyorsun bu tasarı 2 yıldır sürüyor) KOŞTURDUM IRMAK BOYLARINDA YALNAYAK üzerine çalışıyorum. Kafamdaki hazırlığı biter bitmez bölümlere ayırıp yazmaya başlıyacağım. Bu yıl içinde kitap olarak çıkacağını sanıyorum. Sonra daha canlı şeylere geçeceğim. Bu arada dergideki yazılarımla da geçmişimizin ve durumumuzun bekçiliği görevini yerine getireceğim. İşte burada senin yardımın önemli. (Kendi sorumluluğunun ötesinde). Dönmeyi düşünüyor musun? Kaç yıl sonra? Politik ortam hâlâ dağınık. Geçen sefer de belirttiğim gibi tek dostum yok. Seni ve Necmiye'yi belki biraz da bundan özlüyorum. Bu boktan kaos'u

ancak yüce bir şiir altedebilir. Bunu başarsak.

Şimdilik bu kadar, daha sık yazacağım.

Sevgiler

İSMET

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 23. mektup

21.Ocak.1971

Paris

Sevgili İsmet,

Ansızın Fransa'ya gelişim, yazışma düzenimi altüst etti. Ne dergi geçti elime ne de bana yazmış olduğunu tahmin ettiğim mektubun. Gerçi bir arkadaş yollayacak onları ama, İngiliz postacıları genel greve giriyor şu sıralarda. Yani, dergi ve uzun bir mektup gönder bana. Seni çok özledim. Gerici cephenin tavrını gördükçe (Cumhuriyet sanat eki, 1971 yıllığı v.s. gibi yerlerde) orada yalnız olmana, ya da birlikte olmayışımıza büsbütün kederleniyorum.

Hâlâ ev bulamadık. Bu yüzden tepem atıyor ikide bir. Buraların çirkefini mutlaka görmelisin. Ve başkaca da bir şey yok zaten. Faşizme daha yürekten sövebilmek için "Avrupayı" görmemiz gerekli.

Fransızcayı yaza doğru öğrenmiş olacağım. Çok sıkı

çalışıyorum. Sonra bir ara, İngilizce konuşulan uzak, küçük, güzelim bir ülkeye gideceğim. (Orada aslında başka bir dil konuşuluyor biliyorsun. Ama İngilizce pratiğine de olanak bulunacaktır sanıyorum.)

Askerî ve sivil mahkemeler arayıp duruyormuş beni. Nedir, anlamadım. Sivil mahkemeninki tanıklıkmış ama, öteki kafamı kurcalıyor.

İçimde yepyeni şiirler kabarıyor. Aydınlık, geniş. Biraz sabırlı ve daha az sinirsiz olmam gerekiyor onları yazabilmem için. Dergiye başka ne yapabilirim, bilemiyorum. Çağdaş Kürt şiiri çevireyim mi biraz? Ya da Yesenin, Nekrasov, Mayakovski. Yahut düz yazılar. (Hangi konuda çevirmemi, ya da yazmamı istersin?)

Her şey karmakarışık oldu şu sıralarda. Türkiyeden 20 gündür mektup gelmiyor doğal olarak. Halûk'la da bağlantım koptu. Siyasal gelişmeler ne yönde? Neler okuyorsun? Ne yapıyorsun? Çok mu sıkılıyorsun? Senin için her an kaygılanıyorum. Kendini gereksiz bunalımlara kaptırmandan korkuyorum. Aslında, kişisel bakımlardan, ben de iyi değilim hiç. İçimdeki gitmek duygusu burada da devam ediyor ve bir süre sonra gideceğimi biliyorum.

Gözlerinden öperim.

Ataol

(Geçici bir adrestir bu gönderdiğim. Asıl adımla yaz, bazı aksaklıklar olmaması için. Ve hiç değilse önümüzdeki 15

gün içinde mektubunu, dergi v.s.yi alabileyim.)

(Türk Diline uğrayıp o parayı alabildin mi? Bir gediği kapatırdı belki)

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 24. mektup

5.Şubat.1971.Paris

Sevgili İsmet,

Sıkıntılarına hayranlık duyuyorum. Orada olmadığım, yükünün bir parçasını omuzlayamadığım için üzgünüm.

Büyük bir içtenlikle, çocuksu bir yürekle yazdığın yazının da anlaşılacağından kuşkuluyum. A. Arif bile bir yanıyla Türkiyedeki kötü ortamın etkisinde kaldığını gösteriyor. Ötekilerden zaten söz etmeğe değmez. (Bu konuda ben de bir şey yazayım diye düşündüm ama, vazgeçtim sonra. Belki şiirlerimizi anlatan bir yazının yanı sıra şöyle bir değinirim. Aslında tartışma konusu olan o paragraf bile, anlatım yetersizliğine rağmen, doğru, cesur bir düşünce içeriyor ve zamanla yerine oturacak. Günlük polemiklerin aşağılık ortamında her şeyin yozlaştırılması kaçınılmaz bir olgu.)

Cumhuriyet gazetesinde söylediklerinin önemini (makaslama namussuzluğuna rağmen) kavramıştım. Heyecanlanmıştım hattâ. Nâzım'a, Mayakovski'ye, Puşkin'e yaraşır

bir şeyler söylüyordun. Gerçek bir sanatçının, öyle soğukkanlılıkla konuşamayacağını anlatmak istiyordun gelenekden filan. "Gelenekten yararlanmak" Budala sürüsü, senin orada söylediklerinin önemini kavrayamazdı. Yüreklerinde yeni bir dünyanın, yeni bir haykırışın yalazlarını duymayan insanlar.

İstifa ettikten sonra yine İstanbul'a taşınmanı öneriyorum. Oradaki ufuk genişliğinin ne de olsa bir yardımı dokunacaktır sana. Hem de Nihat'ın dergiyle uğraşması kolaylaşacaktır. Ayrıca, yurt dışına çıkmak istediğin zaman, yaz bana. Olanaklar hazırlamaya çalışayım.

Kendimden söz edeyim biraz. Günlük sözcükleri öğrendikten sonra öğrenmeye başladığım her sözcükle İngilizce'yi de geliştiriyor olmasam, şu sırada Fransızcaya başlamam anlamsız olurdu. Bereket böyle bir olanak var. Yaza doğru Fransızca dilinde okuyor, konuşuyor olacağım. İngilizcem ise, Türkiyedekine oranla bir kaç kat iyi. Konuşmam çok rahat artık. Okumada da belli bir sınırı aştığımı söyleyebilirim. Bir kaç yüz sayfalık bir kitabı, bir haftada okuyabiliyorum.

Şu sırada kitap okuyamıyorum pek. En son Çimento'yu okumuştum. Önemli, güzel bir yapıt. "İnsan Manzaraları" hep başucumda. Arada bir Shakespeare, Byron (Don Juan'ın bir şahaser olduğunu yazmış mıydım sana. Byron çok yaman bir adam.) Kapital'lerin Rusçalarını buldum en sonunda. Tümü üç ciltte. Elimde ilk iki cildi var şimdi. İlk fırsatta okumaya koyulacağım.

İçimde deli dolu şiirler var. Günlük sıkıntıları, sinirlilikleri aşabilirsem yazabileceğim şeyler. Geniş, güzel, güneşli şiirler. Onları söyleyemedikçe göğsüm çatlayacakmış gibi daralıyor, kederden bunalıyorum. Hayata ilişkin şarkılar. Çağımıza yaraşan, kavgamızın güzelliğine, tabiatın sonsuz güzelliğine, varoluşun sersemletici güzelliğine yaraşan şeyler. Yıllardır (belki tâ çocukluğumdan) biriktire biriktire getirdiğim şeyler. Bütün namussuzluklara, bönlüklere, kabalıklara, yalınkatlıklara karşı; hayatın inceliğini, çarpışa çarpışa kendini yaratan insan aklının korkunç serüvenciliğini yazmak. Ciğerlerine hayatın ilk soluğu çarptığı zaman "acıdan ve mutluluktan" bağıran bir çocuk gibi...

Londradayken yazmaya başladığım oyunu bitirmek üzereyim. Normal uzunlukta bir şey oluyor. Sahneye konabilecek. Şimdilik beni uğraştıran bazı biçimsel dengesizliklerin üstesinden gelebilirsen (Çehov sitiliyle Brech sitili arasında bocalama) oldukça iyi bir oyun çıkarabileceğim. Oyun yazmanın şiire bir zararı yok, yanılmıyorsam. Şimdilik böyle bir şey hissetmiyorum.

Yaza kadar buradayım. Sonra bir iki yere daha gideceğim. Sonra da Türkiye'ye döneceğim tabii. Mahkemelerin araması elbette önemsiz. Bir şaire verilebilecek en büyük ceza, onu halkından uzakta yaşatmaktır herhalde. Nâzım'ın neler hissettiğini seziyorum bazan. Ölecekmiş gibi oluyorum.

Rimbaud'yu almış olmalısın. Öteki isteklerini de şu sıralarda yerine getireceğim. Sana bir şey gönderirken seviniyorum. Onun için aklına gelen her şeyi iste. Yakında

(Fransızcayı biraz daha kıvırdıktan sonra) bir otelde gece bekçiliği filan gibi bir iş bulacağım. O zaman maddi durum bir parça düzelecek. Fransızca öğrenmek ya da İngilizceni pekiştirmek üzere dışarı çıktığında, çok güçlük çekmeden iş bulabileceksin. Özellikle Paris'te, kolayca bir iş bulunabiliyor. (Tabii az para alarak, çok çalışarak.) Londra'da daha zor bu. İki olabilirlik var: garsonluk ya da bulaşıkçılık. Ve günde ortalama 10 saat çalışacaksın hiç durmamacasına.

Türk Diline, telif ücretini senin alacağına ilişkin bir yazı yazacak, buradaki sefarete onaylatıp göndereceğim. Önümüzdeki sayı çıkmadan önce parayı almanı sağlayacağım. Derginin maddi durumu konusunda daha ayrıntılı bilgi ver. Zaman zaman buralardan birileriyle (az da olsa) para göndermeye çalışayım.

Yurt dışına çıkmayı düşündüğünde, Paris'e öncelik tanı bence. (Başka ve daha cesur tasarıların yoksa) Paris'te bir üniversiteye hemen kayıt yaptırabilirsin (Lise diploması yetiyor.) Üniversite kartı alınca, üniversite restoranlarında yemek yiyebiliyorsun ki, akıl almayacak kadar ucuz. Bir kaç kap yemek, bizim paramızla bile üç lira filan. Frank olarak çok daha az düşük. Bir Frank yetmişbeş santime bir övün yemek yiyorsun. Büyük bir olanak bu. Londra'da böyle bir olanak yok. Üstelik üniversite öğrenimi (ya da üniversite kartı alabilmek için kayıt) büyük bir para gerektiriyor orada. Fransızca diline gelince, biraz çalıştığın için biliyor olmalısın, bir dil okuluna düzenli olarak gitmek ve her gün aksatmadan çalışmak koşuluyla, dört beş ayda üstesinden gelinebilir. (Tabii

Paris'te. Yani Fransa'da.) Gramer çok ayrıntılı, ama fazla önemi yok bunun. Kavranılır bir mantığı var dilin. Sonra sözcüklerin pek çoğunu biliyoruz biz. Düşün, "grev" ne demek diye soranlar var öğrenciler arasında.

Elime geçen bir dergide Kıvılcımlının sağduyulu yazılarını okudum ben de. Ama yine de aksayan bir şeyler vardı. Türkiyeye bir katkıda bulunabilmek için kendi alanımızda büyük boyutlara ulaşmaya çalışmalıyız diye düşünüyorum. Sıkı bir kültür dergisi. Namuslu şiirler. Az şey değil bu. Politika alanında büyük çapta insanlarımız yok henüz. Belki de onları hazırlayan temeller olacağız biz. Kültürel bir temel olmadıkça büyük devrim hareketlerinin oluşabileceğine inanmıyorum. Jose Marti olmasa, Castro olmazdı. Lenin'i yaratan, Puşkin, Çernişevski, Çehov v.s.dir bir bakıma. Mustafa Kemal; Namık Kemal'in, Ziya Gökalp'in sonucu değil midir? Son mektubunda Mao'nun bir sözünü anıyordu Nihat: "Bizim asıl şefimiz Lu-sin'dir."

Bana kalırsa, çok önemse yaptığın işi. Sen insanlığın namususun. Kavganın önemini; ciddiyetini kavratmadıkça, insanları kavgaya sokamazsın. Ve bu işi yapacak olanlar biziz. Her şeyi (devrimcileri bile) yozlaştıran bir ortamda, yozlaşmamak. Bütün sevgilerin karardığı, bütün umutların kırıldığı, yılgınlığın, umutsuzluğun egemen olduğu bir ortamda, yılmamak, umutsuzluğa karşı direnmek, sevgiyi yüceltmek. Kavganın güzelliğini (hayatın sonsuz güzelliğini!) haykırmak. Şair olarak görevimiz bu işte. Bu gün ortalıkta görülen "politikacılar"ın çapı, dergilerinde yayınladıkları

şiirlerin çapından daha fazla değil. Türkiye'de adam yok bugün. Düşün, yeni yetme biri "Nâzım romantiğin biriydi" diyor. Faşizme karşı dövüşmek bazan çok cephede dövüşmeyi de gerektirir, unutma. ("Eylem"e gelince, o an için hangi grubun yaptığı işe aklın kesiyorsa, katıl. Köylere git, partinin (TİP) kongrelerine git, öteki gençlik örgütlerinin eylemlerinde görev al. v.s. EMEK grubunun hazırladığı toplantıda şiir okuduğu için kimsenin aklına A. Arif'e oportunist demek gelmedi. Burada MDD'cilerle birlikte bir miting hazırladık. Yürütme kurulunda görevliydim ve düşüncelerimi hepsine de açıkça söylüyordum.)

Özlemle kucaklarım ben de. Ayhan'a da sevgilerimi ilet. İlkay'a, Memet'e selam. Sık sık yaz. Aklına gelen her şeyden söz et. (Ayhan bir mektup yazarsa sevinirim)

Ataol Behramoğlu

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 25. mektup

19.Şubat.1971
Paris

Sevgili İsmet,

İstanbul'dan attığın kart ve Ankara'dan postaladığın mektup geldi. Daha sık yazışacağımıza sevindim. (Sanıyorum,

Rimbaud'dan bir gün sonra postaladığım mektup henüz eline geçmemişti o sırada. O mektubu alıp almadığın konusunda bilgi ver.)

İstifa edeceğine ve profesyonel olarak yaşamaya çalışacağına da ayrıca sevindim. Yerden göğe kadar haklı olduğunu biliyorum.

Sevgili dergimize gelince, bir yılını tamamlamış olması övünç verici bir şey. İşlevlerimizin (bu 1 yıllık süre içinde) neler olduğunu zaman gösterecek. Ben de inanıyorum namuslu, dürüst, sağlam bir edebiyat tavrı gösterdiğimize.

Karşımızdakilerin hiçbir önemi yok. Hayat o kadar geniş ki. Sen kendi çapını durmadan büyütmeye bak.

Derginin yeni bir biçimde çıkacak oluşunu yadırgamıştım önce. Ama şimdi benim de aklım yatıyor buna. Tek korkum, bizi (şu anda seni) daha ağır yükler altına sokması. Ancak daha ağır yükler altına girmeden de bir şey başarılmıyor kolay kolay.

Senden tek istediğim, kişisel olarak bir takım polemiklere girmemen. Sen İ. Özel olarak hep dokunulmaz, erişilmez bir yerde kalmalısın. Yapacağımızı dergide yapmak yetişir. Ayrıca hiçbir kişisel ilişkiye girmemeliyiz burjuvazinin çanak yalayıcılarıyla. Hani, belki İstanbul'a taşınırsın diye söylüyorum bunları. Nihat'ı iyi bir dost belle derim. Bir de B. Yıldız. O arkadaşı atlama sakın. Dergide çıkan hikâyesi de büyük bir hikâyecinin özlülüğünü, çarpıcılığını, yalınlığını taşıyordu. O arkadaşla ilişki kur. Hattâ onun daha çok okumasını sağla. B. Yıldız giriştiğimiz kavgada bize çok güçlü bir

omuzdaş olabilir. Kendisine bir mektup yazdım geçenlerde. Ona da senden söz ettim. H. Dostlarındaki şiirini (Mazot) okuduğunda, nasıl etkilendiğini anlatmışmıydım sana? "Bu çocukta dinamit gibi bir öfke var, ve bu özellikle şiirin sonlarında daha çok beliriyor" gibi bir şeyler söylemişti. Ve aynı anda bana benim şiirlerimin üzerine tek söz etmemişti. Bunlar önemli ölçülerdir benim için.

Önümüzdeki sayı için P Neruda'dan şiirler çevireceğim. Elimde iyi bir seçmeler var şu sırada. (İngilizce-İspanyolca) karşılıklı. Bu sayı için Canto General bölümünden bir kaç şiir çevirmek istiyorum. Bir de Nerudanın şiir ve hayat üzerine kısa bir yazısı var aynı kitapta. Onu da çevirip göndereceğim. Daha sonraki sayılardan biri için de (Çağdaş K. şiirinden seçmeler) yapacağım. Önümüzdeki sayının ilânını vermeyi düşünüyorsan, Neruda'dan söz edebilirsin. Çevirileri 20 gün içinde göndermiş olurum sana. (Bir de fotoğraf araştıracağım.)

İstediğin yazıyı da tasarlıyorum şu sıralarda. Önümüzdeki sayı için o da tamamlanmış olacak.

Kendi şiirlerime gelince, içimdeki duygulardan söz etmiştim sana. Her gün bir şeyler yazıyorum ayrıca. Ama dilediğim yoğunluğa ulaşamıyorum bir türlü. Fakat her zamankinden daha umutlu, daha istekliyim. Ben de bu rezaletin ancak yüce şiirlerle altedilebileceğine inanıyorum. Devrimi hak ettiğimizi şiirlerimizle kanıtlamalıyız. Neruda'nın Şilili olması bir raslantı mı dersin?

İkimiz için de çok güzel şeyler düşünüyorum. Namuslu-

yuz, yetenekliyiz. Tembel de sayılmayız. Herhalde başaracağız bir şeyler. Geçici parıltıların, günlük hır gürün fazla bir önemi yok, biliyorsun.

Hegelini arıyorum. Burada İngilizce kitap bulmak biraz güç. Ama bulacağım. Kitap konusunda şu utangaçlığı bırak. Dilediğin her şeyi iste. Restoran Üniversiter'ler açlık tehlikesinden kurtarıyor insanı.

Paris. Yağmur yağıyor. Yabancıl mısralar yazmak, alacakaranlık odaların, garların v.s. şiirini yazmak güç bir şey değil aslında. Önemli olan, kapitalizmin şu orospuca iki yüzlülüğünü yazabilmek. Namussuz burjuvaziyi yazabilmek. Emperyalizme karşı çelikten bir barikat kurabilmek.

Özlemle kucaklarım. Daha iyi günlere.

Ataol Behramoğlu

MEKTUPLARINA ARA VERME

Rimbaud sende kalsın.

Sonra alırım senden.

T. DİLİ için gerekli belgeyi en kısa zamanda göndereceğim.

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 20. mektup

8.3.1971

Değerli dostum,

Meyus mektubunu alalı bir hafta kadar oluyor. Senin Parislerde yaşadığın durumların benzerlerini buralarda yaşamamak kişinin pek elinde olmasa gerek. Bu da olsa olsa Kavafis'i haklı çıkarır. O ise öneri getirmiyor. Ama biz biliyoruz yıkmamak gerektiğini hayatımızı baştan başa. Aslında yıkılmasının olanaksızlığını kavramak göreviyle yükümlüyüz. Any where out of the world: Onlar Baudlaire'in sanıları. sanrıları. Geçen yüzyılın adamı bizden daha köklü bir şeylere sahipti: karanlığa. Karanlık, burjuva toplumunun dehlizlerinden, iki bin yıllık sınıflı toplumun esrarengiz kirlerinden başka neydi ki? Bizim yok öyle derin yanlarımız, köklü bir karanlığa zaten hiç sahip olamadık. Şu sözlerime bakıp yalınkatlığı savunuyorum sanma. Derinlik ve karanlık zaman zaman birbirlerine yaklaşan kavramlar oluyor da o yüzden derin yanlarımız yok diyorum. Yoksa aydınlıkla yüzeysellik benzeşebilir mi? Aydınlık, ışıklılık doğrusu derin değildir. Ondaki perspektiv bir kabarıklığı, bir yüksekliği açıklamaya yarar Heyecan aydınlığa nasıl denk düşerse, korku da karanlığın yoldaşıdır.

ARTIK her şeyi anlıyorum. Ve bu bana (garip değil mi) ızdırap veriyor. Kafamın hızla kategorilere doğru yol alması, her şeyi yerli yerinde görebilme yeteneği canımı sıkıyor. Oysa daha gençken hiçbir şey bilmiyordum ve bilme *arzusu* bende büyük bir taşkınlık yaratıyordu. Şimdi her şeyi yine BİLMİYORUM, ama ANLIYORUM. İçimde yatan mitralyöz kullanma duygusu küllenmedi. Yine de bunu anlıyor olmak acı

veriyor bana. Mitralyöz kullanmanın gerekliliğini *anlıyorum* ama eskiden yalnızca *isterdim*.

Öyleyse, karanlık silindi demek ki kafamdan. Sevinilecek olay. Ama karanlık aynı zamanda phototrophie yaratıyordu, onu yitirmek büyük bir tehlikedir. Tek çözüm görüyorum bu olay karşısında: (ki hep öyle olmalıydı) düzeyi çok yükseltmek. Ancak o zaman daha yaratıcı olunabilir. Yani aydınlıkta bir şeyi inşa etmek, kurtulmak için değil kurmak için, açıklayıcı olmak için çaba harcamak. Protestonun etkisini yitirdiği yer burası. Olumlu olanın yeşerme, dalbudak sarma zamanının geldiğinin anlaşılması. Aşkın bir basamaktan ötekine varması (sıçraması). Sevenin sevilende kaybolmadığını ispat etmek. Ve bütün insan değerlerinin övgüsünün ötesinde, varlığının somut duyuruluşu.

İŞTE SANA 2 YILA YAKLAŞAN SUSKUNLUĞUMUN NEDENİ.

İşten ayrılamadım. Kitabımın bitmesi tehlikeye girebilir. Ama sokmıyacağım. Derginin çıkması için birçok yükü üzerimden alacak arkadaşlar. O alanda umursamazlık elimizden gelmiyor. Ne olsa vatan toprakları içindeyiz. Necmiye'ye selâm. TÜRK DİLİ'NE yazmayı unutma.

Sevgiler

İSMET ÖZEL

HEMEN UZUNCA YAZ, DAHA YAZACAKLARIM VAR. HEGEL'İ BEKLİYORUM.

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 26. mektup

13.Mart.1971.Paris

Sevgili İsmet,

Az önce geldi mektubun. Yine yazmayacaksın sanarak kederlenip duruyordum.

Türkiye'de olanları uzaktan izlemek belki daha da beter. İnsan orada olmak istiyor. Faşizmin karanlığıysa, onu da dostlarla omuz omuza yaşamak.

Söylediklerini ben de düşünüyorum çoktandır. Üstelik sorun sadece bir düşünce-duygu değişimi değil. Ya da bu değişimin temelinde, devrimci gerekirliği daha iyi kavramanın yanı sıra, bir yaşlanma olayı da var. Diyelim 20 yaşına kadar, sosyalist bir toplumda da yaşasalar, delikanlıların gözünde bir esrarengizliği vardır hayatın. Sonra her şey "yerli yerine" oturuyor yavaş yavaş. Bizim durumumuz daha da başka, daha da çetrefil tabii. Çözümüne aynen katılıyorum. "Seviyeyi yükseltmek." Nazım'ın, Neruda'nın yaptıkları (belki Aragon'un, Eluard'un filan da) bunu doğrulamakta. Yazacağından hem çok etkili, diyelim "derin" şeyler yazacağından kuşkum yok. Durmadan düşünmek, okumak, kavgaya katılmak, bir de şiirin işçisi olduğumuzu hiç unutmamak. Gerisi kendiliğinden geliyor galiba.

"Vatan toprakları" içinde olmamakla birlikte, aklım fik-

rim "Halkın Dostları"nda. Öfkemden yazmıştım "umursamadığımı. Doğru değildi bu. Belki en çok umursadığım şey Hele ülkemizin özel koşulları, ayrı, özel, çok büyük sorumluluklar yüklüyor bize. "Halkın Dostları" çıkmayacaksa eğer, hükümet tarafından kapatılarak çıkmamalıdır. Çıkacaksa ve İsmet Özel oradaysa, derginin yöneticisi odur. Bunun dışında bir çözüme aklım yatmaz. Nihat ve Zekâi henüz kaldıramazlar bu yükü. Ama sana candan yardım edeceklerdir ve etmeleri gerekir. Buna karşılık, dergide yayınlanacak her satır, senin sorumluluğunu taşımalıdır.

Dün akşam Nihat'a uzun bir mektup yazarak, derginin nasıl olması gerektiği konusunda düşüncelerimi belirttim. Sana da söyleyeyim kısaca. Aranılan bir dergi olmalıyız. bu da belli başlı yazıların yanı sıra, küçük sanat haberlerine, küçük küçük uyarılara, sloganlara v.s. çok yer vermekle olur. Aslında güç bir şey değil bu. Sonra kucaklayıcı olmak. Rıfat Ilgaz, A. Kadir, A. Nesin, Y. Kemal, F. Baykurt, T. Apaydın gibi belli bir düzeyin üstüne çıkmış toplumcu yazarlarla her an ilişkide bulunmak. Hem kişisel olarak, yazışarak, hem dergi adına. Bu gibi çalışmalar bir canlılık getirecektir dergiye.

Ben dörder mısralık şiirler yazıyorum şu sırada. Yani rubaimsi şeyler. Bunlardan bir kaç tanesini (Şimdilik tamamlanmış 6 tane var) Nisan sayımız için göndereceğim. Dörtlükleri bir kitapta toplayabilirim bu yıl. Ayrıca başka şiir çalışmalarım da var. Fakat tamamlanmış bir şey yok. Ama içimdeki heyecan, üstelik "aydınlık" yanı ağır basan bir heyecan bu, eksilmiyor. İyi şiirler yazabileceğimi umuyorum. İlk

fırsatta M. Suphi'ler için destanımsı bir şeyler yazmayı da tasarlıyorum. Ama kesin kararımı, gereken belgeleri toplayıp değerlendirdikten sonra verebileceğim.

Dergide bol resim, karikatür çıkmalı. Memet hep çizsin! Tan Oral'la ilişki kurması için de yazdım Nihat'a. Benim dörtlükler (her sayı göndereceğimi umuyorum) Memet'in klişeleriyle basılmalı. Bunun için (hepsini daha sonra göndereyim diyordum ama, bitmişleri şimdi yazayım bari.). Bunları hemen Memet'e ver, her biri için küçük bir şeyler çizmeye çalışsın. Bundan sonra çıkacaklar da onun çizgileriyle basılsın istiyorum. Memet'in çizgileriyle birlikte, dörtlükleri Nihat'a yollarsın hemen, eğer dergi ille de İstanbul'da basılacaksa. (Peki sorumlusu kim olacak derginin o zaman? Eğer Nihat olacaksa, senin adın yazı kurulu içinde geçmeli hiç değilse. Ve ciddi olarak çalışmalı yazı kurulu.) Dergi İstanbul'da çıkacaksa, yeni adresine ve yeni biçimine ilişkin ilanlar verilmeli hemen ve yeni abone kampanyasına girişilmeli. (Neden çıkmıyorsun şu cenabet işten? Neden salt dergiyle uğraşmıyorsun?)

T. Dili işini bir parça karıştırdım ben. Zorunlu olarak. Benim Çehov çevirisi oyunun parasını alması için vekâletnâme göndermiştim Namık'a. Ayrı bir vekâletnâmeye para ödememek için, T. Dilindeki parayı alma yetkisini de ona verdim. Parayı sana iletmesini tembihledim. Bir ara yapacaktır bu işi.

Özlemle.

Ataol

Hegel için bir iki gün daha aradıktan sonra, gerekirse İngiltereye yazacağım. Kaygılanma, kısa sürede geçecektir eline.

Not Mektubu bir daha okuyunca. Fransa'dan söz etmediğimi gördüm. Sevgili dostum, buralarda güzel olan tek şey işçi sınıfı ve bir de baharın gelmekte oluşu. Ama bunlar Türkiye'de de var. Fransız orta tabakaları ırkçı. Hiç değilse faşizmi daha yakından görmek için Avrupaya çıkman gerekli. Kabul ediyorum bunu. Fakat şimdi değil, bana kalırsa. Zaten sonbahardan önce gelmenin bir yararı yok, üniversiteye kayıt olamıyacağın için.

Ben başladım bir şeye, bitireyim istiyorum. Sanırım yakında ayrılacağım buradan da. Doğru dürüst bir iki şey öğrenmek. Sonra geleceğim hemen.

Ataol

Memet şiirleri de elle yazsa bir kartona ve hepsinin klişesi çıksa, çok mu pahalı olur?

DÖRTLÜKLER

I

Burjuvalar kocaman duvarlarla
Çevirmişler avlularını
Ama bir kiraz ağacı gördüm ki geçen gün
Dışarı uzatmıştı en çiçekli dalını

II

Dilencilerin akordeonları
Bir romantizm katıyor Avrupalı'nın hayatına
Bu bana klasik müzik dinlemesini anımsattı
Nazilerin, toplu imhalar sırasında

III

Sen bana bir şiir okuyorsun şimdi
Aşktan, özgürlükten söz eden
Fakat biz daha ne duruyoruz dostum
İnsanlar aşk ve özgürlük adına ölmekteyken

IV

Dostları özlemle kucaklamayı unutma
Çocuk sevmeyi, çiçek koklamayı unutma
En zorlu anındayken bile kavganın
Gökyüzüne bakmayı unutma

V

Şimdi Pentagon'da, Amerika'da
Yeni cinayetler tasarlanmakta
Zincir vurmak için çatlayan tohuma
Kilit takmak için yeşeren yaprağa

VI

Önce bir yumruk sıkıldı, sonra bir yumruk daha
Önce bir kurşun sıkıldı, sonra bir kurşun daha

Bitmez tükenmez gibi görünen karanlığı
Paramparça ettik vura vura

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 21. mektup

11 4.71 Ank.

Ataol kardeşim,

Şiir çalışmaya başlıyacağım birazdan. Bu mektup biter bitmez. Rahat çalışmaya alıştırıyorum kendimi, yazmak istediğim zaman yazmaya. Aldığım sonuç fena değil. Sana hiç kimse şiir yazmak için elverişli şartlar yaratmayacak demiştin mektubunun birinde. Ben yaratmaya çalışıyorum bunu. Tumanyan hep rahatsız bir ortamda yazmış, ama onun rahatsız ortamda bile yazabilmesini sağlayacak hazırlığı olmuştur mutlaka.

Gerçeküstücülerin şiir yazmak için kâğıt kalemden başka şeye gerek yok deyişlerini bilinçli bir yazıcılık tekniği için uygulamak istiyorum. Onlar için kolaydı, bilinçaltını boca ediyorlardı kâğıt üstüne. Oysa ben kitabımı yaz sonuna kadar bitireceğim. Bunu biliyorum. Çünkü böyle istiyorum.

Dergiyi gördün. Daha iyi olması için elimizden geleni yapacağız. Sen de "dörtlükler"den daha fazla katkıda bulunmalısın dergiye. Söz açılmışken: Dörtlükler bence işin en kolay yanıdır. Seni kırmaktan çekiniyorum ama böyle yalınkat incelemelerinle beni incittiğini kim anlayacak? Belirgin kılmak iste-

diğin duygu ve düşünceler özgün değil. Hele teknik çok yüzeysel. Birinci dörtlükteki avlularını-dalını kafiyesi çok özür dilerim bana hemen "indim kuyu dibine/ürküttüm vakvakları.../tekerlemesini (bilirsin) anımsattı. Senin için kaygulanıyorum. Aydınlık bir anlatımın seni basitliğe düşürmesinden korkuyorum. Asıl ürpertici olan yazdıklarına olan sevgindir. Hiç kuşku duymuyorsun, acaba demiyorsun. Hele beğendirme kaygusunu hiç taşımıyorsun sanırım. Elbet cesur bir şairsin, son on yıl içinde şiirdeki devrimi tek başına sen yaptın (Appolinaire gibi) kapalı burjuva şiirinin yasaklarına karşı. Ama varacağın nokta dörtlükler idiyse bu üzücü, kötü. Aşk şiirleri yazacaktın?

Türkiye baştan ayağa garip bir faşizm yaşıyor. Öyle garip ki ben bile ancak şaşkınlık duyuyorum. Sermaye, diktasını öyle güle oynaya beynimize çökertiyor ki bunu ancak bir şair anlatabilir. Anlayanlar yok değil. Ülkemizdeki devrimci hareket içinde en az umut bağlanılan iki fraksiyonun bu konuda en doğru yorumda olmaları işin asıl garib yanıdır. Proleter Devrimci Aydınlık Manyak Maocu tavrıyla bu yönetime karşı olmak zorunda. Mekanik bir kafayla ve Marksizmin en genel geçer sloganlarıyla iktidarın gericiliğini haykırıyor. TİP ve Emek yine dar kafalılıktan ötürü bu iktidarı (ki evet böyle bu) gelişen sanayi burjuvazisinin yerleşme hareketi olarak görüyor. Kıvılcımlı* dergisiyle şimdilerde hükümete cephe aldı. Dev-genç ve Mihri'den** ses yok. Onlar da kısa süre

*Hikmet Kıvılcımlı
**Mihri Belli

sonra doğru bir yorumla cephe alacaklardır. Diyeceksin ki sol birleşecek. Sanmıyorum. İki işçi örgütü Türk-İş ve Disk hükümetle anlaşık. Meslek odaları reformları desteklediklerini açıkladılar. Aybar Erim'i ziyaret etti. Tevkifler oluyor. Sol gerçek bir suskunluk içinde. Anlatılamaz bir durum. Herkes hükümete karşı, herkes hükümetle rahatladı. Siyasi durum hakkında söylediklerim sana çelişik yargılarla dolu geliyorsa durumu biraz anlatabilmişim demektir.

Çıkarabilirsem gelişmelerin edebiyatçı açısından bir yorumunu Halkın Dostlarına başyazı olarak koymak istiyorum. Aksiyon! Ne yapmalı? Demirel döneminde her fraksiyon "faşizme karşı birleşik cephe" sloganı atmıştı. Şimdi bundan kimsenin söz ettiği yok. Çünkü faşizm geldi. Milli bir hükümet kuruldu. Deneysiz ve çok düşük bilinç seviyesindeki yani örgütsüz işçi sınıfımız sermaye karşısında varlık gösterecek gibi değil. Zaten sermaye gerekli bütün ekonomik rahatlığı sağlayacak, Demirel'in dönemindeki o dengesiz gelişme ve sömürü şimdi makbul yasalara bağlanacak, belirtileri açık. Bunu bütün solcular biliyor ve sonuç: Korku. Bunları birilerine söylesem yuhalarlar beni ama gerçek bu. Belki sermaye klikleri arasındaki çatışma ve ordu içinde doğabilecek birkaç huzursuzluk önümüzdeki bir yıl içinde ufak tefek hareketlilik doğurabilir, ama faşizmin geleceği parlak azizim.

Bu durum karşısında ne yapılabilir? Çok şey! Yapabilirsek. Yani yılgın değilim. Bizimkilerin mankafalıktan sıyrılacakları günü bekliyorum.

Kuzum, şu Hegel işini ihmal etme. Mümkünse *Tarihte*

bireyin rolü üzerine yani Marksizmin insan ve tarih ilişkisine değgin güvenilir yayın bulursan gönder.

Özlemle kucaklarım.

İSMET

Konuşacak kimsem yok. Bana sık yazarsan sık cevap alacağından kuşkulanma. İşten ayrıldım. Bazan geziye çıkıyorum. Bütün kaygum yazmak, bolca okuyorum. Not: 1040 lira para cezasına çarptırıldın. İlişkin Resmi gazeteyi bir daha sefere belki göndereceğim. Göztepe'ye tebliğ etmişler. Bence ucuz kurtuldun.*

Daha önemli not: Dörtlükler hakkında söylediklerime kulak vermez isen, seni kendi sözlerinle (bende mektupların var) harabedeceğim.

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 22. mektup

14/8/1971

Ataol arkadaş,

Burada olsaydın bazı tatsız olayların doğması önlenebilirdi sanıyorum. Nihat'la mektuplaşmanız ne yazık ki

*Konuyu anımsayamadım. Askerlikteki cezalarla ilgili bir kalıntı olabilir.

dergiyi bütünüyle benimsemiş olan arkadaşlarla olan ilişkiye bazı kötü etkiler yaptı. Nihat benimle, Murat'la, Ayhan'la olan ilişkisinde anlaşılmaz bir tutuma girmişti çoktandır. Ankara'daki iki gün önce geçen tartışma zihnimde birçok şeyi sürprizli olmayan bir biçimde aydınlattı. Sözkonusu tartışma üzüntü verici bir sertlikte ve her ikimizin sinirli havasının yarattığı düşük seviyede oldu.

Nihat'a ısrarla derginin tek sorumlusu sensin diye yazarak onun tavrına kaynak oluşuna rağmen, burada oluşun hiç şüphe yok ki anlaşmanın, olumlu sonuçlara varan bir anlaşmanın zemini için gerek şart olacaktı. Bence Halkın Dostları sorumluluğu asgari 4 (A. Behramoğlu, İ. Özel, M. Belge, A. Gerçeker) kişiye ait olan bir dergidir. Bu sorumluluk aynı zamanda karşılıklı eleştirilerin de başlangıcıdır. Nihat, derginin saygı duymayan kişiyi küçültecek bir yükünü omuzlamış durumda.* Ama bu önemli yükü taşımak öteki arkadaşların ne sorumluluğunu azaltır, ne de dergiye hâlâ sebebini makûl göremediğim bir egemenliği haklı kılar. Mektupla anlaşmanın zorluğunu hesaba katarak sözlerimi yorumlarken senden bir hoşgörü payı isterim:

Halkın Dostları Türk Edebiyatı'na devrimci bir müdahale ise, bir kültür politikasının yürütücüsü ise onu muhtevasından soyutlamak mümkün değildir. Bence derginin muhtevası önce senin, benim, Murat'ın ve Ayhan'ın edebiyattaki kişilikleri yani bugüne kadar yaptıkları ve yapma potansi-

*Halkın Dostları 13. sayıdan itibaren yeni bir boyutta, N. Behram'ın sorumlu yönetmenliğinde yayınlanıyordu.

yelleridir, ikinci olarak derginin Türkiye'nin değişen şartlarına ve tutumunu benimseyen kişilere bağlı bir muhteva söz konusudur. Yani şu dönemde yetişmekte olan yazarlarla ilişki (Nihat, bunlardan biridir meselā) onlara karşı görevler ve Halkın Dostları'nın kültür politikasının etkilediği kimselere karşı görevler.

Halkın Dostları iki şairin tavrı olmaktan çıkalı bir yıl oluyor. Artık Halkın Dostları hepimizin içinde *bulunduğu* bir harekettir. Onu yasal zorunluklar yayınlamaz hale koyarsa o zaman bile bir yol bulunup yayınlanmak gerekir.

Sana neyin nasıl yansıtıldığını bilmiyorum. Sen, kavga arkadaşlığı söz konusu ise, bir satır (sıra sendedir, beş altı ay önce yazdığım mektup yanıtsız kaldı. Hatta Necmiye bile bana borçlu yazma konusunda) (belki posta da bir aksama?) mektupla tutumunu bana açıklar, düşüncelerini iletirdin.

Dergi'nin 12 sayıdan sonra bir kriz dönemi oldu. Bu dönemde dergiyle uğraşamayacağımı iyice anlamış ama sürmesi gerektiğinin bilincinde idim. Derginin böyle bir tehlike içinde oluşundan endişelenen iki arkadaş gelip benden derginin bütün bürokratik ve mali yükünü almayı önerdiler. Bu sırada Nihat geldi. Derginin sürmesi gerektiği konusunda mutabık kaldık ve İstanbul'a taşınmasında anlaştık. Derginin benimle beraber İstanbul'a taşınmasını herkes (Murat mesela) çok istiyordu. Bu arada benim bilmediğim tek şey Nihat'ın *senin mektubun üzerine* derginin (zaten uğraştığı) işlerinin büyük bir kısmını yüklenmekte olduğu idi. Bence terslik buradadır. Nihat dergi konusunda hep senin mektuplarına bağlı

kaldı ve bunun böyle olduğunun bilinmesi her zaman mümkün olmadı.

16 Ağustos

Derginin yöneldiği durum, yönelmesi gereken yan hakkında ne düşündüğünü bilmek isterim. Ayhan'ın ve özellikle Murat'ın eleştiri-inceleme yazıları büyük ilgi uyandırıyor. (Bekir* son aylarda en çok okunan yazar haline geldi) Senin şiirlerin hakeza. Benim yazdıklarımı kimsenin umursadığı yok. Bu da rahat çalışmama yol açıyor. Şimdi asıl belirtmek istediğim; Halkın Dostları'nın düşünce ağırlığı ve tavrı çok önem kazanmış durumda. Böyle iken adeta derginin bu yönünü oluşturan arkadaşlarca hiç yoktan bir uyuşmazlığa girmek en azından gerçekliğin dışına düşmek olur. Birkaç ay sonra başından beri düşündüğümüz (bunu sen belki pek önemli bulmuyorsun) Çağdaş Marxist düşünce özel sayısı yapmak istiyoruz. Bununla amaçladığımız son yıllarda yoğunlaşan tartışmaları Türk okuruna iletebilmek böylece Lucacs, Gramschi, Althousser gibi düşünürlerin daha kolay anlaşılmalarına ve cehalet yüzünden ham kalmış birçok devrimciye bir şeyler verebilmek. Bence bütün bu tartışmalar bizlerin zihni gelişmesi için de kaçınılmazdır.

Öte yandan ben şiir çalışmalarımın yanısıra şiir konusundaki düşüncelerimi de yazmak çabası içindeyim. Senin ne

*Bekir Yıldız

gibi plânların var bilmiyorum. Dergi hakkındaki öteki düşüncelerinle birlikte bunu da öğrenmek isterim.

Hasılı kelâm dergiyi yazarlarının bütününden koparmak mümkünsüz hale girmiştir, bu senin davranışını da içerir elbet. Lütfen bana ayrıntılı bir mektup yaz. Nihat'ın dergi yazarlarını hiç kaale almayan tavrının değişmesi zorunlu. Bunu sağlamanı da rica ediyorum senden.

Halkın Dostları'nın önemi her geçen gün artarken, çok öznel hesaplar yürümüyor maalesef. Benim önceden sandığımın tersine bu hareket üzerinde kimsenin bireysel hakkı yok.

Sevgi ve selam.

İSMET ÖZEL

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 27. mektup

19 Ağustos 1971

Sevgili İsmet,

Az önce aldığım mektubun benim için sevinçli bir sürpriz oldu. Dergi konusunda ve genel olarak her şey konusunda bu kadar aynı şeyleri düşündüğümüz halde, böylesine sert bir havaya girmemiz gerçekten budalalık.

Mektubunda söylediğin her şeye katılıyorum. Derginin önemi çok müthiş dostum. demokratik haklar için giriştiğimiz mücadelenin en önemli organlarından birinin yazarlarıyız şu anda. Ve ben, az önce okuduğum mektubunu temel alarak, bu kavgada seninle omuzdaş olmaktan sevinç duyarım.

Nihat'ın heyecanlı mizacı bazı şeyleri daha karmaşık hale getiriyor olabilir. Ama iki gün önceki mektubumda da belirttiğim gibi, bu güne kadar ki çabasıyla seçkin bir başarı kazanmıştır. Ona güvenmek gerekir. Söylemek istediğim budur. *(Yanılmıyorsam, Nihat'la sen ve Ayhan arasında çıkan belli başlı çatışma,* Defne'nin yazısı konusunda oldu ki, bu işi benim de hafsalam almıyor artık. O yazıyı, niçin beğenmediğinizi anlayamıyorum.)*

Çağdaş Marksist düşünce özel sayısını niçin küçümseyeyim. Buralarda bulunmamın belli başlı nedenlerinden biri de bu işi kavramak değil mi? Söz konusu sayıya, ben de katkıda bulunmak isterim.

Dostum, aslında heyecandan çatlayacak haldeyim. Bir sürü iyi şey başarmaya uğraşıyorum. Çok iyi bir şair olabileceğim belki. Neden bir türlü dengeli olmuyor seninle dostluğumuz? Oysa gerçekten isterim bunu.

Lütfen, şu dergiyi çıkarmak için elimizden gelen her şeyi yapalım. Birbirimizi hor görme havalarına girmeyelim. Özellikle ikimiz, Türk edebiyatında ilk kez örnekliyorduk

---

*Defne Sandalcı'nın A. Behramoğlu'nun şiirleriyle ilgili yazısı: "Kalbin Tutuştuğu Yerden Hayata Seslenen Şair"

çıkarsız, seçkin bir dayanışmayı. Bunun sürmesi için ben her an kendimi eleştirmeye hazırım.

Gözlerinden öperim.

Ataol

Ben de aylardır senden mektup bekliyorum.

Defne'nin yazısı dışında, başka bir anlaşmazlığınız oldu mu Nihat'la, Nedir? Lütfen daha somut olalım bu konuda da. Nedir anlaşmazlığımız, kavrayamıyorum.

Nihat'a yazdığım mektupların hepsini al, oku günün birinde. Derginin, hareketimizin selâmeti dışında tek satır bulacağını sanmam.

Gece yazdıklarımın belki biraz dağınık olduğunu düşünerek, özel niteliğindeki bu notu şimdi, sabahleyin ekliyorum.

1- Dergi, olayların da etkisiyle, gerçek rayına oturmuştur bu gün. Dar bir edebiyat (kuşak v.s.) çekişmesinin alanını aşarak, bir halkın kaderinde rol oynayabilecek (devrimci kültürün kuram ve pratiğine katkıda bulunabilecek) bir yayın organı durumuna gelmiştir. Bunu iyi kavramak ve bu ödevi titizlikle sürdürmek, daha etkin boyutlara ulaştırmak, bu nedenle artık kişisel sürtüşmeleri (kendi aramızdaki) elden geldiğince gidermeye çalışmak A. İlhan vari kaprisliliklerden,

enterasanlık eğilimlerinden vazgeçmek gerekir. Bunlar aslında sosyalizme, sosyalist edebiyat geleneğine yabancı, İkinci yeni kökenli bir takım züppeliklerdir.

2- Derginin bu duruma gelmesinde Nihat'ın payı büyüktür. Bunu anlamak ve onu desteklemek, yüreklendirmek gerekir. Bizler yazar olarak görevlerimizi yerine getirirsek, Nihat bir yazar olarak yapacaklarının yanı sıra, sorumlu yönetmen olarak ta en iyi şekilde çıkaracaktır dergiyi. Bunu görmemek için kör olmak, ya da İsmet Özel'le Ayhan Gerçeker dışındaki kişileri (bütün bir okuyucu kitlesini, bir sürü aydını) eşek saymak gerekir.

3- Nihat fiilen sorumlu müdürlük yapamaz duruma gelirse, bu görevi kesinlikle sizlerden birinin (İsmet-Murat-Ayhan) omuzlaması zorunludur. Bu iş için (siyasal bilgiler kliğinin eski alışkanlıklarına uyarak) paravana kullanmaya kalkışmak, derginin yıkımında bir adım olacaktır.

4- Düşündüklerimi dürüstçe yazdım. Aynı nitelikte yanıt beklerim. Bütün bunlardan sonra, dergide bir yönetim değişikliğini hâlâ gerekli görüyorsan bir diyeceğim yok. Ama bir kaç sayı sonra "Halkın Dostları" cıvıtmaya, ya da daha büyük bir olasılık, çıkmamaya başlarsa, şairlerin şiiri bıraktıktan sonra esir ticaretiyle uğraşmaya başladıkları bir dönemde yaşamadığımıza göre, bazı şeylerin hesabını vermeye hazır olacağını umarım.

Tekrar selamlar. Her şeye rağmen dost kalacağımız arzusu ve umuduyla.

Ataol

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 28. mektup

16 Ağustos 1971 Paris

Sevgili İsmet,

Oralarda ne olup bittiğini anlayamıyorum. Bir mektup yazarak düşüncelerini, önerilerini bildirirsen sevineceğim.

Söyleyeceğim bazı şeyler var. Nihat'ın yazdıklarının ve genel olarak tahmin ettiklerimin sonucu olarak.

"Halkın Dostları"nı önemsiyorum. İkimizin ayrı ayrı geliştirdiği, sonra bir yerde birleşen çabalarımızın bir ürünü olarak görüyorum onu. Örneğin, derginin adını koyan sensin. Buna karşılık, derginin adı kadar önemli slogan da benim çalışmalarımın sonucunda belirmişti kafamda. "Gerici Sanata Hücum" Bunları, derginin kurucusu olmak konusunda aramızda bir fark gözetmediğimi belirtmek için yazıyorum. Bu konuda farklı bir görüşün varsa bildirmeni dilerim.

"Halkın Dostları"nı önemsiyorum. Çünkü gerekliydi böyle bir çıkış. Gerek bireyci tutuma, gerek köhne toplumcu tutuma karşı sağlıklı bir sanat kültür hareketini bizim omuzlarımıza yükledi koşullar. Biz de görevimizi yerine getirdik. Kişisel çekişmelerin, bir takım ufak tefek olayların ötesinde, tutarlı yorum budur kanımca.

"Halkın Dostları"nı daha da çok önemsiyorum bugün. Çünkü binbir türlü sapmaya olanak hazırlayan bugünkü ortamda, zihinleri yanılgılardan arındırmak, çok genç insanların

kafalarına olumlu tohumlar ekebilmek için bir şanstır "Halkın Dostları"

Nihat'ın düzyazı üslubunu özgün ve etkileyici buluyorum. Şair olarak ta kendine özgü bazı nitelikleri bulunduğu kanısındayım. Nihat'ın kafasına ve yüreğine güveniyorum. Beş sayıdır gösterdiği çabayla, edebiyat tarihimizin en önemli olaylarından birini yarattığı inancındayım. "Halkın Dostları" ikinci aşamada bu güne kadar pek az edebiyat dergisine kısmet olan bir yere ulaştı. Bunda Nihat'ın çabası büyüktür. Kendisine bundan sonra da güvenmem için yeterli bir kanıttır bu.

Dergi kişisel olarak bir tutku konusu değildir benim için. Sadece, o nitelikte bir derginin yayınlanmasını isterim ve ben de elimden gelen katkıda bulunmaya çalışırım. Gerekirse adım kurucu listesinden silinir ve yazılarım (yazdığım, çevirdiğim her şey) yazı kurulundan geçer. Tabii düşüncelerime uygun biçimde çıktığı sürece yazı yollarım dergiye.

Sorumlu yönetmenlikten ve sahiplikten ayrılmak istediğinde, hiç değilse derginin sahibi olarak kalmanda ben ısrar etmiştim, biliyorsun. Aslında bu, o sıralarda Nihat'a tam olarak güvenemeyişimdendi.

Bugün, derginin sahibi olarak kalmanı önemsemiyorum. Sahiplikten ayrılman bir şey kaybettirmeyecektir dergiye. Nihat, yukarda da söylediğim gibi, umduğumun çok üstünde bir başarıyla çıkarıyor dergiyi. Senin ya da benim ya da öteki arkadaşların, ürünlerimizi Nihat'a iletmemiz, "Halkın

Dostları"nın sürmesine yetecektir.

Şiirim konusunda bir iki söz söylemek istiyorum sana. "Ant"a benim için yazdığın yazı, aşırı bir övgüydü. Dizgi sırasında görmüş, engel olmak istemiştim yayınlanmasına. "Ant" yöneticileri bunu anımsayacaklardır. Fakat bence sen, hiç bir zaman gerçekten yaklaşmadın benim şiirime. Bunun nedenini bilmiyorum, fazla da önemsemiyorum aslında. Şairler arasında böyle duygusal terslikler olabilir. Söylemek istediğim şey kısaca şudur: Şiir benim de hayatımda önemli bir yer kaplıyor. Benim için çok köklü bir şey. Yaşamak, ölmek, bilinç gibi sorunlarla ilgili bir şey. Bir kaç tane iyi, özgün şiir yazdığıma da inanıyorum. "Kör Bir" "Bir Gün Mutlaka" "Bu Aşk Burada Biter" Bunlar az çok bir kuşağı özetleyen şeylerdir ki, pek küçümsenemezler. Demek istediğim, bu şiirleri yazan birinin, bazı araştırmalara, hoşgörüye ve sabra hakkı olduğudur. "Dörtlükler"im, daha önceki şiirlerimi değerlendiren bir yorumla eleştirilse, incinmezdim. Ama herkes (ve nedense özellikle yakın çevremiz) benim şair olup olmadığımı tartışarak eleştiriyor benim her yazdığım yeni şiiri. Herhangi bir şiirimin, ne seni, ne Murat'ı, ne Ayhan'ı, ne Memet Sönmez'i sarsmadığını biliyorum. Senin "Yıkılma Sakın"ı sevişin de sıcak bir yaklaşmadan çok, bir poetika tavrıyla ilgilidir. Bunun için, "Dörtlükler"im konusundaki eleştirilerinizi ciddiye almıyorum. Onları B. Cömert gibi, bence hiç bir değer taşımayan bir insanın yargılarına eş tutuyorum.

Defne'nin yazısını çok iyi buluyorum hâlâ. Seçkin,

örnek bir yazı bence. Övülmek beni heyecanlandırmıyor. Tedirgin ediyor hattâ. Şimdiye kadar şiirim üstüne yazılan şeyler (seninki dahil) havada şeylerdi. Defne bir yorum getiriyor. Genç bir yürekle yaklaşıyor bana. Âdeta şiirime okuyucu kılıyor beni de... Defne'nin yazısı konusunda senin ve Ayhan'ın tutumlarınızı kesinlikle anlayamıyorum. İçtenliğinizden kuşku duymayı basitlik saydığım için, bunu edebiyat hattâ siyasal anlayışlarımız konusunda önemli bir anlaşmazlığın, ayrımlaşmanın başlangıç noktası kabul ediyorum.

Ayhan'ın, mektubumu değerlendiriş tarzı, hem şaşırttı, hem üzdü beni. Şimdi burada, içtenlikten filan söz etmek istemiyorum. Ayhan (yargılarıma önem verip vermemesi kendi bileceği iştir) değer verdiğim bir arkadaştır. O benim mektubum hakkında hiç ummadığım şeyler düşünürken, ben burada Montaigne'nin gerçekten ona (Ayhan'a) pek benzeyen (özellikle gülüşü), bir heykeline, yanından her geçişte bakıp duygulanıyordum. Aptallık belki. Neyse. Ayhan'la anlaşmazlığımız mizaç farklarından da ileri gelebilir ki, pek olağan bir şeydir bu.

Dergideki "başyazı"larıma gelince, onlar kafamda bir kaç yılda biriken düşüncelerin ürünleridir. Üstelik kolay yazan biri de değilim. Kafamda iyice oluşan bir düşünceyi bile, yazı biçimine sokarken, sersemleyecek kadar yoruluyorum bazan. Bir kaç gün yaza boza, sözcükleri bir bir tarta tarta oluşturuyorum bir yazıyı. İleri sürdüğüm düşünceler pekâlâ su götürebilir. Ama yazılarımın küçümsenebileceğini kabul etmem.

Sonuç olarak, dergiyi beğeniyorum bu haliyle. Seni, Ayhan'ı ve Murat'ı (bu mektubu her ikisine de okuyabilirsin, hattâ oku, sonuna kadar) daha alçak gönüllü, daha az kaprisli ve daha çok çalışkan ve daha sorumluluk bilir olmaya dâvet ediyorum. Ben de öyle olmaya çalışıyorum çünkü. Ayrıca, dergide kendi aramızda polemiklere girmemek için de bir neden yok. Elbet gerçek bir ayrımlaşma kendini açıkça gösterene kadar.

Bütün bu söylediklerim sana ters, yanlış, kötü geliyorsa, düşünceni değiştirmek için başkaca bir şey yapabileceğimi sanmıyorum. O zaman vereceğin herhangi bir kararı iyice düşünmeni dilemekten başka yapacak bir şeyim kalmıyor. (Dediğim gibi, düşüncelerime uygun çıktığı sürece, derginin herhangi bir yazarı olarak kalmaya hazırım.)

Şiirin (son şiirin) konusunda, istersen daha sonra yazarım düşündüklerimi. Ama genellikle beğenmedim onu. İstersen özetleyeyim düşüncemi: Ritmi, düşük devriyle çalman bir plağı andırıyor. Yazışırsak, daha ayrıntılı eleştirebilirim onu. Aslında senin de bildiğini tahmin ettiğim eksikliklerini söylerim o şiirin.

Kişisel hayatım konusunda söyleyecek fazlaca bir şey yok. Günümün büyük bir kısmını, geçinebilecek parayı kazanmaya harcıyorum. Genellikle uykusuzum, sinirliyim. Buna karşılık, öğrenmekte olduğum şeyler, edinmekte olduğum deneyler var henüz.

Avrupaya, özgün bir açıdan baktığımı sanıyorum. Şiirime bir olanak sağlayacak bu.

Sevgiler ve başarılar. Mektubumu elden geldiğince soğukkanlı okuman dileğiyle.

Ataol

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 23. mektup

*Aynıyer 19.11.71**

Ataol,

Perşembe gecesi düşümde Fransa'ya gitmeyi kararlaştırdım. Uyandığımda kararın bilincime yerleşmiş olduğunu da gördüm. Eğer imkânlar diye sözünü ettiğin şeyler hâlâ elinde ise bu hazırlığa girişmeni senden dileyeceğim.** Martta pasaportu alırım, ama kitabımı bitirmeden çıkmayacağımı sanıyorum. Benim için bazı şeyleri yapmak düşüyor sana. Bunu sen yaparsın.

Garip mi bilmiyorum Ayhan da Fransa için burs alma hazırlıklarında. Onun senden dileği, M. Eğitim Bakanlığı dışında nasıl burs alınabileceğinin, Fransız Hükümetinin Lisans yapmış bir kimya mühendisine ne yolla burs verebileceğinin öğrenilmesi. Bana da oradaki karşılaşacağın olaylar

*Ankara

**Paris'te Şili Büyükelçisi olan Pablo Neruda, bana Şili'de bir öğrenim bursu önermişti... Bunu İsmet için düşünmüş ve yazmıştım kendisine.

ve durumlar hakkında mufassal bilgi

acele çok acele

bekliyorum.

Sevgi

İSMET

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 29. mektup

20 Aralık 1971 Paris

Sevgili İsmet,

Edebiyat ya da istediğin bir başka konuda burs alarak bir kaç yıllığına Amerikanın güneyine gitmen olanaklı görünüyor. Neruda ile henüz konuşulmadı ama, ben olumlu sonuç alınabileceği kanısındayım. En iyisi, buraya gelmeye çalışman. Lise diplomanı unutmadan.

Söylenecek bir milyon şeyden hangi birisini söyleyeyim. Delice kederli olduğumu mu. Belki de mutluyum. Bilmiyorum.

Gelmekten korkma. Gelecek yıl, yani 1973 başında, döneceğim ben nöbeti devr almaya. Türkiye bizim yurdumuzdur, köpeklerin değil.

Paran tabii ki yoktur. Borç bulmaya çalış. Buraların parası bizimkine oranla epey yüksek olduğu için, şurda burda

çalışıp Türkiyedeki borçlar ödenebilir.

Burada geçecek günlerinde açlığı birlikte omuzlarız.

Özlemle, görüşmek umuduyla.

Ataol

Not Pasaportunu iki yıllık alırsan daha iyi.

Kemal Tahir'in -Kurt Kanunu-nu bir yerden bulup gönderebilir misin?

A. Baykal
23 Boulevard de Port Royal
PARIS 13e

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 24. mektup

*Tarihsiz**

Puşkin'in kaderini paylaşmamak için çabalıyorum. Lütfen sözünü ettiğin işin ne kadar geliştiğini bildir bana.

I love Paris in the
springtime

İSMET ÖZEL

*Tarihsiz bir not. 72 başları olsa gerek.

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 30. mektup

7 Pazartesi Şubat
72 PARİS

Sevgili İsmet,

Bu satırları çok acele yazıyorum.

Kesin bir şey konuşulmadı. Fakat bence kesin olmayan bir şey yok.

Kaldı ki konut ve yiyecek sorununu çabucak çözümleriz burada.

Çık gel.

Buraların hengamesi, dostluğunu ve olağanüstü güzellikteki şiirini içimde belki her zamankinden çok taşımama engel değil.

Sevgiyle.

Ataol

Not: Mart'tan itibaren yine Paris'te olacağım.

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 25. mektup

Ankara 25.2.1972

Sevgili dostum,

Mektup yazmak için elime kalemi alabilmek büyük başarı benim için. Vakit darlığı içinde değilim, beni mektup yazmaktan alıkoyacak yoğunlukta uğraşlarım falan yok, ama belli bir ruh durumu var ki, önüne geçemiyorum, bu beni mektup yazmaktan alıkoyuyor. Hiç, ama hiç kimseye tek satır yazdığım yok, hele de birkaç aydır. Oysa ki mektup yazan, yazmayı seven bir kişi idim. Bence çok önemli bir durum. Nereye varacağını bilemiyorum.

Son aldığım notunda çıkıp gelmemi öyle rahatlıkla söylüyorsun ki. İnsan çıkıp gelecek hemen hani... Ne var ki Pasaport için 45 günü aşıyor beklediğim süre. Bu gidişle alamıyacağa benzerim. Zaten verilse 2 günde alınıyor biliyorsun. Ben doğrusu, engelleyeceklerini sanmıyordum. Şimdi yapacağım iş Danıştay'a başvurup alabilmek pasaportu. Eğer Türkiye'de yasaların asgari işleyişi yürürlükte ise Danıştay'dan lehime bir karar almam gerekir. Bu da Nisan sonunu bulur sanıyorum. Ama yine belli olmaz.

Önce istersen kendimden biraz anlatayım. Şiir yazmak yavaş da olsa iyi gidiyor. Bitirdiğim bir tek şiir var bugüne dek. Ötekiler, bitip bitip bir daha başlıyor. Sanıyorum yeniden ortalıkta görünüşümde yine önemli bir çizgiyi de sürdürmüş olmayı başarabileceğim. Sevgilime İftira'yı ben ne kadar sevsem de biliyorum ki o yeterince pişmeden, biraz da ortamın itkisiyle piyasaya sürüldü. (Piyasa kötü bir kelime diyemezsin

çünkü bugün edebiyat ortamı, ticaret piyasasından çok daha aşağı yasalar benimsedi -zaten neydi diyeceksin- kendine. Buna birazdan değineceğim.) Ama şimdi yazmakta olduklarımda tek ölçüt kendi beğenim olduğu için eskiden olduğu gibi en güvenilir yöntemi uyguluyorum diyebilirim. Yine o kılı kırka yarmalar. Bir mısra bir aşkınlık değilse yer almıyor şiirimde. Yine biçime gösterdiğim özen v.b. Ancak bir nokta var: o da kelime çalışması yeterince yapmayışımdan mı doğuyor, yoksa hayatım bu evresinde bunu mu gerektiriyor bilemem -her ikisi sanırım- yazdıklarımda ayrıca bir sözlük gerektirecek öğeler azaldı. Bütün bunları şiirler topluca eline geçince bir daha konuşabiliriz. Şimdilik bölük pörçük bir izlenim uyandırmasın diye bitmiş kısımları göndermiyorum. Zaten kısa bir kitap olacak.

Okumam iyi. İngilizce de gelişiyor sanıyorum peşini bırakmadığım için. Annemle oturuyorum. İş zamanının ötesinde kalan vaktimi kötü kullandığımı söyleyemem. Sevda cephesinde ise hiçbir önemli haber yok. Dostluklarsa çok yavan, coşkusuz, ilerletici değil. Yani dost filan hava, adam gibi oturup konuşacak kimse olsa bari bir tek. Ama kendimden hoşnut oluşum kendime bağlı ilerlemeyi sağladığı için tedirgin değilim.

Edebiyat yayınları, belki biliyorsun, en sönük dönemini yaşıyor. Yeni Dergi, Dost bildiğin fukara tutumlarını gittikçe zavallılaşarak sürdürüyorlar. Yansıma diye bir paçavra yayınlanıyor. Hasan Hüseyin, Zühtü Bayar v.b. Bu herifler günümüzün kralları. Bir de Toplumcu Gerçekçiliğe Çağrı diye

genç işi bir darülaceze yayınlanıyor. Bunların dışında bir de A dergisi hazırlıkları var. Eskiden A'da yazmış olanları toparlayacaklarmış. Yeni Edebiyat kendini kapattığı için o kadro da var içinde. (Soyut dergisi, Türkiye'nin en iyi edebiyat dergisi diye ilân veriyor gazetelere! Düşün Türkiye'yi) A hakkında Murat'tan ve Erdal'dan* aldığım haberler değişik. Meselâ İstanbul'da yapılan bir toplantıda sen ve ben yazı isteme hususunda oylanıp reddedilmişiz. Murat kabul edilmiş. İşin ilginç yanı Adnan sana ve bana aleyhte oy vermiş. Veysel bu haberler ilk geldiğinde beni buldu ve "Sizin attığınız adıma bunlar sahip çıkmak istiyor ve sizi eritme çabasındalar" yollu sözler etti. Doğru bence. Ama çok önemsiz. Zaten istemiyorlar yazmamızı isteseler bizim onlarla artık görülecek hesabımız kalmamış. Ama Erdal'a kalırsa bizleri de istermiş bu dergi v.s. Halkın Dostları zaman geçtikçe Türk edebiyatındaki yerini geliştirecek. Bütün düşmanlıklar buradan doğuyor. Bütün bunların ötesinde Murat'ın önerisi ve benim de kabulümle bir dergi çıkarmak niyetindeyiz. Ama benim aklım yatmıyor. Şöyle ki, kim uğraşacak bu işlerle... Her karşılaşmamızda birçok noktalarda anlaşıyoruz bu dergi konusunda Murat'la ama bu aylardır böyle ve somut bir girişimde bulunamadık. Sen ne dersin? Dergi, nitelik olarak, Halkın Dostları'nın bir anlamda devamı.** Ama felsefi, düşünsel ağırlığı daha çok olacak, diyoruz. Kendi açımdan dergi v.s. hayati önem taşımıyor. Yazmak... Başka bir şey düşünmüyorum.

*Murat Belge, Erdal Öz

**"Halkın Dostları" 18. sayısında (Ağustos 1971) sıkıyönetimce kapatılmıştı.

Şimdilik bu kadar olsun. Bu yazdığım mektup benim hoşuma gitmedi. Ama sana buradan bir selam değeri vardır belki. Senden bir şey isteyelim yine de -Murat ve Ben- Para kazanmak için çıkarmayı düşündüğümüz turistik bir yayın var. Sen "Paris Rehberi" filan gibi bir şey yayınlanıyorsa orada ondan bir örnek gönderebilir misin bize. Kitap değil istenilen, haftalık, aylık filan bir yayın. Dergiye benzer bir şey yani. Benzerini yaparak belki para kazanmak mümkün olur deniliyor.

Şimdilik hoşçakal. Sevgiyle
gözlerinden öperim.

İSMET

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 31. mektup

15 Mart 1972
Paris

Sevgili İsmet,

Güçlük çıkarmalarına üzüldüm. Aslında bu gibi kâğıtlar konusunda daha dinamik olmamız gerektiğini düşünüyorum. Bu puştlara muhtaç olmadan yaşamak için. Tabii şu andaki durumun farklı biraz ve ilkin elden geldiğince mevcut olanakları zorlamak gerekiyor. Danıştay filan.

Şiirine sakince çalışabilmene sevindim. Yazdıklarını merak ediyorum. Benim çalışmalarım da iyi gidiyor. Zihni takıntılarım olmasa, biterdi şimdiye. Yakın tarihi hallaç pamuğu gibi atmaya (çalışıyorum diyeyim en iyisi). Sanırım ilginç bulacaksın.

A dergisine gelince. Varlık yıllığının son sayısı "İlerici"lerin faşistliklerini belgeliyordu. Öteki yıllık ta malûm. Bu adamları geç dostum. Zaten geçmişiz diyeceksin. Doğru. "A"cılarla filan, sanırım hiçbir ilişkimiz olamaz. Sünepe züppelerle filan diyesim geliyor.

Dergimizin devamı niteliğinde bir şey, belli ki biraz daha sonra çıkabilir. Ve tabii, çıkacak.

Halkın Dostlarındaki bütün yazıların atlanarak Murat'ın Necatigil incelemesinden -kötüydü demiyorum- her yerde söz edilmesi, ilginçti.

Ayhan Gerçeker Fransa'ya gelecekti, ne oldu?

Kendimi bütün namussuzlarla dövüşecek güçte hissediyorum. Halktan biri olarak. Halkın yanında yaşayarak. Halka ait bir şeyi aşkınlaştırmaya çalışarak. Geri kalan şeylerin, pek önemi yok zaten. Destanımdan parçalar okuduğum bir işçi arkadaşın elimi sıkışını görmeliydin.

Fransızcayı epey ilerlettim doğrusu. Artık şu aylarda kitap okuma temposunu hızlandıracağım. Geçim sağlamak için Türkçe dersler veriyorum arada bir. Aslında buralarda kalmaya niyetim olsa, üniversitelerde filan da öğretmenlik bulunabilirdi. Tabii ki niyetim yok böyle bir şeye, hiçbir zaman söz konusu değil.

Kitaplarımızın 2. baskıları gerekmiyor mu? Gittiğim her yerde, istiyorlar. Ve bende zırnık yok. Aklıma gelmişken, senin ve benim ilk kitaplarımızdan bulup yollaman mümkün mü bir kaçar tane. İkinciler için, M. Fuat'a yazdım bu gün.

Les Lettres Françaises'in Şubat ayı son sayısında Bir Gün Mutlaka'dan bir bölüm yayınlandı A. Dino'nun ve senin tanıdığın M. Delouse'un ortak çevirisi olarak. Başta "La jeune poésie turque" diye bir sunuş vardı. Dergimizden, olup bitenlerden de söz ediliyordu biraz. Aragon'un onayından geçmeden bu dergide bir şey çıkmaz, biliyorsun. Bu bakımdan, önemliydi bence. Üstelik, çok okunan bir dergi. Nitekim, çok geçmeden İsveç'ten bir haber geldi, şiirlerimin çevrilmesi konusunda. Umarım, kıskanmıyorsundur beni.. Haziran'ın son haftasında Rotterdam'da bir şiir haftası olacak. Oraya çağırıyorlar. Ritsos, S.J.Pérse, Voznesenski, Ginsberg gibi şairlerle.. Ne demezsin..

Her ne hal ise, buralarda pek hevesim kalmadı artık. Gelsen de devretsem sana. Şimdi yurdumuz tütüyor gözümde. Bizim insanlarımız. Biliyorum, geçim sıkıntısı yine elimi kolumu bağlayacak, bir yere çivileyecek beni. Ama yine de bu iş böyle. İnsanın bir yurdu var, bu böyle.

Almanya'da çıkan antolojiyi gördüm. Zevkli bir baskı. Çeviriler de sanırım fena değildi. Yahya Kemal'den İsmet Özel'e.

Avrupa vıcık vıcık dostum. İnanılmaz bir şey. Gelince göreceksin. İsveç'te, Norveç'te, gece 11'den sonra çıkılamıyormuş sokağa. Bıçaklanabiliyor, soyulabiliyormuşsun. Ka-

dınlar için zaten büsbütün söz konusu değilmiş böyle bir şey.

Pencereni açık bırakırsan evini kundaklıyorlarmış.

Korkunç ve sakat bir sözümona cinsel özgürlük. Aslında kapitalizm insanların en güzel şeyini (tabiatın en güzel şeyini) korkunç sömürüyor ve sapıklıklar yaratıyor. Paris hasta insanlarla dolu. Londra, öyle. Almanya, aynı şey.

Gördüğüm sade şeylerden söz edememek acı. Avrupanın vıcık vıcıklığına karşı. Büyük bir şairin (bizim şairimizin) jübilesine çağrılıydım.* Sade, güzel insanlar, sade, güzel şeyler de var dünyada. Hayatımın en onurlu bir on beş gününü yaşadım geçen ay. Belli bir sağlamlığı geliştiren insanlar. Sağlıklı bir toplum. İyi bir kaç şiir yazdım. Gerçekten nefis insanlar tanıdım.

Enine boyuna konuşmamızı candan özlüyorum. Edebiyattan, kavgadan.

İstediğin kitabı tezelden göndereceğim. Matrak bir şey, romatizmal bir ağrı yüzünden evden çıkmam zor şu sırada.

Mektuplarına ara vermemeni dilerim.

Sevgi ve dostlukla gözlerinden öperim.

A. Baykal

Feridun ve Nevhiz buradalar. Bize bir sokak ötede oturuyorlar.

*Moskova'da Nazım Hikmet'in 10. ölüm yıldönümü törenleri

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 26. mektup

*23 Mart, Ankara**

Sevgili dostum,

Nisan ortalarında Danıştay'a başvuracağım ama kendimi davanın olumlu ve olumsuz her iki sonucuna karşı hazır tutmak zorundayım. Sen bana bir üniversiteye kayıtların kesin tarihi bir de öteki imkânın ihtimalî ağırlığı hakkında bilgi versen iyi edersin.

Ayhan evlendi 16 Mart'ta, şu anda balayı gezisinde. Fransa'ya gidebilmek için burs bulması gerekiyordu. Sanıyorum bu yıl M.E.B. sınav açmadı. Sen de oradaki imkânlardan bir haber vermedin. v.s.

Ben de senin yazdıklarını pek merak ediyorum. Benim çalışmalarım daha çok zaman alacağa benzer. Dolayısıyla şimdilik kendi kendimle konuşsam daha iyi, şiir konusunda.

Fransızca'yı ilerletmiş olmana seviniyorum. Hele Lettres Françaises'de şiirinin yayınlanması çok iyi. Ama Aragon'un onayını önemsemediğimi, senin de önemsemeni istemediğimi bilmeni isterim. Ancak, bunu çevirinin iyi yapılmış olduğunu kanıtlamak için andıysan çok haklısın. O zaman önemli. Seni kıskanmıyorum, kıskanmam için hiçbir neden göremiyorum. Seni kızdırmak istemem ama Ülkü Tamer'in Pen Club üyeliği, Sennur Sezer'in Yugoslavya'da meşhur oluşu, Nevzat

*1972

Üstün'ün Sovyetlerdeki şöhreti nasıl bir temele dayanıyor ki? Diyelim ki ben Amerika'ya gitsem, bunda önemli olan benim gitmemdir, yoksa gönderilmeye değer bulunuşum değil. Garibân Avrupalılar ne anlar benim şiirimden? Veya Türkçe yazılmış iyi bir şiirden? Bir de o Almanya'da çıkan Antoloji var: Her ne kadar Türk aydınının aşağılık duygusuna paralel olarak B. Necatigil övdüyse de, ben kendi şiirlerimin Türkçeyi iyi bilmemekten ötürü kötü çevrilmiş olduğunu gördüm. Sonra Yüksel Pazarkaya (her kimse)nın kendini de dahil ettiği bir *umutlar* bölüm başlığı atmaya cesaret edişi v.s. canımı sıktı.

Özet olarak şu: Ün, beni sırf gerçek yerine oturmayan, bir pazarlama maharetinin yansıması durumundaki bir kavram olduğu için ilgilendirmiyor. Adımın duyulması hoşuma gitmiyor değil, ama bunun getirdiği birçok rezalet var. En azından şiirlerimden uzaklaşmamı, yeni durumlara yanaşırken şair olduğumu unutmamı engelliyor. Bu nedenle kitabımın ikinci baskısına ben kendi payıma ancak üçüncü kitabımın baskısı sırasında rıza gösterebilirim. Hoş, hiç kimsenin böyle bir öneride bulunduğu yok.

Remzi'yi görür görmez senin kitabından isteyip postalayacağım. Her şeyin ötesinde senin bazı şeyleri gezip görmen beni buralardan sevindiriyor. Avrupa'nın yoz olduğuna inanmak zor değil, ne var ki sen de yaşadığın ortama karşı "şark hizmetini yapan memur" havasından çıkıp, biraz daha yanaşsan iyi edersin.

Necmiye'yi gördüğün zaman lütfen mektup yazmasını söyle. Feridun ve Nevhiz'e* selām et. Adresleri nedir onların?

---

*Feridun ve Nevhiz Aksın

Görüşmek umuduyla... sevgi ve selâm

İSMET ÖZEL

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 32. mektup

24 Nisan 1972 PARİS

Sevgili dostum,

Durum kesinlik kazanmadığı için, yazamadım sana. Şu anda da, bir takım bürokratik nedenlerle, henüz görüşmüş değiliz bu işte yetkili söz söyleyecek kişiyle. Fakat şu bir kaç gün içinde bu görüşme sağlanacak ve ben sana daha kesin bir şeyler yazabileceğim.

Dışarı çıkmanın her halükârda yararlı olacağı kanısındayım ben de. Senden dilediğim, kendini kedere kaptırmadan, çalışmalarını aksatacak karamsarlıklara fazla yüz vermeden, azıcık beklemen. Çıkış belgesini alırsan, ne âlâ, çık gel. Burada üniversitelere güzün kayıt olunuyor ve yazları çalışma olanağı daha çok. Söz konusu güçlükler devam ediyorsa bu her şey demek değildir. Bir anlamda her türlü bu çeşit zımbırtı bir formalitedir. Gönlünü ferah tut..

Karamsarlığına ilişkin duyduğum şeyler beni kederlendiriyor. Çıkman gerekliliği, kabul. Ama fazla bir bok olmadığı da belli buralarda. Aslında birlikte başladığımız ve şu anda

bizden daha zor durumda olan bir arkadaş da yardıma gereksinebilir ki tabii çok zor bir şey bu ve o da düşünülmelidir.. Demek istediğim, daha başka bir döneme girdiği hayatlarımızın. Sakin olmak gerekiyor. İyi vurabilmek için.

Dış ülkelerdeki edebiyatsal ilişkiler konusunda düşündüklerin doğru. Bir şey eklemek isterim; kötü şey, sunulsa da tutmuyor. Ve iyi şeyi sunmak için, olanak varsa, kullanmaktan kaçınmamalı. İyi şey, genel bir etki uyandırabiliyor. Örneğin, Nazım.

Fransız dergisinde çıkan şiirin, dergimizin niteliğini ve şu andaki durumunu belirten ve şiir sahibinin bu derginin kurucularından biri olduğunu vurgulayan bir sunuyla yayınlanmıştı. Başka ülkelerde, üniversite öğrencilerine, edebiyat öğretmenlerine yapılan konuşmalarda ve edebiyat dergilerine verilen "mulâkatlarda" dergimiz ve kurucuları, dergimiz çevresindeki hareketin anlamı belirtildi. Anlatmak istediğim, buralarda bireyci bir tavır içinde olmadığım ve böyle bir şeyin olmazlığı.

Lütfü Özkök, Fransız dergisindeki şiiri görmüş, kitabımı istetmiş İsveç diline çevirtmek için. Senin kitabın da gönderildi ve dergimiz ve hareketimizi anlatan bir sunuşun, daha etkileyici olacağı kendisine iletildi. İkimizin kitapçıklarından da gönder bana.

Halûk,* ikimizden ve A. Arif'ten şiirler çevirdiğini, bir yerde yayınlatacağını yazıyordu.

Yazdığımız şiirin dünyada bir önemi olduğuna

*Halûk Şahin

inanıyorum. Örneğin, bir penguen yayınları modern şairler dizisinde neden çıkmasın şiirlerimiz? Ya da Galimar'da, v.b. Nazım onca acı çekmese tanınmayacakdı. Onca büyük bir yürek. İlle de ölmek mi gerekli -ASYALI OLUNCA- yıkabilmek için bir takım duvarları. Ve ben dünyanın bütün ülkelerinde, azımsanmayacak bir sayıda, iyi bir okuyucu kitlesi olduğunu görüyorum ve ulusallığın sınırları içinde kalmanın zorunluluk olduğunu sanmıyorum. Başta, senin tanıdığın şair arkadaş Marc Delouze olmak üzere, buradaki Fransız arkadaşların, hatta edebiyatla dolaysız ilgide olmayan kişilerin, yayınlanan o yirmi otuz dizede başka türlü ve etkili bir yürek çarptığını gördüklerini izledim. Hollandadaki sanat örgütü, o dizelerde bir şeyler bulmasa, beni oradaki toplantıya çağırmayabilirdi.

Şiirlerinin mutlaka çevrilmesi ve sunulması gerektiği kanısındayım. Bu senin adına da, Türkiye adına da küçümsenemeyecek bir şeydir. Bence senin şiirlerinde ve Voznesenski'de ve yeni Fransız şiirinde ne Amerikalılar'da v.b. olmayan bir şey var ki, aslında çağımıza ilişkin bir titreşimdir bu ve dünya ölçüsünde yeni yanları vardır. Biraz Neruda, biraz Ritsos, belki biraz Aragon, Nazım, Mayakovski, v.b. Fakat hiç biri değil. Neruda daha düzyazısal (?) ve yer yer daha çok ayrıntılı, Ritsos daha mistik, Aragon daha eski, Nazım ve Mayakovski (bence) daha yalınkat kalıyorlar. Sevgilim hayat, Yaşamak Umrumdadır, Evet. İsyan, Kalk düğüne gidelim, Yıkılma Sakın. Mazot, v.b. Yazık ki -iyi ki- belâ bir herifsin ve her babayiğitin harcı değil şiirlerini çevirmek işinin üstesinden gelmek. Bundan sonra da elbette yazacaksın ve

yazmalısın. Fakat bu güne kadar yazdıklarınla da çeşitli ülkelerin genç edebiyatlar kuşakları üzerinde etkili olacağına inanıyorum. Örneğin, genç cezayir şiiri antolojisini okuyunca pekişiyor bu yargım. Güney Afrika'dan, ya da sosyalist bir ülkeden genç bir şairle tanışınca. Ya da genç bir Fransız'ın tepkilerini görünce.

Yoğun bir şiir kaynağından geliyoruz. Ve yaşadığımız zamanın çetrefilliği bizi olanaklı kılıyor. Sana askerden yazdığım bir mektupta, asyanın önemi konusunda buna benzer bir şeyler söylediğim aklıma geliyor.

Benim destan, bunalım duvarını aştı sayılır. Seveceğine eminim artık. Tuhaf, güzel, sersemletici bir şey olabilecek. Ve yararlı. "Yazık ki" burjuva eleştirmenler katmanında bir şey ekleyemeyecek adıma. Çünkü adımla yayınlanması olanaklı olmayacak.

Bir de tiyatro işiyle uğraşıyoruz burada.* Tiyatro git gide ilgimi çekiyor. Neruda'nın harika bir oyununu okuduktan sonra, daha da. Oyunun harikalığı, yalınlığından, şiirselliğinden, etkililiğinden geliyordu. Brecht'i unutma.

İyi oyunlar gördüm şu sıralarda. Çeşitli ülkelerden. Sözkonusu tiyatro yurdumuza ilişkin olacak. Bir yandan yazılıp bir yandan uygulanmakta.**

Ve daha, geldiğinde, katılacağın, başka ve en çok katılmamız gereken şeyler.

A. Baykal

---

*Memet Fuat'la "Théâtre de Liberté" topluluğunun kuruluşu. Ve ilk oyunun (Legendes à Venir) hazırlanışı...

**Legendes à Venir'in (Geleceğe Masallar) bazı tekstlerini Vedat Sinan takma adıyla A. Behramoğlu yazıyordu.

-İfademin zorunlu berbatlığından ötürü affını dilerim.

Bir kaç gün sonra daha kesin haberler vermeyi isterim. Şimdilik dileğim, olabildiğince esen kalman ve çıkma olanağı kendiliğinden doğarsa, gelmen. Gözlerinden öperim.

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 27. mektup

*8 Haziran, Ank.**

Dostum

Mektup yazamadığım için sana darılmış olabileceğim aklına gelmemeli. Biliyorsun (hiç olmazsa tahmin edebiliyorsun) ki hayat düzenim pek iç açıcı değil. Bunun en kötü yanı sanırım beni birçok alanlarda atalete, vazgeçmeciliğe sürüklemesi.

Çalışma (iş) düzenim yorucu olmasa bile gönlümce okumayı ve yazmayı engellediği için oldukça sinir bozucu. Bütün bunların genel nedenleri var elbet.

Yurt dışına çıkabilmeyi esas sorun yapamıyorum kendime. Çünkü bunun hiç mümkün olamaması söz konusu. Bu yüzden burada, bu köşecikte hayatımı yıkmamakla karşı karşıyayım. Bana kalırsa senin, benim yurt dışına çıkma işimde pek öyle üzülmene gerek yok. Olmazsa olmaz ne yapalım. Yargı yolunu denemedim. Artık güvenilir bir yol yok, tek çare iyi niyeti bazı adamların. Varsa... Seni İngiltere'de

*1972

sanıyordum. Yazışım biraz da ondan gecikti.

Sana nasıl açıklayıcı bir mektup yazsam ki! Neyi yazsam?

Belki senin söylenecek birkaç sözün vardır. Renkli bir ortamda olduğun düşünülürse. Mektup, benim için biraz avuntu, biraz gönül ferahlığı haline girebilir. Okuduklarından, karşılaştıklarından boşver! Bahsetme! Ve bana kalırsa Avrupa için uzun vadeli bir program yap. Buraya dönüşün ne sana, ne bir başkasına yarar sağlamayacak. Bunu içtenlikle söylüyorum. Zaman zaman senin burada olmanı istiyorum, konuşacak hiç kimsem yok çünkü. Ama bu da saçma! İnsanın konuşacak şeyi yoksa konuşacak kimsesi de yoktur.

Şimdilik bu kadar.

Sevgiler

İSMET

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 33. mektup

7 Ağustos 1972
Paris

Sevgili İsmet,

Bilmiyorum, Ankara'da mısın? Ne yapıyorsun? Nasıl para kazanıyorsun? V.b.

Destanımdan parçalar gönderebilirdim sana. Tümüyle sürpriz yapmak istiyorum. İşin kuramsal yanı (ki başlangıçta çok zorlamıştı beni) çözümlendi. Her şeyi yerine koyabiliyorum. Kafam gitgide aydınlandı okuyup düşündükçe. Kemalizm, v.b. Anlıyorsun..

Fakat şiirselliği yitirmemek için çok çalışmam gerekiyor. Ses uyumu, görüntü ve anlatı dengesi, v.b.

Bunun ötesindeki somut çabalardan söz etmeyi isterdim. Türkiye'yi izliyoruz buradan. Bu konuda bir eksiklik söz konusu değil.

Destanın yanı sıra, şiir çeviriyorum arada bir. Okuyorum. Sinirli ve yorgun olmama karşın, nevrastenim azgın değil. Okuyabiliyorum, çalışabiliyorum. Yıllarca (özellikle askerlik sırasında, Trabzon döneminde ve daha önceleri) tek satır okuyamadığım dönemler olmuştu.

Destan dışındaki şiir denemelerimde istediğim düzeyi tutturamıyorum. Bir kaç tane iyi sayılabilecek şiir var. Fakat onlarda da aksayan tek tük yanlar canımı sıkıyor. Zaten nerede yayınlayacaksın? Hiç değilse çeviri şiirleri yayınlayabilecek bir yer olsa. Dün gece Fernando Gordillo Cervantes adında 27 sinde öldürülmüş Güney Amerikalı bir şairden bir kaç küçük şiir çevirdim.

Biri:

Şimdi biliyorsun onun öldüğünü
Biliyorsun nerdedir mezarı kardeşinin
Ve biliyorsun ona bir gömüt töreni yapılmadığını
Çünkü

Kalbindir onu örten tek toprak
Bütün günlerimiz bundan böyle
Onun mezarından fışkıran çiçeklerin içinde
filizlenecek.

Nihat'ın kitabında çok sevdiğim şeyler var. Bunları uzun uzun yazmıştım kendisine. Yazık ki mektubum hâlâ ulaşamamış. Nihat'ı çok uzun süre tutabilirler diye kaygılıyım.* Yunanlı'nın "Sorgu"sunu okudun mu? "Savaş sonrası kuşağı yok etmek için planlı bir girişim bu" anlamında bir şey söylüyordu kitabın sonuna doğru.

Türkçe ders vererek para kazanıyordum. Ölmeyecek kadar. Şimdi kötü durumdayım yine. Üstelik gelecek yıl nerede ne yaparım, bilmiyorum. Uzun erimli bir bağlanmaya niyetinde olmadığım için, zorluk çekiyorum. Yoksa iş bulmak çok ta dert değil.

Necmiye Yannis Ritsos'tan gerçekten çok nefis çeviriler yaptı. Ritsos büyük bir şair. Halkın ayrıntılarını yazmada..

Gelecek yıl başında 100 soruda dizisi için Rus edebiyatını hazırlamak için anlaşmaya vardık yayıneviyle.

Puşkinleri okudun mu? Nevzatları görüyor musun? Memet'i neyle suçluyorlar ve durumu nedir? Murat?** Bunları mümkünse tek tek yanıtlamanı diliyorum. Abdullahı görmen*** mümkün oluyor mu? Bana Süheyla'nın adresi en kısa zamanda ulaştırman çok önemli. İlkay'dan ne haber?

---

*Nihat Behram'ın "Hayatımız Üstüne Şiirler"i toplatılmış, Nihat tutuklanmıştı.
**Memet Sönmez ve Murat Belge
***Abdullah Nefes hapiste.

"Yıkılma Sakın"larla başlayan bir dizi öğüte gerek var mı? Türkiyeliyiz. Çağımızı yaşıyoruz. Bu böyle. Ona en çok yaraşır olmak. Halkımıza. Onun büyük geleneklerine. Sabır. Başkaldırı. Yüce gönüllülük..

A. Baykal

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 28. mektup

*21 Eylül Ankara**

Dostum,

Geziye çıkmadan aldım mektubunu. Hemen yazmak istedim. Gezim sırasında yazarım dedim. Dönüşte hemen yazayım dedim. 40 günü geçti. Bu 40 günü sana yazabilseydim çok iyi olurdu. Ama biri ötekini nakzeden günler bunlar ve zor birini bile yazabilmek.

Yıllık iznimin bir bölümünü Akdeniz'e inerek geçirmek istiyordum. Çeşitli kıyı kasabalarına uğrayan gemi seferleri var, onlardan biriyle yola çıktım. Mersin-İskenderun-Alanya-Antalya-Finike-Fethiye-Marmaris-Bodrum. Gemiyi bıraktım burada, oysa biletim İzmir'e değin ulaştıracaktı beni. Sana hiçbir şey yazmamış gibiyim dış görünüşte. Oysa yukarıdaki

*1972 olduğunu tahmin ediyorum.

cümleyi yazarken yüreğim inip kalkıyordu, beynim karıncalanıyor, öz geçmişim, tasarılarım, yaşadığım her şey... Üç gece Bodrum'da yattım. Dört gün İzmir'de geçirdim ve Ankara. İşte gezim bitti. Bunun amacı neydi? Anlamı neydi? Bunları yazamıyorum. O sahil kasabalarının bir çoğunu ilk görüyordum. Güzel mi, çirkin mi ilgilendirmiyor bu temelde. Yalnız denizin hayatıma girdiğini söyleyebilirim. Denizin farkına vardım ve denizin benimle önemli bir alış verişi olduğunu gördüm, öğrendim.

Mektubun önümde. Şimdiye dek yazdıklarım, senin mektubunun havasından uzak. Ne sıkıntı, ne utanç veriyor bu bana. 40 gün içinde senin yakınlığına gerek duyduğum anlar oldu. (Ama yine mektubunun havasına giremiyorum)

Şiirler? Yakmadığım iki şiir kaldı. Ötekilerden ayrı yerdeymiş. Daha doğrusu son biçimlerini aldıkları için temize çekmişim onları. 10 Eylül günü bütün kitap hazırlığımı yaktım. Sabahtı. Arkamda yarım kalmış hiçbir çalışma bırakmak istememiştim. Niye saklamalı. 7 yıl sonra yeniden kendine kıyma psikozuna girdim. Aysel* Ankara'da olmamış olsaydı...

Senin mektubunun havasından uzak. "Yüce gönüllülük"? "Ona en çok yaraşır olmak"?

Sonra işimden istifa ettim. Adım atacak, dokunacak takatım kalmamıştı. Şimdi bu mektubu yazacak kadar gücüm var. Bu yıl üniversiteye gireceğim. Avutucu olacak benim için. Birkaç yılımı ancak böyle geçirebilirim.

---

*Ablası.

Mektubundaki soruları sırayla yanıtlıyorum: P Korovessis'in kitabı bir yıl önce "The Method" adıyla elime geçmişti ve okumuştum. Bence iki ülke arasındaki benzerliklerden çok, ayrılıklar önemli. Türk insanının dramı, toplumun küçük burjuva katmanında yürürlükte olan değer yargılarının insafsız, ezici, buñaltıcı özelliklerinden doğuyor. Bunu açıklığa kavuşturmak. Röportajlar döneminde yaşıyoruz. Bu beni tedirgin kılıyor. Sanatçılar, gazetecilere, gazeteciliğe fazla prim veriyorlar. Çoğunluk zaten her şeyin bayağısına teşne...

Puşkinleri senin daktilo kopyalarından okumuştum. Nevzatları görmüyorum. Kimseyi görmüyorum. Kimseyle ne yazışıyor, ne de anlaşıyorum. Memet'i* neyle suçladıkları henüz mahkemeye çıkmadıkları için resmen bilinmiyor. Murat da aynı durumda. Durumlarının parlak olmadığı söylentileri de var. Rahatlarının iyi olduğu da söyleniyor. Abdullah'ı** hiç göremedim. Bir ay önce Adana'ya naklettiklerini öğrendim. Süheylâ için en uygun adres Ümit'e yazmandır. (Ballıbaba sk. 92/4 Küçükesat) İlkay'ın bugünlerde bir çocuğu olması gerekiyor. Belki doğmuştur. Çalışıyor o da bir büroda. Aysın ise Fakülteyi bitirdi.

Oldu mu mirim. Ne sorduysan yanıtladım. Fazladan bir şeyler eklemek içimden gelmiyor. Temel sorunların yarattığı çelişkilerden kurtulabilmiş değilim. Optimist değilim. Palavraya karnım tok.

Duygularım, iç güdülerim, tasarılarım. Her şey büyük

---

*O sırada (Murat Belge, Nihat Behram vb) birçok arkadaşımız gibi tutuklanan ressam Mehmet Sönmez.

** Abdullah Nefes

bir karmaşayla üstüme çullanıyor. Hayat karşısında acıdan çok bulantı duyuyorum bu bir gerçek. Bazı önyargılar adına yalana sapmak benden uzak olsun.

Yalnızım ve en kuvvetli tarafım da bu.

Nasıl yorumlarsan yorumla.

Hoşçakal

İSMET ÖZEL

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 34. mektup

*29 Kasım 1972**

Sevgili İsmet,

Neden böyle olduk, bilmiyorum. Silkinmemiz gerektiğini düşünüyorum. Üstelik senin için daha kolay bu. Şiirinde yeterince sertlik vardı. Bunu sürdürmelisin. "Röportajlar döneminde" filan olduğumuza inanmıyorum. Üstelik güzel şeyin her zaman alıcısı bulunacaktır. Yılmaz'ın -Umutta- Bekir Yıldız'ın -Sahipsizler-de. senin -Kalk Düğüne Gidelim-de -Aynı Adam'-da yaptıklarını sürdürmek- Yapılması gereken bu. Bunu yapmamız gerektiğine inanıyorum. Bunun için

*A. Behramoğlu'nun bu mektupla başlayan mektupları, Rus edebiyatı üzerine çalışma yapmak üzere gittiği ve 1.5 yıl kalacağı Moskova'dan yazılmıştır. Mektuplar İsmet Özel'le Paris üzerinden (Necmiye Alpay'ın aracılığıyla yapılıyordu.

çalışmalıyız. Halkımızı daha çok kavramak. Onun çocuğu olduğumuzu bilmek. Yıkıntılarımızı hayatımızın sonuna kadar taşıyacağımız artık belli /Mektubunda kendin için söylediklerini kendim için tekrar edebilirim./ Bunların bilinçle epeyce düzene konulabileceğine inanıyorum. Uzlaşmak değil, eğitilmek./ Devrimci felsefeyi daha çok kavramamız gerektiğine inanıyorum. Bir de kendi halkımızın tarihini.

Karamsarlığını suçlamak aklıma bile gelmiyor. Tersine. Ama acılarının seni olumluya doğru sarsalamasını istiyorum. Olumlu, daha iyi şair olmaktır. Kendine inancını yitirmemektir. /Yaraların kabuğu kolayca kaldırılıyor/ diyen sensin. İşte olumlunun yolu. Bir şair için çeşitli olanaklar vardır bunu başarmakta. -Halkın doğurgan dünyası-na dalmayı başarmakta. Hayattan istediğin nedir? İntiharın çözüm olduğunu hiç sanma. Lütfen sakince çalış. Doğru dürüst ilişkiler kur. Canın isterse bağır, kavga çıkar, hapse gir. Ne diye kendini kısıtlıyorsun? Kadınsa (bu konudaki sıkıntını çok yakından bilemiyorum) bu, söylemekten irkilmiyorum, bazan genelevden biri bile olabilir. Ya da, ne bileyim, sokakta bir kadın. Denemek, cesur olmak gerekir bu konuda da. Sağlıklı, insanca bir beraberliğe kadar, bu gibi ilişkiler de yardım edebilir insana. Hiç değilse bunaltının saçmaya varmasını engeller. Sıkıntının artmasının soyutlanmakla ilişkili olduğunu sanıyorum. Hayatla maddi ilişkiler kurmak çok önemli. Hayatımızda kadınların çok önemi var. Bunu küçümsememeli. Mutlak bir şey aranmamalı. Somut, pratik ilişkilerden korkmamalı. Sana ahlâksızlık önerdiğimi sanma. Bilmiyorum,

daha pratik ve cesur olmak gerek, işte bu. Günün birinde Margarita* çıkarsa karşına elbette her şey daha güzel olur. Ama onu aramak niye. Üstelik belki o da bir düştür. (Onun bir düş olduğuna inanmıyorum. Margarita'ya hak kazanmak gerek belki de -Usta- olmak yani. Belki de asıl sorun bu.)

Sana kendimden, yazdıklarımdan söz etmek istemiyorum. Biraz meczup gibi çalıştığım, hatta yaşadığım doğru. Olup bitenleri yargılayamıyorum. Sadece; yakın tarihimiz konusunda çok ve ilginç şeyler okudum. Bu, bugünü kavramama yardım etti. Hazırladığım uzun şiiri mutlaka bitireceğim. Tarihçi olmadığıma pişman değilim. Olayları bir şair olarak kavramak ve belirtmeye çalışmak, heyecanlandırıcı. Bunun dışında zaman zaman yazdığım şiirleri cesaretle ortaya çıkarmayışım; içtenlik dozajını tam tutturamayışımla -gerisinde kalarak değil, ilerisine geçerek- ve bir de Türkiye'deki pratik hayatı iyi kavrayamayışımla ilgili. Buna karşılık, iyi şeyler var bu şiirlerde. Daha açık sözlü, halkımıza, insanlara daha yakın bir şair olmak istediğim doğru. (Bir de, biçimi daha çok önemsemeye başlıyorum belki. Sözcükleri daha titiz seçmek-) Beni şair kılan özellik bundan daha başka bir şey, biliyorum. Bu konuda senin ustalığına erişmeye belki Nihat aday görünüyor: O aşk ki bana yalnız narinlik- Nihat'ın şiirlerini nasıl buldun, bilmiyorum. Önemli bir aşama yaptığını kabul etmelisin. /Dökecekse körlerin alfabesini/ Nihat'ın şaşırtıcı, sarsıcı şiirler yazabileceğini düşünüyorum.

---

*"Usta ile Margarita" Bulgakov

Yazdığın şiirlerin hiç değilse bir tekini yine de görmek isterdim. Ben bu kış Fransa'da olmayacağım. Türkiye'deki öğrenimime ilişkin bir çalışma için. Bir edebiyat tarihi hazırlayacağım. 100 soruda dizisi için. Destanı bitirmek, v.b. İşte böyle. Kaldığım yurt odasından kederli bir kış manzarası.. Yapraksız ağaçlar. Kirli, durgun gök. Kargalar.

Sana umutlu ol diye bağırasım geliyor. Bunun için ne kadar çok sebebin olduğunu biliyorum. Üniversiteye girmen tasarısını doğruluyorum. Mutlaka gir. Keşke edebiyatla doğrudan ilgili bir konu seçsen. Örneğin İng. Filolojisi. Felsefe ya da, bilmiyorum, bir ara düşündüğün -etnoloji- gibi konuların bir süre sonra sende yeni sıkıntılara yol açmasından korkarım.

Okuyor musun? Ben yeniden romanlar okumanın tadına varıyorum. Tabii, şiirler de.

Sevgiyle, özlemle dostum.

Paris'e yazacağın mektuplar elime geçecektir.

Ataol Behramoğlu

Sana kendimi nasıl anlatsam? Mutlu olduğumu mu sanıyorsun? Budalalığın, tam bir umutsuzluğun eşiğindeyim belki. Yeteneğimin az olduğu düşüncesi, beni nasıl kederlendiriyor. Yine de sağlam biri olmak istiyorum işte. Hiç değilse, bilgili. Dostluğa, uyarıya nasıl ihtiyacım var. Şimdiye kadar buralarda yaptıklarım, olumluya, bir şey öğrenmeye dönüktü. Yine öyle olacak. Oportunistçe yaşamak benden ırak olsun.

Halkımın içinde onlardan biri gibi sessizce yaşayıp ölmeye hazırım. Kavgada söyleyecek sözüm her zaman olacak.

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 29. mektup

*Tarihsiz**

AKDENİZİN UFKA DOĞRU MORA ÇALAN MAVİSİ

Kim yeni terleyen bıyığına, sakalına sevdalanmışsa
Ölünceye kadar bu daireden dışarıya ayak atamaz.
Hafız

Yaz günleri beni hatırlamıyor.
Salgılı bir hayvanla bitişiyorum yaz yaklaşınca
yayılıyorum ortasına sevgili tüylerimin
geniş uykulardayım, muazzam uykularda
yılların zulmünden haberim yok
ne de süzgün taşralı kızlar korosundan
geçiyor hazza yatkın dudaklarıyla gece
canımın ilmekleri arasından.

Beni artık kimseler arayıp da bulmasın

* 1972 sonları olmalı.

beyaz harmanilerin göklere açık sofrasında
yıktığım saltanatın dizinde inlediğim
aşkın en tabanında yattığım anlaşılmasın
çünkü ben çok gizli bir yanlışın
dehşetengiz yeteneğini ölçmek için
yepyeni bir hata için iniyorum Akdeniz'e
Meryemoğlu sanıp ben zavallı ademi
çarmıha çaktılar orda çok zaman önce.

Çok zaman önceydi ki otobüsler
mermer sütunlu şehirlerden sahil çardaklarına
nice yılgın havarilerle gidip geldi.
Hepimiz, yani taflan çiğnemekle güzelleşen çocuklar
havariler karşısında harami
gövdesindeki hayvan kabarınca mecalsiz
kutlu bir tan çıkarmayı denedik
kayser makinasından
anneler
sevecen gözyaşlarıyla korurdular bizi.

Bizi sen ey beyhude ve baygın duyguların yırtıcısı
sen ey loş çalgıları uykulardan çıkarıp
bahçelerin hayatına yerleştiren esrar
bizi bırakmıştın.
acı güller salınırdı kanımın raddelerinde
ve ben güneş altında bize kendini öptüren neyse
gece onun kimlerle buluştuğunu araştırdım

o zaman yalın yürek kaldım şiddetin çölünde
aldanışların çölünde korkudan
denize dilimi soktum ayaklarımdan önce.
Bu kadar, bu kadardı Akdeniz
aslı yokmuş dinlediklerimin
eski moda güneş sanrılarından
bir şair cesedinden hiç farkı yok denizin.

Yok ve yaz günleri beni hatırlamıyor
boğulmuş hüznü gösteriyor bana memelerinden
geçiyorum bir yakıcı maviden derinleştirilmiş mora
geçiyorum ayaklarım altında kumları hıçkırtarak...
Kara yaz! Karanlık yaz! Kararan vücutlardan
rıhtıma varmayan ceset elbette hatırlanmaz!

İSMET ÖZEL

Sevgili Ataol,
Bilmem mektubuna bir cevap niteliği taşır mı bu?

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 30. mektup

15 Aralık 72, Ankara

Sevgili dostum,

Şimdi şiir çalışmasına ara verip sana yazmaya koyuldum. Elbet belli bir sıkıntıyı dile getirerek başlayacağım. Üzerinde çalışmakta olduğum şiirin adı "Tahrik" Adından da anlaşılacağı gibi birtakım kişilere bir şeyler söylemeyi amaçlayan bir metin. Yani açık ve kolay anlaşılır olması en güçlü yanı olacak. Ama ne gezer! Yazdıklarıma bakıyorum, bunların uzmanca incelenmesi gerektiğini, ancak böyle bir emek sonucu okura mal olabileceğini görüyorum. Ve bu bana gerçek ve somut bir acı veriyor. Neden daha açık yazmadığımı sorabilir, ya da biraz düşünüp bu sorudan vazgeçebilirsin. Ben sorulmuş kabul edip söyleyeyim: Önce açık yazamıyorum. Kendi kafamda belli bir olgunluğa erişmiş bir şiirsel düşünceyi açık söylemek niyetiyle kâğıda döktüğümde yani karmaşık olmayan bir mantık dizgesini yansıtacak bir deyimleme kalıbına döktüğüm zaman görüyorum ki söylemek istediğimden çok uzaklaşmışım. Hatta bazan bu yol bayağı bir anlatıma şapkamı çıkarmam anlamına da geliyor. Anlatım aleladeleşince, düşüncenin üstün düzeyini koruması (şiirde) bence imkansızdır. Ama öteki yazı sanatlarında bunun yapılabileceği kanısındayım. İkinci nokta: Benim zihnimden taşan ve okuyucunun zihninde oluşturmaya çabaladığım (düşünce, duyarlık, imge) yalın değil. Yalın olmayışı gerçek ve düşsel oluşunun kanıtı değil. Tersine son derece somut ve fakat geniş kapsamlı ve içeriği zengin. bu da onun dilde biçimlenişinin yalınlığını engelliyor. Şiirlerimi gönderdiğim zaman bunları somut olarak göreceksin. Sanıyorum 15 gün sonra postalayabilirim onları sana ve senden beklerim diyeceklerini.

Şimdi öğrenciyim. Düşündüğün gibi filoloji okuyorum. Ama İng. değil Fr. Bu düzenden de hoşnut olduğumu rahatlıkla söyleyebilirim. Yazabilmenin getirdiği psikolojik bir olumluluk demeli. Kötü bir öğrenci olmadığımı da eklemeliyim. Önümüzdeki yıl bu dili edebiyata girecek ölçüde bilmiş olacağımı umuyorum. Bana Necmiye'nin adresini ulaştırabilirsen ondan belki bu dil çalışmalarıma yardımcı olacak kitaplar isteyebilirim. (Sen kışı Fransa'da geçirmeyeceğine göre)* Belki buraya kadar yazdıklarım sana sıkıntılarımla ilgili bir şeyler de anlatmıştır. Bir ay öncesine oranla fevkalade iyiyim. 29 yaşında olmama rağmen öğrenciliğin tadını (belki eskisine oranla daha iyi) duyabiliyorum. Oyalanmak; ödev, sınav v.b. en azından teselli ediyor. (avutuyor diyebilirdim, özellikle demedim) Kadın konuşunda söylediğin dostça sözler ne yazık ki hedefini bulamadı. Bu, bana ait büyük, önemli bir sorun. Tartışılması da, sanıyorum mektup çerçevesinde başarılamaz. Ve bana umutlu ol diye bağırmanın ötesinde, umudumu yıpratan şu çürük ve zavallı insanlar sürüsünün çirkefinden en az zarar görerek yaşanabileceğini bir kez daha söyle yeter. Ben, ülkemiz bu koşullar altında olmamış olsaydı, böylesine şaşkın, delirtici bir ruh durumu içine düşmezdim. Kendi kişiliğimle dünya arasındaki alışveriş son iki yıl içinde öyle karmaşık öyle ağır sınavları gerektiren bir olgu idi ki, bunun önemli sonuçlarından biri yaşamak dediğimiz sürecin benim tarafımdan artı puanla sonuçlanmasının, bağırıp kavga

* 1973 başlarında bir bursla Sovyetler Birliği'ne gitmem sözkonusu idi. Yanılmıyorsam Şubat 1973'de gittiğim bu ülkede 1.5 yıl kadar kaldım.

çıkarmaktan çok, çalışıp ürün vermek ve dayanıklı taşlarla örülmüş bir insan yapısına katkıda bulunmakla mümkün olacağını görmemdi. Kendimi aldatmaktan kaçtım ve pişman değilim. Kendime olan aşırı güvenimin verdiği zarar hiçbir zaman kârımı aşmadı. Ama iş kendi kendine bitmiyor işte. Superman'e inanmıyorum. İnsanın "super" başarıları "occasional" hayatından doğuyor çoğu zaman. Ama öte yandan iradeye insanın gerçekleştirilmesinde önemli bir pay tanıyorum. Ve bütün çabam bu payın sağlayacağı olanağı sonuna dek kullanabilmek. Bütün bunları hem senin, hem kendimin sıkıntıları için söylüyorum. Önce elimizden geleni yapabilmek. Savaşmak yani. Sonra acıyı üstümüze yüklememek. Çünkü acı dışarıdan bir şeydir. Bizden neşrolmuyor o. Belki yansısı üzerimize öylesine etkimiş oluyor ki acılarımız diyoruz, oysa doğru kelime *acılar*dır. Bir de varolan şeyi, yürüyen ve tökezleyen dünyayı gözlemek onunla hemdem olmak var ki, bunu elimdeki son dört şiirle ortaya koydum. Bu, kitabın birinci bölümüdür. Ve benim için atlanmaması gereken önemli bir gerçeği içermekle birlikte sürekliliği kabul edilmeyen, önerilmeyen ve sonraki şiirlerle nedeni ortaya konulacak bazı şeyler.

Biliyorum ki yazdıklarım yeterince açık değil. Ancak yapılacak şeyin ne olduğunun sınırlarını çizmemekle birlikte, ne yaptığımı biliyorum. Yazmakta olduğum şeyleri bile bile yazıyorum. Bana lütfen sık sık yaz. Sana daha kolay yazacağımı sanıyorum, artık. Okuyamıyorum. Okul ve şiir çok zamanımı alıyor.

Şimdilik hoşçakal, sana diyeceğim tek şey yaptığın şeylerden zevk almandır. Çünkü ben ancak böylece yaşayabildim, yaşayabiliyorum. Sevgiyle kucaklarım.

İSMET ÖZEL

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 2. kart

21 Aralık 1972

Sevgili İsmet,

Düşüncelerimi çok kötü ifade ettiğim bir mektup yazdım sana. Buradaki bir takım kaba deyimler için bağışla beni. Üstelik çözüm yolu gibi önerdiğim şeylerin çözüm filan olmadığını da biliyorum pekâlâ. Yeni yılda olabildiğince mutlu olmanı dilerim. Özlemle gözlerinden öperim.

Aykut Baykal

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 35. mektup

4 Ocak 1973

Sevgili, değerli dostum,

Şiirlerin konusunda söylediklerini anlıyorum ve doğruluyorum. Sadece şiirde değil, öteki yazı sanatlarında da anlatımın "aleladeleşmemesi" gerektiği kanısındayım. Şu mektupta bile.

Yalınlık, belki daha başka bir şey. Burada, sanıyorum, şairler arasındaki farklar söz konusu. Lorca'daki -şiirsel düşüncenin- yalın olmadığı söylenebilir. Neruda için, Aragon için, hatta Eluard için de çok kez söylenebilir bu. Buna karşılık, Brecht'te neredeyse matematiksel bir yalınlık var:

And what did the soldier's wife receive
From the ancient capital, Prague?
From Prague she received her high-heeled shoes
Greetings, good news, and her high-heeled shoes
She received from the capital, Prague

And what did the soldier's wife receive
From Paris the city of light?
She received from Paris a silken gown
'Twas the talk of the town, the silken gown
She received from the city of light.

And what did the soldier's wife receive
From the Russian land of snow?
She received from Russia her widow's weeds,
For her grief she had need of those widow's weeds

She received from the land of snow.

Bu şiirde bence aleladelikten eser yok. Buna karşılık, alabildiğine yalın. Kurgusuyla, taşıdığı ve uyandırdığı şiirsel imgeyle, tümüyle.

Bu konuda bence, bir genellemeden çok, şairin kendi içiyle tutarlı olması önem taşıyor. Şiirlerindeki -karmaşık mantık dizgesi-nden kaygılanmak için bir neden yok. Şiirsel düşünce -somut, geniş kapsamlı ve zengin içerikli- olduğu sürece. Hatta şiirsel düşüncenin zaman zaman soyutlaşmasından, düşselleşmesinden bile kaygılanmak için bir neden yok.

—Beyaz bir şiir için artık

Tüfeğimi doğrultuyorum— (bir yanlışlık yaptıysam bağışla)

dizelerine, bir okuyucudan gelen yanıtı unutma:

—Beyaz bir şiir için artık

Tüfeğimizi doğrultuyoruz— Okuyucu, sanıyorum, her şeye rağmen, sanıldığından daha yetenekli, daha kapsamlı. Yazdığın, yazmakta olduğun şiirin değerli olduğu kanısındaysan; ve şiirsel düşüncenin -diyelim şiirsel olmayan karşılığı- alanında, beyninde bir açıklık, aydınlık, alabildiğince bir uygunluk, tutarlılık varsa, gerisi biraz kendiliğinden geliyor. En karmaşık gibi görünen şiire de ulaşabiliyor okuyucu.

Şiirlerinde, ben kendi payıma ve bir okuyucu olarak, aşılmaz bir zor anlaşılırlık görmüyorum. Tersine, insana birden çarpan bir coşku. İnceliklerle dolu bir şiir. En değerli yanı

da o. Aklıma, bilmiyorum anlatmışmıydım, bir başka olay geliyor. -Halkın Dostlarında- çıkan "Mazot" şiirini okurken, Bekir Yıldız'ın nasıl etkilendiği. Bekir'in o anda dizeler üstünde tek tek düşünmesi olanaksızdı; ama şiirin tümünden taşan duyguyu bir sözcükle, etkilenerek ve coşkuyla özetlemişti- "Nasıl bir sertlik" ya da, anımsamıyorum şimdi, buna benzer bir niteleme. (Üstelik kendisi ve içinden okuyordu şiiri.)

Şiirlerindeki (dilin kullanılışıyla yansıyan incelikler) başka dillere çevrilmesi konusunda güçlük doğuruyor. Bazı sözsel incelikler, salt türkçeye özgü belki. "Yaşamak Umrumdadır"ın güzelliğini anlattığımda; yani -umur- sözünün Türkçede ilk kez -olumlulukla- kullanıldığını ve bunun -yaşam- için yapıldığını söylediğimde; herkes etkileniyor. Ama nasıl çevrilir bu? Bilemiyorum.

Hem koşarak yarattığım sevgiler vardır
Hem körlenmiş sevgilerin acısıyla koştururum

Burada (koşturmak) fiilindeki (belki yazarken senin de düşünmeden uyguladığın bir inceliği- bu şiiri çevirmeye uğraşan arkadaşın karşılaştığı güçlük sırasında kavradım Koşturmak- fiilinde, körlemesine koşmak, telaşlı ve biraz sarsakça koşmak ayırtıları, Türkçeyle ilgili işte. Üstelik de sözlüklerde filan bulunmayacak bir şey elbet. Fakat az çok şiir sevgisi olan bir okuyucu, hatta hiç okuması yazması olmayan bir Türk köylüsü, bu inceliği dilbilgisel inceliği düşünmeden sezecektir. Buna inanıyorum.

Şiirlerinin uzmansal bir incelenmesinin onları okuyucu-

ya daha çok yakınlaştırmaya katkısı olacaktır elbet. İkinci kitabın üstüne tek bir doğru dürüst şey yazılmayışına şaşırmıyorum. Çünkü Nazım için de yapılmadı bu daha. Belki bu konuda tüm görevler de bize yükleniyor yine. Buraya kadar gelen -edebiyat- dergilerinin kusturuculuğu, açıkça kanıtlıyor bu zorunluluğu. Belli ki zamparası oldukları bir takım kadınlarla konuşma yapan adı şaire çıkmış adamlar. Bir yağcılık, iftira, çirkeflik ortamı. Yeniden toparlanmamız gerekiyor. Edebiyatın, edebiyat için yapılan kavgayla yürütülmesi gerektiğine inanıyorum. Yazık ki, siyasal ortam ekmeğine yağ sürüyor bu çirkefliğin, doğal olarak.

Fransız filolojisine girmen, beklenmedik bir sevimlilik oldu. Fransızcayı alabildiğine kolay öğreneceğine (zaten filolojiye girebildiğine göre, epeyce biliyorsun demektir) inanıyorum. Bu dildeki mantıksallığı da, sanıyorum sevecek-sin. Benim bu dilde, ve İngilizce'de de, başlıca derdim, imlâ. En basit sözcüklerin bile yazılışını unutuyorum. Doğrusu bu da, arada bir mektup yazarkenin dışında bir güçlük doğurmuyor.

Edebiyat tarihi ile ilgili çalışma hoşuma gidiyor, öğretici oluyor. Uzun süredir üstünde çalıştığım -destan- şimdilik bir takım güçlüklerle karşı karşıya. Bu destanın, tamamlanmış olan tek tek şiirleri, ancak bütünlük içinde bir yere oturacakları için, şimdilik göndermeyi gerekli bulmuyorum. Bu kitabı yayınlayabilmek mümkün olmayacak. (2000 dizelik, belki daha da uzun bir şey. Ortalama yüzer dizeden, 18-20 arasında şiir. Bu destanda şiirseli, tarihsel olguların di-

zilişinde tuhaf ve çarpıcı olan şeyleri belirtmekle, bir de temeldeki akışı yalınlık ve bütünsellik içinde gösterebilmekle sağlayabileceğimi sanıyorum. Olguların birbirine sımsıkı, inandırıcı bir biçimde kenetlenebilmesi ise, dile, imgeye ilişkin becerikliklere de bağlı.)

Sık sık yazışmamızı ben de istiyorum. Şiirlerini merakla bekleyeceğim. Sevgiyle gözlerinden öperim. Yeni yılda mutluluk ve başarı dileğiyle.

Ataol

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 36. mektup

12.2.1973

Sevgili İsmet,

Şiirlerin geldi; bir süre mektubunu bekledim, sonra belki benden yazmamı beklediğini düşündüm.

Şiirlerin üzerine sağlıklı bir şeyler söylememe-kafamın şu sıralardaki sağlıklı sayılmayacak bir durumu engel. Buna karşılık, çabanı değerli ve genel olarak başarıya ulaşmış sayıyorum. Yaşadığımız günleri vurguluyorsun. Şiirlerden en güzeli- Propaganda. Çünkü öz olarak en yoğunu ve biçimce başarılısı o. "Karlı bir gece vakti..." şiiri çok ta okunsa, yoğun, tek bir izlenim bırakmıyor; unutuluyor. Öteki küçük şiirin ise

biçiminde bir kolaya gitmişlik seziliyor. Ve şiirlerin her üçünde de yer yer aksayan dizeler, hamlıklar var. Belki yanılıyorum. Fakat sonuç; başarılı ve değerli. Yaşadığımız günleri anlatma yolunda yeni bir şeyler yakaladığını sezinliyorum. Bu seni daha yoğun şeylere götürecek.

Bir çok şey söyleyebilirim; en başta da ülkemiz edebiyat ortamının akılalmaz çirkefliği;'ve bu çirkefin en az zararlı kılınması için her cepheden dövüşmemiz gerektiği üstüne. Kafamda bir çok yazılar tasarlıyorum; fakat uzakta oluş ve bir yayın organı olmayışı, yazmamı engelliyor.

Şair olarak benden umudunu kesmemiş olduğunu umarım. Türkiye'den ayrıldığımdan bu yana (yayınlananların dışında) yazılmış bir çok şey var; (destan çalışmasının da dışında). Fakat tümüyle iyi bulduğum bir şey olmadığı için sana gönderemedim. Örneğin, Nihat'ın hapiste oluşu üstüne yazdığım uzun bir şiirin* girişteki bir kaç dizesi içime sinmediği için göndermiyorum sana. Yine bir kaç yeri aksayan fakat ortalarını, asıl gövdesini sevdiğim bir çalışma daha var: Abdullah, Memet, Nihat, Murat.. Bu iki şiiri de bitirebilmek isterdim. Sana, İstanbuldayken yazdığım -biraz oyun gibisine bir çırpıda yazdığım bir kaç şiirden birini yazayım şimdi- çünkü bu küçük şiiri bir değişikliğe uğratmadan çıkaracağım bir kitaba alabileceğimi düşünüyorum. Yukarda sözünü ettiğim şiirlerin içeriğiyle bir ilişkisi olmasa da, şöyle:

---

*"Kardeşim Aylardır Hapiste"

BİR KENTİ BIRAKIRKEN ANIMSANAN

Bir kenti bırakırken anımsanan
Daha çok küçük şeylerdir
Bakkalın borcu ödenir
Ve uzak bir tanıdığa raslanır son anda

Bir kent nedir ve bir insana
Bıraktığı şey nedir bir kentin
Uzayıp giden tozlu yollar
Sonuçlanır yassı dağlarla

Bir kenti bırakırken, alışılmış
Bir şeydir bırakmak bir kadını da
Yürürdün koruluklara
Yüzünü taşıyarak onun

Ve çayların akışında her zaman
Eskiyi anımsatan bir şey vardı
Bulanık olduklarından mı
Yoksa yaz mı eskirdi usulca

Yazlar kentler ve kadınlar
Bir aşkı bırakmanın buruk tadı
Bütün çocukların ve bütün
Şairlerin hep yaşadığı
Sevgiyle kucaklarım.

Ataol Behramoğlu

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 31. mektup

*14 Şubat**

Sevgili dostum,

Yine yazmak aralığını uzattım. Bağışla. Sana dolaylı olarak dört şiir gönderdim. Aldığını sanıyorum.** Düşüncelerini de öğrenmek için sabırsızlanıyorum. Son günlerde yazma sıkışıklığımı gidermek için. (daha doğrusu eskiden beri pek istediğim hızlı ve çok yazma işini gerçekleştirebilmek için) kendi kendime bir karar aldım: Yazdığım şeyin çok üstün olmasını önemsemeden, yazıvermek. Kafamı yokladım olmadı. Yapamıyorum. Yani "bu şiirler de idare edecek kadar iyi" diyebileceğim şeyler yazamıyorum. Çünkü yazdığım her şey beni fevkalade ilgilendiriyor ve ancak beni fevkalade ilgilendiren şeyleri yazabiliyorum, onların da şiir formu kazanabilmesi çok zaman alıyor. Sana yazdığım her mektuba böyle mi başlıyacağım? Yazmaya değgin bir sıkıntıyla.

Şiirleri Memet Fuat'a gönderdim. Basar mı bilmem. Türkiye'de yayınlayacak bir yer yok. Bütün sakıncalarına karşın Yeni Dergi eskiden yazdığım bir yer olarak, bir de tutumunu oldukça tutarlı sürdürdüğü için uygun geldi.

---

*1973

**Fransa'da Necmiye Alpay yoluyla bana gelmiş olmalılar

"Destan"ını merak ediyorum.* Ama tek tek şiirler halinde okumak da istemiyorum onu. Çünkü böyle bir çalışma bütünüyle bir anlam getirebilir okuyucuya. Doğrusu, iyisi de budur. Daha önce yazdım mı bilmiyorum, bu çalışmanda bence dikkat etmen gereken en önemli şey yargıların olgulara baskın çıkmamasıdır. Olgular ve olgulardan okuyucunun çıkarmasına bırakılmış yargılar örerse yapıtını, bu onun dayanıklılığını sağlar. Yani tümdengelim değil, tümevarım uygulanmalı, "narrative" yapıtlarda.

Fransızca çok iyi gitmiyor. Nedeni de yeterince yoğunlaşamayışım. Bu yıl hazırlık sınıfındayım, bu yıldan sonra 'filoloji'ye başlanacak. Onun için sabırsızlanıyorum. İşimden ayrıldığım için de para darlığı çektiğim oluyor. Annemin dul maaşı eve yiyecek bir şeyler girmesine az çok yetiyor. Ama kitap vs. için para yok. Bunu pek önemsediğim de söylenemez. Paranın gerekli olduğu zamandan bu yana hep parasız oldum. Kendimi birçok harcamalardan alıkoymaya alışığım. Ama toplum içinde yaşamak zorluğu var elbette. Asıl çektiğim sıkıntı, kendi mantık düzenime yakın dostumun olmayışı. Belki bir kuşak sorunu bu. Ama bizim kuşağın adamları, her kuşakta olduğu gibi ya eridiler, ya da içerdeler. Gençlerle anlaşıyorum zaman zaman. Ama onların da yeterli içtenlik gösterdiklerinden kuşkuluyum. Kaçınılmaz olarak ağabey oluyor insan. Bu da önemli bir engel...

Bazan öyle oluyor ki bir şeyler söyleyecek, dinleyecek

---

*O yıllarda çalıştığım "Mustafa Suphi Destanı"

insan için kuduruyorum. Bir tavır, bir bakış, susuşun bile yeterli olacağı zamanlar bunlar. Çektiğim sıkıntının nedenini iyi biliyorum: Çok duyarlı olmak. Yaşadığımız siyasi ortamın en öldürücü darbesi bana, benim gibilerin üstüne indi. Pahalılık da artıyor.

Kitaplığımı sık sık yokluyorum. Okuduklarım, okumadıklarım arasında beni saracak hiçbir sanat eseri bulamıyorum. Ama bir bilim kitabı, ekonomi yahut toplumbilim daha doyurucu geliyor. Hep böyle oldu zaten. Belki bencillik: Sanatsal yaratının bende mevcut olduğunu peşinen kabul edişten ve kafamın bilgiyle dolmaktan başka şeye gereği olmadığına inanıştan.

Mektubunu bekliyorum. Şiirlerim hakkında uzunca yaz. Senin desteğin (eleştiri ve yergilerinin önemi de dahil buna) beni her zaman ileri götürdü.

Sevgiler

İSMET

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 37. mektup

1.3.1973

Sevgili İsmet,

Dördüncü şiirin de geldi. Bunları bana ulaştırdığın için

teşekkür ederim. Şiirlerin hiç biri şu anda yanımda değil okumaları için arkadaşlara verdiğimden.

Bu son şiirlerinde yaşadığımız günleri anlatma çabası önemli bir şey. Bunun simgeselliğe bulaşmaması da güzel. Bir çok şair bu yönde şimdi. Kızım sana söylüyorum gelinim sen anla kabilinden şiir yazıyorlar. Dergi sahipleri de M. Kemal'in gençliğe seslenişini ya da Fikret'in şiirlerini basarak bu türden bir kahramanlık gösterisinde bulunmuşlardı.

Bu şiirlerinde bence bir savrukluk; biçimde birbirini tutmazlıklar var. Kitabındaki şiirlerinde biçimlerin bütünselliği vardı. Bu, duyduğun şeyin pürüzsüz olmasıyla ilgiliydi sanırım. Bu şiirlerde ise biraz zorlama bir çoğaltma havası var. Bu da biçimdeki sarsıntılarla yansıyor. Yazık ki örneklerle pekiştiremeyeceğim şimdi bu yargımı. Örneğin "Yaşamak Umrumdadır" "Aynı Adam" "Kalk Düğüne Gidelim"in bitişlerini düşün. Bir solukta biter bu şiirler. Bitişin şiirin tümünden ayrılığı düşünülemez. Oysa bu son şiirlerde örneğin "Propaganda"da bitiş sanki şiire sonradan eklenmiş, ya da biraz zorlanarak eklenmiş gibi. Bu şiirlerde biçime ilişkin sarsıntıları sanırım sen de seziyorsun. "Karlı Bir Gece Vakti Bir Dostu Uyandırmak" şiirinin havasını şu anda yine unuttum. Bu şiir sanki bu tek dizeyi yerleştirebilmek için yazılmış gibi.

İlerdeki bir mektupta (Şiirler tekrar elimde olduğunda) biçime ilişkin düşüncelerimi örneklerle yazarım. Bu şiirlerde biçime, imgeye ilişkin olumlu bir şey var buna karşılık. İmgelerin daha somutlanması gibi bir şey belki... "Baktılar gözlerinde zindanlarla.

Bir de bazı yeni anlatım arayışları: Şiirin senin daha çok imgeye dayalıydı. Bir düşünceyi anlatan şey, bir imgenin güzelliği olurdu. Bu şiirlerde imgeden bir uzaklaşma var. Söyleyişte daha bir somutluk. Önümüz ilikli Ayakkaplarımız bağlı- gibi bir dize. -Gözleri camekânlarda / Gecenin geldiğini saatlerine bakarak anlıyorlar- v.b.

İmgesel bir güzellikten çok; bir düşüncenin yoğun bir biçimde anlatılması var bunlarda. Şiirsel değer imge güzelliğiyle değil, düşüncenin yoğunluğuyla, eleştirinin keskinliğiyle ilgili bu dizelerde.

Sonuçta, bu şiirleri değerli bulduğumu tekrar ediyorum. Bunları Y. Dergi'de değil, hiç değilse A.da yayınlamanı yeğlerdim. Şundan: Yeni Dergi'nin bildiğimiz, katılaşmış bir havası var. Sürdüğünü söylediğin tutarlılığı bu katılaşmışlığı sürdürmek olmalıdır. A.da ise bir tutarsızlık var buna karşılık. Saçma şiirlerin yanında E. Günçe'nin değerli bir kaç şiiri de yayınlandı. (Simgesellik bunlarda da vardı ya.-) A.'nın daha genç, dinamik bir havası var bence. Yeni Dergi'de yayınlanan şiir, "klasikleşiyor" sanki canlılığını yitiriyor. Dondurulmuş olarak sunuluyor okuyucuya. Örneğin bizim dergide, Halkın Dostları'nda tam tersi söz konusuydu bunun- Her şey tartışmaya açıktı ve orada yayınlanan her şey okuyucuda yankı buluyordu. Hiç değilse tümden Y. Dergi'de yazar olma. A.da ya da bir başka dergide de yayınla. Ya da, bilmiyorum- uzaktan bu konuda karar vermek zor belki.

Parasızlık, tanımladığından daha korkunç bence. İnsanın bütün duygularını, tavırlarını, kişiliğini etkiliyor. Oyun

çeviriciliği (şu sırada yazmak yönünde bir çaban olmadığına göre) bu yönde sana yardım edebilir. Özel tiyatrolardan biri için bir şey çevirmeyi denesen. (Bu konuda Ü. Tamer'in bilgisi, ilişkileri olduğunu biliyorum.)

İnsan ilişkileri konusunda sıkıntı, burada, yurt dışında da geçerli. Belki daha da fazla. Dostlarını seçme hakkın yok çünkü. Türkiyeli kim varsa, az çok ilişkide oluyorsun. Yabancılarla dostluk da, bir an, yetmiyor.

Bir kaç zamandır sağlığım kötü gidiyor. Burada, bir karaciğer hastalığı belirdi. Mide ağrılarına yol açıyor. Bazan da kafam yoruluyor, günlerce bir şey okuyamıyorum. Bu nedenle gerek destan, gerek edebiyat tarihi üstüne çalışma, tekledi. Bu kafa yorgunluğunun psikolojik nedenleri daha çok olmalı. Hayatla uzlaşmazlık, v.b.

Buna karşılık, yurt dışında olduğuma memnunum. Bu, ufkunu genişletiyor insanın. Yararı açık bir şey böyle bir deneyim.

İşte böyle dostum. İnsan zamanla belki daha az hayalci oluyor. Türkiyeden ayrılırken, Avrupada çok şiir yazarım sanıyordum. Yazamadım. Bu nedenle, dönüşte yazacağım konusunda da hayal kurmuyorum. Güzel şiirin nasıl olması gerektiği konusunda bir bilgim var buna karşılık. Ve şiire olan sevgim gittikçe arttı.

Burada çok tirajlı bir edebiyat gazetesinde senden (Aynı Adam), benden (bazı dörtlükler), Nihat'tan (Yalnız Değiller), S. Berfe'den (Bir Dost Bulamadım), Ö. Mert'ten (Cesurum Ey Hayat'tan- parçalar) -şiirleri yayınlanacak. Bu

şiirlerin yanlışsız aktarılması için bende, çeviren arkadaşlar da çaba harcadık. Sonra bir şairin bunlarla biraz uğraşması gerekecek. Şiirlerin son durumuna da bakacağım. Bir şiir yabancı dile çevrilirken nitelikleri daha çok beliriyor. Güzel bir imge, iyi çevirici elinde, her dilde güzel oluyor. Buna karşılık, Türkçe'de gargaraya getirilerek söylenen şeyler, raslantıya yer olmayan bu dillerde hemen açığa çıkıyor. Şairleri ve şiirleri seçen bendim. Örneğin, Berfe'den, çevrilebilecek bir şiir bulmak çok güç oldu.

Bir başka dergide ise, buranın en değerli denilebilecek dergisi, yabancı edebiyat dergisi,* senden ve benden üçer şiir yayınlanacak. Yaşamak Umrumdadır Aynı Adam Kalk Düğüne Gidelim Bir Gün Mutlaka Guevera Yıkılma Sakın (Belki bu son iki şiirden biri yerine Kör Bir'i vereceğim.) Bu şiirleri bizim dili bilen arkadaşlar çevirecek ve buranın (dünya çapında çok tanınmayan) fakat burada özellikle genç kuşaklarca çok sevilen benim de en çok değerli ve bize en çok yakın bulduğum bir şair arkadaş bu çevirileri şiirleştirecek. Yine aynı derginin bu yıl 5. sayısında Bekir Yıldız üstüne yazdığım bir yazı ve benimle yaptıkları bir konuşma yayınlanacak. Bu konuşma da Halkın Dostları'ndan (dergimizi evelsi yıl bu dergide yayınlanan bir yazıdan tanıyorlar. Daha çok Ant'taki oturumun eleştirisi olan bir yazıdan- buradaki Türkolog arkadaşlardan biri yazmış.) ve özellikle Nihat'ın ve Murat'ın durumlarından söz ettim. Konuşma bu açıdan bir duyuru niteliği taşıyacak.

---

*İnostrannaya Literatura

Mektubunu ve varsa isteklerini bekleyeceğim.
Gözlerinden öperim.

A B

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 32. mektup

26.3.1973

Sevgili Ataol,

Her iki mektubunu da -tuhaf bir rastlantı- canımın çok sıkıldığı günlerde aldım. Ve şiirlerim üzerine söylediklerin canımın daha çok sıkılmasına yol açtı. Beni sıkan şiirlerimin bazı yanlarını yermen değil, onları eleştirirken kullandığın yöntemdi. Bence şiirlerime bir okur gibi değil, hele bir şair gibi hiç değil ama alışılmış eleştirmen tutumuyla yaklaşıyorsun. Şiirlerden alıntılarda yaptığın yanlışlıklar da bu yargımı pekiştirmekle kalmıyor onların nasıl titiz bir elden çıktığını önemsemeyen bir havayı yansıtıyor. Aslında ben senin şiirlerimi ilk okuduğun zamanki tutumunu iyi biliyorum. Eskiden şiirlerimin birçok yerini yerer ve sonra "senin şiirin olduğu için iyi"derdin. Şimdi de onları değerli bulduğunu söylüyorsun. Belki aynı gerekçeyle. Ben ise biliyorum ki, "Yaşamak Umrumdadır" şiir kitapta yayınlanıncaya kadar senin dikkatini çekmemiş, askerden izine geldiğim zaman oku-

man için verdiğim "Kalk Düğüne Gidelim" için de hiçbir şey söylemek gereğini duymamıştın. "Aynı Adam"ın ilk bölümünde ise ilk iki mısradan sonra tansiyonun iyice düştüğünü belirtmiştin. Bunlara karşılık eline geçer geçmez heyecanla övgülü bir mektup yazdığın "Sevgilim Hayat"ı üçlü seçmene bu gün almıyorsun. Bence bütün bunların gösterdiği, şiirin (aslında bütün şiirlerin, ama özellikle benim şiirlerimin) şairden sonra okuyucu tarafından zihnî bir muameleden geçirilip yeniden keşfedildiği zaman anlam ve önem kazandığıdır. Bu anlayış çerçevesinde son şiirlerim için söyleyecek birkaç sözüm var: Yaşadığımız günleri vurgulamak, biçiminde yapılan açıklama sen de kabul edersin ki Mona Lisa'nın bir kadın resmi olduğunu söylemek gibi bir şey. Diyorum ki son 4 şiirim, ülkemizde yaşananları şairin résonance'unda duymayan zihne ve yüreğe önemli bir şey taşımaz. Yine söylüyorum ki bütün şiirlerimde olduğu gibi bunlarda da metnin politikaya tercümesi mümkün değildir ve yanlış anlamak için atılmış önemli bir adımdır. Kaldı ki, bu şiirler son iki yıl boyunca yazılmış olmakla birlikte, kurgusal hazırlıklar daha eskidir. Dolayısıyla bildirisi sınırlı bir zamanın sorunları çerçevesinde ele alınmamak gerekir. Kuşağımızın hayat görüşü tartışması içinde düşünülmelidir. Zaten dördü için genel başlık şudur: WE HAVE CHOSEN TO BE POWERLESS CRIMINALS IN A TIME OF CRIMINAL POWER.

Biçim konusunda dediklerine de katılamayacağım. Aslında söylenen şey, söyleniş tarzından çıkar. Bu ikisini

ayırarak bir yere varılamayacağını benim kadar biliyorsun. Ama diyebilirim ki şiirlerimin yeni akıntısı en rahat yatağa ulaşmamış olabilir. Ama yön budur. Yazmakta olduğum şiirler bu 4'üne daha sonra anlaşılma kolaylığı (yöntem açısından) sağlayabilir. Daha önce mısralar arasından parlayan imgeler bence şimdi bir ana imge etrafındaki mısralar biçimini alıyor. Belki de böyle değil. Her neyse; özetle söylenecek tek şey şiirlerim hakkında çok çabuk ve oldukça kesin bir yargıya varman beni tedirgin etti, hatta üzdü.

Henüz şiirlerim hakkında basında bir şey çıkmadı, (Yeni Dergi mart sayısında yayınlandı onlar) çıkacağı da yok. Zaten bunu beklemiyorum.

Oradaki dergilerde yayınlanma işi ne olsa ilgi çekici. Bu dergi ve gazeteden birer tane göndermen mümkün olacak mı?

Senden en önemli isteğim destan ve edebiyat tarihi* çalışmalarını bir an önce bitirmendir. İnan, bunlar insana güven veriyor ve dostluğu pekiştiriyor.

Benim günlerim tekdüze mektep ve ev arasında geçiyor. Henüz Fransızca'yı sökemedim iyice. En büyük sıkıntım bu. Bu mektup bu kadar oldu. Daha iyi mektuplara... Sağlık ve esenlik dilerim. Özlemle kucaklarım.

İSMET ÖZEL

*Rus Edebiyatı Tarihi

İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 33. mektup

*Tarihsiz**

Sevgili Ataol,

Kitabını sevgiyle, muhabbetle okudum.** Uzun süre yazışmayışımızın susuzluğu ile biraz da. Şimdilik yeni şiirlerin hakkında esaslı bir yargıya varmak oldukça güç benim için. Ama yıllar önce ANT'ta yazdıklarımı üç aşağı, beş yukarı tekrar edebilirim.***

Yani içten, dürüst, yürekli... Ama senin kafanda yarattığın ve kelimelerle somutlamamış olduğun şiirin bu olmadığı kanısındayım. Yargın değişmiş olabilir ama, sanıyorum o daha karmaşık, (yani çok geçişli) sınırlarından taşan, serseri bir şiirdi. Benim beklediğim şiir de bunlar değildi doğrusu. Ama senin şair olarak önemini azaltmaz bu. Hem, görünüyor ki sen çok yazacaksın, bu da birçok yönünün yazmakla sağlamlaştırılması demek olur. Oysa ben çok yazamayacağım, sanki mahkûm ettim kendimi buna. Eğer önümüzdeki yaz 4 şiir daha bitirebilirsem uzun bir tembelliğe atmayı düşünüyorum kendimi, son kitabıma kadar. Her neyse...

Bana lütfen yaz. Bir de şu sözünü ettiğin, şiirlerimin yabancı dilde yayım olayının somut belgeleri varsa bir zahmet (mümkünse) örnek sağla bana.

---

*1974

**74 başlarında (henüz yurtdışında bulunduğum sırada) Cem Yayınevi'nce basılan "Yolculuk, Özlem, Cesaret ve Kavga şiirleri..."

***"Ant", 23.11.1969, sayı: 156 "Ataol Behramoğlu emperyalizm bayrağındaki şiiri tehdit ediyor."

Seni sevgiyle kucaklarım daha büyük kâğıtlı bir mektuba kadar hoşçakal.*

İSMET ÖZEL

Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 38. mektup

23.4.75
İST.

Sevgili İsmet,

Kitabını kutlarım. Gönderdiğin için teşekkür ederim. Bu konuda uzunca yazmak isterim.

Kafacığın nerelerde uçuyor, bilmiyorum. Benimki tanımsız. Umutlar, kederler, anlamadığım bir şeyler.

Yazmaktan başka bir şeyin beni kurtaramıyacağını düşünüyorum. Bir de, mutlu olmak istiyorum. Rahat ve olgun olmak istiyorum.

Dudaklarındaki dağ çiçeklerinden ötürü çürükleri savunmak isterim. Belki sana rağmen.

Görüşmek özlemiyle.

ATAOL

*1974 Eylül'ünde Türkiye'ye dönüşümle İsmet Özel'le yazışmamız sona erdi.

ÖZEL ADLAR DİZİNİ

A

A. Kadir 156
Aker, Haluk 13, 41, 129
Akıncı, Uğur 113, 115
Akkan, Oğuz 111
Aksın, Feridun 186, 188
Aksın, Nevhiz 186, 188
Aktan, Alper 30, 31
Alpay, Necmiye 52, 57, 64, 66, 76, 78, 80, 84, 91, 97, 102, 113, 118, 120, 121, 136, 141, 154, 165, 188, 196, 200, 208, 218
Alpay, Yurdakul 30, 31
Althousser, Louis 166
Altıok, Füsun(Akatlı) 98, 100
Altıok, Metin 15
Apaydın, Talip 156
Apollinaire, Guillaume 57, 161
Aragon, Louis 155, 185, 187, 191,211
Arif, Ahmed 114, 116, 131, 133, 138, 144, 149, 190
Arolat, Osman S. 101
Ashwort, Selma 117, 121
Asılyazıcı, Hayati 114
Aslan, M. Ali 84
Aşut, Attila 111
Atatürk, Mustafa Kemal 148, 221
Aybar, M. Ali 162
Aygün, Şerif 99

B

Babeuf, G. 54
Balkır, Erol 74
Baudelaire, Charles 41, 91, 131, 140, 153
Bayar, Zühtü 181
Baykurt, Fakir 156
Behram, Nihat 81, 100, 102, 115, 116, 126, 129, 145, 148, 150, 156, 157, 163, 164, 165, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 196, 199, 202, 216, 223, 224
Behramoğlu, Haydar 19
Behramoğlu, Namık Kemal 11, 20, 157
Belge, Murat 48,95, 98, 100, 105, 110, 135, 137, 164, 165, 166, 170, 173, 175, 182, 183, 184, 196, 199,

216, 224
Belli, Mihri 161
Berfe, Süreyya 48, 59, 97, 98, 99, 103, 105, 223, 224
Berk, İlhan 13
Berköz, Egemen 13, 21, 82
Beyatlı, Yahya Kemal 185
Bezirci, Asım 78, 105, 108, 114, 116
Bostancı, Zekâi 113, 126, 156
Brecht, Bertolt 146, 192, 211
Bulgakov, Kihail 202
Byron, Lord 145

C

Cali 123
Can, Ceyhun 98, 111
Cansever, Edip 110
Castro, Fidel 148
Cemal Süreya 33, 62, 132
Cervantes, Fernando G. 195
Cihan, Ali Faik 29
Cole, Nat King 12
Cömert, Bedrettin 125, 130, 173
cummings, e. e. 58

Ç

Çehov, Anton 40, 45, 146, 148, 157
Çernişevski, Nikolay 148

D

Dağlarca, Fazıl Hüsnü 13
Delouze, Marc 185, 191
Demirel, Süleyman 162
Demirtaş, Metin 98
Dimitrov 54, 117
Dino, Abidin 185
Dostoyevski, Fyodor 40, 68

E

Ece Ayhan 29
Einstein, Albert 68
Eliot, T. S. 131
Eluard, Paul 125, 130, 155, 211
Ergün, Gülseren 79, 101
Ergün, Hüseyin 30, 31, 79, 81, 101
Erhan, Erol 136
Erim, Nihat 162
Erkman, Ferit 102, 110
Erkman, Tanyeri 102
Eyüp Han 129

G

Gerçeker, Ayhan 105, 115, 121, 125, 132, 135, 149, 164, 166, 168, 170, 173, 174, 175, 176, 184, 187
Gide, André 73
Ginsberg, Allen 19, 185
Gorki, Maksim 37, 40, 101, 109
Gönenç, Turgay 21
Gramsci, Antonio 166
Guavera, Che 75
Günçe, Ergin 222
Güney, Yılmaz 87, 200
Gürkan, U. 114
Gürson, E. 110

Gürus *bak*: Behramoğlu

H

Hasan Hüseyin 181
Hassan, Ümit 30, 31, 99, 199
Hatipoğlu, Aydın 50
Hegel, G. W. H. 56, 140, 152, 154, 158, 162
Heine, Heinrich 140
Homeros 120

I

Ilgaz, Rıfat 156

İ

İhsani (Âşık) 36
İlhan, Attila 13, 34, 169
İnanç, Remzi 188
İzer, Aysın 199
İzer, İlkay 121, 126, 132, 149, 196, 199

K

Kafka, Franz 40, 118
Kanık, Orhan Veli 13, 28, 69
Kant, Immanuel 56
Karakoç, Sezai 68
Kaya, H. 114
Kavafis, Konstantin 153
Kemal Tahir 62, 178
Kıvılcımlı, Hikmet 148, 161
Kinross, Lord 76
Korovessis, P 199
Külebi, Cahit 13

L

Lenin, V. İ. 36, 37, 91, 104, 117, 128, 137, 148
Lermontov, M. Y. 35
Lorca, G. G. 45, 130, 211
Lucacs 166
Lu-sin 148

M

Machado, Antonio 113, 115
Mao zedung 56, 128, 129, 137, 148
Marti, Jose 24, 148
Marx, Karl 23
Mayakovski, Vladimir 111, 112, 131, 143, 144, 191
Mehmet Kemal 15
Memet Fuat 12, 86, 95, 185, 218
Mert, Özkan 41, 48, 59, 97, 99, 101, 103, 105, 223
Mevlânâ 28
Montaigne 174
Mumcu, Uğur 102
Mustafa Suphi 131, 157
Mutluay, Rauf 98

N

Nadir, Kerime 40
Nali 123
Namık Kemal 98, 148
Nâzım Hikmet 28, 33, 39, 47, 58, 63, 69, 73, 120, 123, 131, 133, 138, 144, 146, 149, 155, 186, 190, 191, 214

Necatigil, Behçet 184, 188
Nefes, Abdullah 13, 30, 31, 196, 199, 216
Nefes, Süheyla (Ugandor) 196, 199
Nekrasov 143
Neruda, Pablo 120, 124, 130, 132, 137, 151, 155, 176, 177, 191, 192, 211
Nesin, Aziz 62, 63, 114, 115, 156
Newton, Isaac 68

O

Oğuzcan, Ümit Yaşar 40
Oktay Rifat 82
Oral, Tan 157
Orhan Kemal 114
Otyam, Fikret 114, 116

Ö

Öngören, Veysel 15, 98, 105, 108, 113, 182
Öz, Erdal 101, 182
Özel, Aysel 11, 12, 19, 20
Özgüden, Doğan 94
Özkök, Lütfü 190
Özlü, Demir 74
Özyalçıner, Adnan 182

P

Pazarkaya, Yüksel 188
Perse, S. J. 185
Puşkin, A. S. 55, 56, 57, 66, 113, 131, 144, 148, 178, 196, 199
Püsküllüoğlu, Ali 129

R

Rimbaud, Arthur 131, 140, 146, 150, 152
Ritsos, Yannis 185, 191, 196

S

Said (Şeyh) 123
Sandalcı, Defne 137, 168, 169, 173, 174
Sanlı, Önder 74
Seeger, Pete 24
Sezer, Sennur 187
Sezgın, Ömür 30
Shakespeare, William 137, 145
Soysal, İlhami 79, 84
Sönmez, Memet 121, 126, 132, 137, 149, 157, 158, 173, 196, 199, 216
Sönmez, Mete 132
Strostov, L. 114
Süer, Nevzat 196, 199

Ş

Şahin, Halûk 101, 105, 109, 110, 113, 143, 190
Şahin, Zülküf 16, 83, 86, 89
Şefik Hüsnü 113

T

Tamer, Ülkü 115, 187, 223
Tansuğ, Sezer 108
Taylan, Orhan 126
Tevfik Fikret 221

Thomas, Dylan 131
Tolstoy, Lev 40
Topses, Gürsen 105
Triolet, Elsa 113
Tumanyan 160
Turgenyev, İvan 113

U

Uğurlu, Nurer 95
Ulusoy, Memet 192
Ural, Savga 23, 41
Uyar, Turgut 15, 28, 110

Ü

Üstün, Nevzat 187

V

Vartanyan, Arman 83, 89
Villon, François 140
Voznesenski, A. A. 185

Y

Yaşar Kemal 156
Yesenin, Sergey 143
Yevtuşenko, Y. A. 99
Yıldız, Bekir 150, 166, 200,
213, 224
Yusufoğlu, Yalçın 121, 126
Yüce, A. 113, 115

Z

Ziya Gökalp 148

Daha önce Varlık Dergisi'nde (1011-1015. sayılar, Aralık 1991-Nisan 1992) yayımlanan "İsmet Özel'in Ataol Behramoğlu'na Mektupları" ile daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış "Ataol Behramoğlu'nun İsmet Özel'e Mektupları"nı Raşit Çavaş tarih sırasıyla derlemiş. Ataol Behramoğlu mektupların tümüne dipnot koymuş ve her iki şair ancak baskıdan sonra görecekleri birer önsöz yazmıştır.

ISBN 975-329-039-X